

**Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής
Ανάπτυξης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών**

**Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:
«Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αξιοποίηση του λόφου Γορίτσας ως Χώρου Αναψυχής

Επιμέλεια: Μαρία Τσενή

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ :Καθηγητής Χάρης Κοκκώσης

ΒΟΛΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αξιοποίηση του Λόφου Γορίτσας ως Χώρου Αναψυχής

Επιμέλεια: Μαρία Τσενή

Τριμελή Επιτροπή Παρακολούθησης
Χάρης Κοκκώσης, Καθηγητής
Αλέξιος-Μιχαήλ Δέφνερ, Καθηγητής
Παντελής Σκάγιαννης, Καθηγητής

Υπεύθυνη δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης, έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς, είτε παραφρασμένες. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά, ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, «Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού», του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, 06 Ιουνίου 2018

Η Δηλούσα

Τσενή Μαρία

Στην οικογένεια μου!!!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την αποπεράτωση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, ολοκληρώνεται το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού. Πριν την παρουσίαση της, θα ήθελα να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους που γνώρισα και συνεργάστηκα μαζί τους, καθ' όλη διάρκεια της εργασίας.

Πρώτα από όλους, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χάρη Κοκκώση, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, δίνοντας μου την ευκαιρία να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα, καθώς για την πολύτιμη βοήθεια, την ενθάρρυνση, και τις υποδείξεις στο ερευνητικό μέρος της εργασίας. Χωρίς την πολύτιμη καθοδήγηση του, η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη. Καθώς και στον καθηγητή κ. Παντελή Σκάγιαννη για την άμεση ανταπόκριση σε πληροφοριακό υλικό του συγκεκριμένου θέματος από το προσωπικό του αρχείο.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στους υπαλλήλους του Δασαρχείου Μαγνησίας για το υλικό που μου παραχώρησαν, καθώς και τον Δασάρχη κ. Πάντο Πινακά για τη συνέντευξη και τις υποδείξεις σχετικά με το δάσος της Γορίτσας.

Ένα μεγάλο και θερμό ευχαριστώ οφείλω στους συναδέλφους μου Γούναρη Γιάννη, Παπαδόπουλο Γιώργο και Οικονόμου Δέσποινα για την αμέριστη υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών. Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ στην Ιωάννα Μπάσση για τους εξερευνητικούς περιπάτους στην Γορίτσα. Ευχαριστώ πολύ τους συναδέλφους Αποστόλη Απλαντή, Βαγγέλη Ρασβάνη, Νίκο Μαγγίτση και Γιώργο Παπαμακάριο για τις πληροφορίες σχετικά με τη συγγραφή της παρούσης διπλωματικής.

Με μεγάλη μου χαρά θα ήθελα να εκφράσω τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου στην αγαπημένη φίλη και συνάδελφο Κατοίκου Ελισάβετ για τις ιδέες, τις απόψεις, κοινές εκπαιδευτικές ανησυχίες που μοιραστήκαμε και την ενθάρρυνση και συμπαράσταση στη συγγραφή της παρούσας εργασίας. Επίσης ευχαριστώ την καλή μου φίλη Μαρίνα Τσουτσουλοπούλου, και τη Νικολέττα Κούτρουλου .

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στο γιο μου Άγγελο Μπάσση για την βοήθεια στη διερευνητική διαδικασία και για τις εξερευνήσεις μας στην Γορίτσα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο λόφος της Γορίτσας στην πόλη του Βόλου συνδυάζει το περιαστικό δάσος με αρχαιολογικά και θρησκευτικά στοιχεία. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η αξιοποίησή του ως χώρου αναψυχής. Διεξάγεται επιτόπια έρευνα με χρήση ερωτηματολογίων σε δείγμα διακοσίων (200) επισκεπτών από το ευρύτερο πολεοδομικό συγκρότημα. Σκοπός της ερευνητικής διαδικασίας είναι να εντοπιστούν οι απαιτήσεις των συμμετεχόντων για την πληρέστερη διατύπωση προτάσεων αξιοποίησης. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την υπεροχή του δασογενούς φυσικού περιβάλλοντος, λόγω της ιδιαίτερης μορφολογίας του λόφου, της ηρεμίας και της εναλλαγής του πράσινου πευκοδάσους με το γαλάζιο της θάλασσας. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων προτιμά τον περίπατο και την άσκηση στη φύση, επειδή προσφέρει αναψυχή και χαλάρωση. Η επίδραση στη σωματική και ψυχική υγεία είναι θετική. Τα συμπεράσματα της έρευνας μας προσανατολίζουν σε ήπιες παρεμβάσεις αξιοποίησης του λόφου της Γορίτσας, σύμφωνες με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Λέξεις Κλειδιά: *Γορίτσα, Αξιοποίηση, Περιαστικό δάσος, Αναψυχή, Σωματική & Ψυχική, Υγεία*

ABSTRACT

The Exploitation of Goritsa Hill as a Recreation Area

The Hill of Goritsa in the town of Volos blends the peri-urban forest with archaeological and religious, sacred findings. The present dissertation examines the exploitation of the Hill as a recreation place. To that end, a field-based research was carried out, with questionnaires addressed to a sample of two-hundred (200) visitors from the wider urban area. The target of this research is to identify the participants' demands for a better and more thorough formulation and vocalization of opinions regarding the area's utilization. The results of the questionnaires designate the importance of the natural surroundings due to the Hill's particular geomorphology, the tranquility, and the interchangeability between the green pine-forest and the blue sea. The majority of the respondent participants prefer taking a walk and training in natural surroundings, because nature offers recreation and relaxation, and its influence on both physical and mental health is positive. Our research conclusions steer us towards mild exploitation interventions on the Hill of Goritsa that conform with the principles of sustainable development.

Key words: *Goritsa, Exploitation, Peri-urban forest, Recreation, Physical and Mental Health*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT.....	6
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1.1 Σκοπός της εργασίας.....	13
1.2 Δομή της εργασίας.....	13
2. ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ.....	15
2.1 Αστικός και Περιαστικός Χώρος.....	15
2.2 Τα περιαστικά δάση.....	17
2.3 Τα περιαστικά δάση στην Ελλάδα.....	18
2.4 Λειτουργίες των περιαστικών δασών	19
2.4.1 Η χρήση των δασών στη Ευρώπη.....	21
2.5. Η Αναφυχή	23
2.5.1 Εννοιολογικές προσεγγίσεις	23
2.5.2 Η υπαίθρια αναφυχή.....	24
2.5.3 Παράγοντες που συντελούν στην υπαίθρια αναφυχή.....	27
2.5.4 Τα κοινωνικά οφέλη της υπαίθριας αναφυχής	28
3. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ.....	31
3.1 Ιστορικά στοιχεία.....	31
3.2 Η πόλη του Βόλου σήμερα	32
3.3 Περιαστικά δάση στην περιοχή του Βόλου	34
4. Ο ΛΟΦΟΣ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ	36
4.1 Γεωγραφική θέση του λόφου.....	36
4.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς	37
4.3 Ιστορικά στοιχεία του Λόφου της Γορίτσας.....	38
4.4 Ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής.....	44
4.4 Το δάσος της Γορίτσας	45
4.5 Χρήσεις του λόφου Γορίτσας	47
5. ΕΡΕΥΝΑ.....	51
5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	51
5.1.1 Δείγμα και διαδικασία συλλογής δεδομένων	51
5.2 Εργαλεία Μέτρησης.....	53
5.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	54
5.3.1 Παρουσίαση δημογραφικών στοιχείων	54
5.4 Ερωτήσεις με πολλαπλές επιλογές	58

5.5 Συμπεράσματα της έρευνας.....	61
5.6 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΓΟΡΙΤΣΑΣ ¹	62
6. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ.....	63
6.1 Παράγοντες που συνηγορούν στην αξιοποίηση.....	63
6.2 Πρόταση βελτίωσης του πευκοδάσους.....	63
6.3 Αντιπυρική προστασία – Κίνδυνοι.....	64
6.4 Ήπιες παρεμβάσεις.....	65
6.5 Καθορισμός διαδρομών – Μονοπατιών.....	67
6.6 Πολιτιστικό κέντρο γοριτσας.....	71
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	76
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:.....	82
Ερωτηματολόγιο.....	82

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 5.1.:Φύλο.....	57
Διάγραμμα 5.2.:Ηλικία.....	58
Διάγραμμα 5.3.:Επίπεδο εκπαίδευσης.....	58
Διάγραμμα 5.4.:Τέκνων.....	58
Διάγραμμα 5.5.:Απασχόληση.....	59
Διάγραμμα 6.6.:Περιοχή που έχετε μεγαλώσει.....	59
Διάγραμμα 6.7.:Δημοτική Ενότητα διαμονής.....	59
Διάγραμμα 5.8.: Απόσταση κατοικίας από το λόφο της Γορίτσας.....	60
Διάγραμμα 5.9.:Συχνότητα επισκέψεων στο λόφο της Γορίτσας.....	60
Διάγραμμα 5.10.:Λόγοι προτίμησης του λόφου της Γορίτσας.....	61
Διάγραμμα 5.11.:Δραστηριότητες στο λόφο της Γορίτσας.....	62
Διάγραμμα 5.12.: Συγκριτικό πλεονέκτημα.....	62
Διάγραμμα 5.13.: Μέτρα για τη βελτίωση.....	63
Διάγραμμα 5.14.: Συμμετοχή για βελτίωση του λόφου.....	63

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 4.1: Γεωγραφική θέση Γορίτσας.....	37
Εικόνα 4.2: Κάτοψη της αρχαίας πόλης στο λόφο της Γορίτσας.....	40
Εικόνα 4.3: Προμαχώνας 14.....	42
Εικόνα 4.4: Προμαχώνας 14.....	42
Εικόνα 4.5: Ο παραλιακός δρόμος της Γορίτσας.....	44
Εικόνα 4.6: Ο παραλιακός δρόμος της Γορίτσας.....	44
Εικόνα 4.7: Ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής.....	45
Εικόνα 4.8: Η Γορίτσα άδενδρη.....	46
Εικόνα 4.9: Αναδάσωση στη Γορίτσα.....	46
Εικόνα 4.10: Πεζοπορία στη Γορίτσα.....	49
Εικόνα 4.12: Σχολική εκδρομή.....	49
Εικόνα 4.11: Πεζοπορία από Ε.Π. Φ. Αγωγής.....	49
Εικόνα 4.13: Ποδηλατικός αγώνας.....	50
Εικόνα 4.14: Διαδρομή Ανακασιά.....	50
Εικόνα:4.15 Διαδρομή Αγριά.....	50
Εικόνα 4.16: Λιτάνευση της Εικόνας από τη Γορίτσα στον Άνω Βόλο.....	51
Εικόνα 6.1: Διαδρομή 1 ^η	68
Εικόνα 6.2: Διαδρομή 2 ^η Αρχαιολογικός περίπατος.....	69
Εικόνα 6.3: Διαδρομή 3 ^η Περιμετρική διαδρομή.....	70
Εικόνα 6.4: Περιοχή νέου λατομείου.....	72
Εικόνα 6.5: Περιοχή «Κατασκευής Πολιτιστικού Κέντρου Γορίτσας».....	72

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 2.1:Υπαίθριες δραστηριότητες	26
--	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ΕΑΚ:.....	Εθνικό Αθλητικό Κέντρο
ΝΟΒΑ:.....	Ναυτικός Όμιλος Βόλου & Αργοναύτες
Ε.Π. Φ. Αγωγής:.....	Ένωση Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής
ΑΓΕΤ:.....	Ανώνυμος Γενική Εταιρία Τσιμέντων
ΔΟΕΠΑΠ-ΔΗΠΕΘΕ.....	Δημοτικός Οργανισμός Εκπαίδευσης Παιδιού Αθλητισμού και Πολιτισμού Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αύξηση του πληθυσμού της γης και η συγκέντρωσή του στις πόλεις, σε συνδυασμό με την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, επέφεραν αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων και στις αντιλήψεις για τη χρησιμοποίηση του χώρου και του χρόνου. Η πόλη καλείται να γίνει ο ρυθμιστής και να επαναπροσδιορίσει τις ανάγκες που έχουν ανακύψει με τις νέες συνθήκες ζωής και να εξασφαλίσει ποιότητα διαβίωσης μέσα στον ευρύτερο αστικό χώρο, καθώς τα όριά της είναι ασαφή και συνεχώς μεταβαλλόμενα.

Ιδιωτικός και δημόσιος φορέας καλούνται να συνυπάρξουν και να ανταγωνιστούν για την επίτευξη της «έξυπνης πόλης», της «πράσινης πόλης», της «δημιουργικής πόλης» κ.λπ., πόλης δηλαδή με επίκεντρο τον άνθρωπο. Ο ιδιωτικός τομέας έρχεται να επενδύσει σε θέματα δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, όταν διαβλέπει επιχειρηματικό κέρδος, όπως στον τομέα της διασκέδασης, αναψυχής, εστίασης, εμπορικών κέντρων κ.λπ., καταλαμβάνοντας χώρο κυρίως στον αστικό ιστό της πόλης, αλλά και στον περιαστικό (Δέφνερ, 1999). Αντίθετα, ο δημόσιος φορέας καλείται να ανταποκριθεί στη δημιουργία και λειτουργία εξυπηρέτησης δραστηριοτήτων (του ελεύθερου χρόνου) με κοινωνική ωφέλεια, οι οποίες δεν είναι κερδοσκοπικά βιώσιμες, π.χ. τα πάρκα ελεύθερης πρόσβασης, οι αστικοί και οι περιαστικοί χώροι πρασίνου (Συρακούλης & Δέφνερ, 2009). Χώροι που έχουν ιδιαίτερη κοινωνική, πολιτισμική, περιβαλλοντική και αισθητική αξία, ιδιαίτερα στις μέρες μας, αφού ενισχύουν την ποιότητα ζωής. Συμβάλλουν στην ψυχική και σωματική υγεία των κατοίκων των αστικών περιοχών, δίνοντας διέξοδο στον ελεύθερο χρόνο έχοντας τις προϋποθέσεις για την άσκηση υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής. Δραστηριότητες επανακαθορισμού της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση, που συμβάλλουν στη σωματική και ψυχική αναγέννηση.

Η ύπαρξη χώρων πρασίνου και ειδικά των δασών κοντά στο δομημένο περιβάλλον (περιαστικά δάση) έχει προστατευτικό, εξωραϊστικό, περιβαλλοντικό, τουριστικό και ρυθμιστικό ρόλο στην ποιότητα του περιβάλλοντος της πόλης. Ταυτόχρονα επιτρέπουν στους κατοίκους να έρθουν σε επαφή με τη φύση, να απολαύσουν το τοπίο του δάσους, παρέχοντας ευκαιρίες υπαίθριας αναψυχής, όπως είναι ο περίπατος, η πεζοπορία, το τρέξιμο, η βόλτα με το ποδήλατο, το υπαίθριο γεύμα, οι αθλητικές δραστηριότητες, τα παιχνίδια και γενικά η κίνηση μέσα στη φύση. Χρήσεις που διαφοροποιούνται μεταξύ των ευρωπαϊκών πόλεων λόγω του διαφορετικού περιβαλλοντικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Ο λόφος της Γορίτσας είναι περιαστικό δάσος, καθώς έχει άμεση εγγύτητα με τον αστικό ιστό της πόλης του Βόλου και εξετάζεται στην παρούσα διπλωματική ως χώρος αναψυχής. Παρουσιάζονται χαρακτηριστικά που ευνοούν την ανάπτυξη δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής, που συσχετίζονται κυρίως με τη βλάστηση και τη φυσιογνωμία του χώρου και λιγότερο με την ύπαρξη ευκολιών και υποδομών. Η ποικιλία στην βλάστηση - το πευκοδάσος, τα αρχαιολογικά ευρήματα - η αρχαία Ελληνιστική πόλη, το Εκκλησάκι της Ζωοδόχου Πηγής - η θρησκευτική και λαϊκή παράδοση, η έκθεση σε ανοιχτό χώρο με θέα, επιτρέπουν στον επισκέπτη την εναλλαγή εντυπώσεων σε μικρές αποστάσεις και δημιουργούν μέσω των αισθήσεων συναισθηματικές καταστάσεις (δράση, παρατήρηση, χαρά, ευχαρίστηση, χαλάρωση, αίσθηση επαφής με τη φύση, αναμνήσεις, ασφάλεια, κατάνυξη) που συντείνουν στην ένταξή του στον φυσικό χώρο (Karlan & Karlan, 1989). Ο βαθμός στον οποίο μια περιοχή προκαλεί στους επισκέπτες ψυχική ευχαρίστηση, αποτελεί στόχο για καλύτερη ποιότητα οργάνωσης του χώρου (Πάγκας, 2006).

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, θα προταθούν συγκεκριμένες δράσεις για την αισθητική αναβάθμιση, την προστασία και οργάνωση του χώρου σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης, της ισχύουσας νομοθεσίας και ταυτόχρονα εξισορροπώντας τις απαιτήσεις των κατοίκων του ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου.

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της αξιοποίησης του περιαστικού λόφου της Γορίτσας ως χώρου αναψυχής. Για την διατύπωση των προτάσεων, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ποιοι χρησιμοποιούν τον λόφο, γιατί επιλέγουν τον συγκεκριμένο χώρο και ποιες είναι οι δραστηριότητες που πραγματοποιούν. Σχηματίζοντας την εικόνα του επισκέπτη μέσα από την επιτόπια έρευνα, αποκτούμε τη δυνατότητα να διατυπώσουμε προτάσεις. Η προστιθέμενη αξία της εργασίας έγκειται στην κατανόηση και την προσεκτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας για ουσιαστικές παρεμβάσεις, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου διαχείρισης για την ποιοτική αξιοποίηση του λόφου της Γορίτσας.

1.2 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα εργασία αναπτύσσεται σε 7 ενότητες. Στην πρώτη εισαγωγική ενότητα τονίζεται η αλλαγή του ρόλου της σύγχρονης πόλης, η οποία καλείται να ανταποκριθεί

στα νέα δεδομένα της έντονης αστικοποίησης με τη διαμόρφωση και συντήρηση χώρων πρασίνου κοινωνικής ωφέλειας. Με τον τρόπο αυτό, προσφέρει λύσεις στον ελεύθερο χρόνο με την υπαίθρια αναψυχή. Ο λόφος της Γορίτσας έχει τα χαρακτηριστικά για να συμβάλλει στη αναψυχή του ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου. Το εισαγωγικό μέρος ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του σκοπού της εργασίας και της προστιθέμενης αξίας αυτής.

Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται το θεωρητικό μέρος της εργασίας με τις απαραίτητες εννοιολογικές προσεγγίσεις και διευκρινίσεις, όπως ο περιαστικός χώρος, το περιαστικό δάσος, η αναψυχή, η υπαίθρια αναψυχή και τα οφέλη της.

Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου. Γίνεται ιστορική ανασκόπηση, περιγραφή της σημερινής κατάστασης και αναφορά στα περιαστικά δάση του Βόλου.

Στην τέταρτη ενότητα περιγράφεται ο λόφος της Γορίτσας. Αρχικά παρουσιάζονται τα ιστορικά στοιχεία του Αρχαιολογικού χώρου και του Ιερού Ναού της Ζωοδόχου Πηγής. Στη συνέχεια γίνεται αναδρομή, από τη δημιουργία του περιαστικού δάσους (σύμφωνα με έγγραφα, αποφάσεις και νόμους από το φάκελο του Δασαρχείου Βόλου) μέχρι σήμερα. Τέλος γίνεται περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης και των χρήσεων του λόφου από τους περιπατητές, ποδηλάτες, αθλητές, μαθητές κ.λπ.

Στην πέμπτη ενότητα αναφέρεται η μεθοδολογία της έρευνας, με την παρουσίαση του δείγματος και τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, τα εργαλεία μέτρησης των εξεταζόμενων ερωτημάτων. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και γίνεται σύγκριση με αποτελέσματα από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Στη έκτη ενότητα παρουσιάζονται προτάσεις αξιοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας.

Τέλος στην έβδομη ενότητα αναπτύσσονται τα τελικά συμπεράσματα, διατυπώνονται μερικοί προβληματισμοί και δίνονται ιδέες για περαιτέρω μελέτη του θέματος.

2. ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

2.1 ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Οι πόλεις είναι ζωντανοί οργανισμοί που μεγαλώνουν, εξελίσσονται, αναπτύσσονται ή παρακμάζουν κάτω από την επίδραση ενδογενών παραγόντων, που συσχετίζονται με την παραγωγική δομή, τη γεωγραφική θέση, το ανθρώπινο δυναμικό, τις επιλογές τους και από το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον (Πετράκος, 2006). Οι πόλεις παγκοσμίως αποτελούν την πιο σημαντική αρένα μέσα στην οποία διεξάγονται πολλαπλές δραστηριότητες. Είναι ευρείες πολυλειτουργικές οντότητες και προσφέρουν ποικιλία λειτουργιών και χώρων, που χρησιμοποιούνται τόσο από τους κατοίκους όσο και από τους επισκέπτες-τουρίστες. Οι πόλεις βρίσκονται σε μια συνεχή αλλαγή, με την άνοδο της πόλης ως κέντρου παραγωγής και κατανάλωσης. Με αποτέλεσμα να έχουμε την ανάδυση του φαινομένου της παγκόσμιας πόλης ή την εμπορευματοποίηση των πόλεων ως «ανταγωνιστικά εμπορεύσιμα ονόματα» (Ashworth, 2012).

Η αστικοποίηση ήταν το επιδραστικότερο φαινόμενο που γιγάντωσε το μέγεθος και την δύναμή της. Έγινε ιδιαίτερα έντονη και συνοδεύτηκε από εξάπλωση και επέκταση του οικιστικού ιστού στον περιαστικό χώρο, το χώρο δηλαδή που περιβάλλει τις πόλεις. Ως περιαστικός χώρος μπορεί να οριστεί ο οικονομικός, κοινωνικός και πολιτισμικός εκείνος χώρος, που γεωγραφικά βρίσκεται κοντά σε ένα αστικό κέντρο (Μουσιδής & Ζιώγα, 1996).

Η αστική περιοχή επιδρά στον περιαστικό χώρο, αφού σε αυτόν εκδηλώνονται τα αποτελέσματα της αστικής ανάπτυξης. Στις αναπτυγμένες χώρες παρατηρείται το φαινόμενο της τάσης φυγής του πληθυσμού προς την περισσότερο ελκυστική περιφέρεια (περιαστικοποίηση), εξαιτίας των ασφυκτικών συνθηκών ζωής που επικρατούν στα κέντρα των πόλεων. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η αύξηση του πληθυσμού στη διευρυμένη αστική περίμετρο, με μετακινήσεις πληθυσμού και δραστηριοτήτων στα προάστια (Κοκκώσης, 1994).

Επιπλέον σήμερα, βλέπουμε στην περίμετρο των μεγάλων πόλεων επέκταση δραστηριοτήτων του τριτογενούς τομέα και τη λειτουργία σημαντικού τμήματος του δημοσίου όπως πανεπιστήμια, νοσοκομεία, εργοστάσια κ.ά.. Με συνέπεια τον κατακερματισμό του τοπίου σε τέτοιο βαθμό που να μην προκαλούν εντύπωση τα επαναλαμβανόμενα φαινόμενα υποβάθμισης (Σαπουνάκης & Σταθάκης, 2014).

Στις αναπτυσσόμενες χώρες συναντούμε το ίδιο φαινόμενο για τους αντίθετους λόγους, την αστικοποίηση του πληθυσμού της υπαίθρου, με την καταπάτηση του περιβάλλοντος χώρου της πόλης, με την κατασκευή στοιχειωδών καταλυμάτων με απλά υλικά, χωρίς οργάνωση, συχνά παράνομα, που δημιουργεί μια άναρχη επέκταση της πόλης. Χαρακτηριστική είναι και η αναφορά για την υποβάθμιση του τοπίου μέσα από την αποψίλωση των δασών για τον ίδιο σκοπό.

Ιστορικά, οι αρχικές αντιλήψεις για τη σχέση της αστικής ανάπτυξης με την ύπαιθρο που την περιβάλλει, είχε επικεντρωθεί στην ανάγκη να δημιουργηθεί μια πράσινη ζώνη γύρω από τον αστικό ιστό διαμορφώνοντας κηπουπόλεις. Το αξιοσημείωτο με βάση τα σημερινά δεδομένα, είναι ότι ο κύριος στόχος της ζώνης αυτής δεν ήταν η προστασία της υπαίθρου από την πόλη, αλλά η πρόσβαση των κατοίκων των πυκνοδομημένων συνοικιών της πόλης στην ύπαιθρο (Σαπουνάκης & Σταθάκης, 2014). Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα άρχισε να υλοποιείται στην Ευρώπη η δημιουργία μιας «πράσινης ζώνης» για τη διατήρηση του υπαίθριου τοπίου, με αντιπροσωπευτικό παράδειγμα την περιοχή του Λονδίνου στην Μ. Βρετανία με τη θέσπιση της Μητροπολιτικής Πράσινης Ζώνης (Metropolitan Green Belt-M.G.B). Η πολιτική των πράσινων ζωνών στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει αποδειχθεί εξαιρετικά αποτελεσματική στο να σταματήσει η αστική εξάπλωση και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, τόσο για τον αγροτικό όσο και για τον αστικό πληθυσμό (<http://londonfirst.co.uk/wp>).

Οι πιέσεις της αστικής ανάπτυξης στον περιαστικό χώρο, τείνουν να ελέγχονται περισσότερο στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, όπου από παράδοση προωθείται ο σχεδιασμός της ανάπτυξης, χωρίς όμως και εκεί να ελέγχεται πλήρως ο κίνδυνος, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ανησυχητικές αλλοιώσεις. Όπως αναμένεται, τα προβλήματα αυτά είναι περισσότερα σε κοινωνίες στις οποίες ο έλεγχος της αστικής ανάπτυξης παραμένει ασθενέστερος.

Εστιάζοντας το ενδιαφέρον στις εκτάσεις του περιαστικού χώρου, είτε αυτές καλύπτονται με φυσική βλάστηση (δάση, θάμνοι, βοσκότοποι) είτε είναι αγροτικές καλλιέργειες, αποτελούν υποστηρικτικά συστήματα για την πόλη. Όπως αναφέρεται από τους Wood και Handley, η έλλειψη ορθής διαχείρισης της γης και ιδιαίτερα των δασικών εκτάσεων, καθώς και η αδυναμία του πρωτογενούς τομέα να αντισταθεί στις σύγχρονες εξελίξεις, οδήγησαν σε αυτό που οι ίδιοι αποκαλούν «δυσλειτουργία» και τελικά ουσιαστική αχρήστευση του περιαστικού χώρου και τοπίου (Wood & Handley, 2001). Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά γίνονται αντιληπτά από την παραμέληση, την κακή

αισθητική αξία και την εν γένει υποβάθμιση του περιαστικού χώρου. Όταν ήδη ο μισός πληθυσμός της γης ζει σε πόλεις, και ειδικά στην Ευρώπη οι κάτοικοι των πόλεων είναι επτά στους δέκα, και στην Ελλάδα η αναλογία είναι έξι στους δέκα κατοίκους. (Αβδελίδης, 2009).

2.2 ΤΑ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΑ ΔΑΣΗ

Τα περιαστικά δάση διαφοροποιούνται από τα δάση των υπόλοιπων περιοχών σύμφωνα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως είναι η γεωγραφική θέση, η δομή, η ιδιοκτησιακή κατάσταση και η εμπλοκή διαφόρων φορέων σε ζητήματα διαχείρισης. Επίσης είναι μικρότερου μεγέθους από τα παραγωγικά δάση, αισθητά μικρότερης βιοποικιλότητας λόγω ότι κυρίως είναι τεχνητά, έχουν πυκνότερο οδικό δίκτυο και απαγορεύεται η παραγωγή ξυλείας και το κυνήγι. Ο σχεδιασμός, η εγκατάσταση και η διαχείριση των δασών μέσα ή κοντά σε πόλεις, προσφέρουν περιβαλλοντικά οφέλη και ικανοποίηση αναγκών αναψυχής για τους κατοίκους (Konijsendijk, 2003).

Στο φυσικό περιβάλλον περιφερειακά των πόλεων, το τμήμα αυτό που καλύπτεται από δασική ή θαμνώδη κάλυψη, ονομάζεται περιαστικό πράσινο. Το αστικό και το περιαστικό πράσινο μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στις κατηγορίες «άλλη δασική γη και μεμονωμένα δένδρα εκτός δάσους» κατά τον ορισμό του Konijsendijk.

Ένας δεύτερος ορισμός από τον καθηγητή Η. Μπεριάτο, ως περιαστικό δάσος (φυσικό ή τεχνητό) είναι εκείνο που βρίσκεται κοντά σε ένα αστικό ή ημιαστικό κέντρο, μεταξύ πόλης και υπαίθρου και ενσωματώνεται στο αστικό τοπίο «ως φυσική και λειτουργική του συνέχεια» (Μπεριάτος, 2002)

Όπως προαναφέρθηκε, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της ταυτότητας του περιαστικού δάσους είναι η εγγύτητα στην πόλη, η οποία προσδιορίζεται τόσο από την γεωγραφική απόσταση όσο και από την χρόνο-απόσταση. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, για παράδειγμα στη Γαλλία, ως περιαστικό ορίζεται ένα δάσος, το οποίο βρίσκεται σε απόσταση μικρότερη από 30 χιλιόμετρα από την περίμετρο της πόλης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, προκειμένου να εκτιμηθεί η μέγιστη απόσταση από τη πόλη, γίνεται συσχετισμός και με τον πληθυσμό της. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ακριβής προσδιορισμός της απόστασης, αν λάβουμε υπόψη τις γεωμορφολογικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας. Ο συσχετισμός που προτείνεται είναι: Για πόλη με πληθυσμό 5.000 έως 10.000 η απόσταση δάσους – πόλης ορίζονται τα 5 χιλιόμετρα, για πόλη με κατοίκους 50.000 και

άνω, η απόστασή ορίζεται σε 15 χιλιόμετρα από την περίμετρο της πόλης, ώστε να χαρακτηρίζεται ως περιαστικό δάσος. (Μπεριάτος, 2002).

2.3 ΤΑ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΑ ΔΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στον Ελλαδικό χώρο, στο τέλος του 19^{ου} αιώνα στις αρχές του 20^{ου}, αρχίζει μια συστηματική προσπάθεια στο λεκανοπέδιο της Αττικής, η οποία αποσκοπούσε στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος της μητρόπολης και στη διασφάλιση υγιεινών συνθηκών κατοίκησης. Ο συντονισμός των υπηρεσιών πολεοδομίας και δημοτικής αρχής έχει ενεργό και αποφασιστικό ρόλο στη δημιουργία χώρων πρασίνου με επικουρική αρμοδιότητα τη Δασική Υπηρεσία (τμήμα του Υπουργείου Οικονομικών) και την αρχαιολογική υπηρεσία, όταν οι εκτάσεις που φυτεύονται αποτελούσαν αρχαιολογικούς χώρους. Δημιουργούνται τα αστικά δάση, που ονομάστηκαν άλση και πάρκα, όχι μόνο στην πρωτεύουσα αλλά και στην περιφέρεια. Το «σχέδιο» ήταν να δεσμευτούν με την κήρυξη τους ως δασωτές ή αναδασωτές εκτάσεις, οι οποίες κρίνονταν περιβαλλοντικά σημαντικές ή όσες θα συνέβαλαν στην περιβαλλοντική αναβάθμιση του λεκανοπεδίου, ώστε να προστατευτούν ή να μην οικοπεδοποιηθούν στην περίπτωση ένταξης στο σχέδιο πόλης (<https://dasarxeio.com>).

Στην προσπάθεια αυτή εντάσσεται και η αναδάσωση, τμημάτων της Πάρνηθας και της Πεντέλης, του Υμηττού και του μεγαλύτερου μέρους του Ποικίλου Όρους. Η έντονη τάση για την δημιουργία αστικών και περιαστικών αναδασώσεων μετατοπίζεται και στην περιφέρεια, αφού κατά κύριο λόγο οι περιαστικές περιοχές των κωμοπόλεων και των χωριών ήταν άδενδρες. Ο καθηγητής Π. Κοντός εισάγει πρώτος την έννοια των προστατευτικών δασών σε περιοχές υπερκείμενες και παρακείμενες των αστικών κέντρων (Ν.4173/1929) κυρίως με χαρακτήρα προστατευτικό (από πλημμύρες) και αισθητικό. «Είναι τα αποκαλούμενα «κεφαλάρια» που ως «πίλοι» συνόδευαν την ελληνική πόλη ή τις οικιστικές περιοχές ανά την χώρα, χαρακτηρίζοντας το ελληνικό αστικό και περιαστικό τοπίο» (Καπετάνιος, 2017).

Στην περιφέρεια κηρύσσονται αναδασωτές πολλές εκτάσεις σε πόλεις, όπως η περιοχή Σείχ Σου της Θεσσαλονίκης, η περιοχή της Ακρόπολης Πατρών και ο λόφος του Εσχατοβουνίου, η περιοχή «Λόφου» της Σπάρτης, το Φρούριο του Μυστρά, περιοχές της Αμφισσας, το Αχίλλειο της Κέρκυρας, οι περιφερειακοί λόφοι της πόλης της Καστοριάς, ο λόφος της Γορίτσας στην Μαγνησία (1939) κ.ά.. Η αλλαγή των κοινωνικών και

πολιτικών εξελίξεων με την άφιξη των προσφύγων (1922), κάνει επιτακτική την ανάγκη για εξεύρεση χώρου για εγκατάσταση, με αποτέλεσμα η γη να αλλάξει χρήση, ιδιαίτερα στην περιοχή της Αττικής. Ο αρχικός σχεδιασμός διαφοροποιήθηκε και μετατοπίστηκε χρονικά μέχρι τη δεκαετία 1950-1960. Επιπρόσθετα, η έντονη αστυφιλία που ακολούθησε και η βίαιη αστικοποίηση οδήγησαν στην εντατική οικοπεδοποίηση των ελευθέρων χώρων και των περιαστικών εκτάσεων, υποβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τα αποτελέσματα είναι ευδιάκριτα ακόμα και στις μέρες μας. Πολλές από τις παραπάνω δασωμένες περιοχές υπάρχουν και στις μέρες μας, είτε ενσωματωμένες στον αστικό ιστό είτε κοντά σε αυτόν και συμβάλλουν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους στη ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και της ζωής των κατοίκων (<https://dasarxeio.com>).

Στην Ελλάδα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο όρος περιαστικό δάσος δεν έχει νομικό περιεχόμενο και η ύπαρξη στον Ελλαδικό χώρο είναι σχετικά πρόσφατη, έχουμε όμως φυσικά δάση που αναβαθμίστηκαν ή τεχνητά που δημιουργήθηκαν. Στην βιβλιογραφία συναντούμε τους όρους: τεχνητά, φυσικά, μικτά περιαστικά και αισθητικά δάση με κοινό χαρακτηριστικό την εγγύτητα στον αστικό ιστό (Ντούρος, 2001)

2.4 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΣΩΝ

Το αστικό και περιαστικό πράσινο αποτελεί δείκτη βιωσιμότητας του αστικού ιστού. Τα περιαστικά δάση λόγω της εγγύτητας, αποκτούν ιδιαίτερη αξία και σημασία για τις λειτουργίες και τις κοινωφελείς επιδράσεις στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Επιδρούν στη ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, απορρυπαίνουν με την απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα και συμβάλλουν σημαντικά στη διατήρηση της σταθερής περιεκτικότητας του οξυγόνου στην ατμόσφαιρα. Συγκρατούν τα στερεά σωματίδια (σκόνη, αιθάλη κ.λπ.) στην επιφάνεια των φύλλων, των κλαδιών και του φλοιού των δέντρων, των θάμνων και των χόρτων. Υπολογίζεται ότι ένα εκτάριο δάσους πεύκης συγκρατεί έως 32 τόνους στερεών σωματιδίων το έτος και δρα ως ένα τεράστιο φίλτρο που μειώνει από την ατμόσφαιρα τα αιωρούμενα σωματίδια. Είναι οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους τα δάση και ειδικότερα τα περιαστικά ονομάζονται πνεύμονες πρασίνου. Έχουν μεγάλη ρυθμιστική επίδραση στην απορροή του νερού, με αποτέλεσμα την αποτροπή των πλημμυρών, αφού το δασικό έδαφος έχει μεγάλη ταμειυτική ικανότητα καθώς και αντιδιαβρωτική. Από ένα εκτάριο γεωργικού εδάφους αποσπώνται 10 τόνοι εδάφους ετησίως ενώ, από ένα εκτάριο δάσους πεύκης 10 kg (Ντάφης, 2010).

Παρέχουν αντιανεμική προστασία, αφού επιδρούν ως εμπόδιο στη κίνηση του αέρα, μεταβάλλουν την ταχύτητα, την κατεύθυνση τόσο στο εσωτερικό της δασωμένης περιοχής όσο και στην παρακείμενη περιοχή. Συμβάλλουν στη μείωση της ηχορύπανσης, διότι τα φυλλώματα των δένδρων απορροφούν τον ήχο. Συντηρούν τη βιοποικιλότητα (χλωρίδα-πανίδα) του φυσικού περιβάλλοντος και βελτιώνουν τις κλιματολογικές συνθήκες και την αισθητική εικόνα των πόλεων (Ντούρος, 2001). Τα περιβαλλοντικά οφέλη που αναφέρονται παραπάνω έχουν άμεσες και θετικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και ευημερία.

Τα περιαστικά δάση σαν αναπόσπαστος ζωτικός χώρος του αστικού περιβάλλοντος, εντάσσονται σε αυτόν αρμονικά, με αποτέλεσμα όχι μόνο την αισθητική αναβάθμιση αλλά και την εξυπηρέτηση των αναγκών αναψυχής. Υπαίθριες δραστηριότητες όπως πεζοπορία, ορειβασία, παρατήρηση της φύσης κ.λπ. συσχετίζονται κυρίως με τη βλάστηση και τη φυσιογνωμία των χώρων, παρά με την ύπαρξη ευκολιών και υποδομών (Πάγκας, 2006). Σήμερα η ψυχαγωγική τους χρήση είναι υψηλότερη από ποτέ, και δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στις επιπτώσεις της ανθρώπινης υγείας. Στην Ευρώπη, δάση που βρίσκονται κοντά στον αστικό ιστό, είναι τα πιο δημοφιλή υπαίθρια περιβάλλοντα αναψυχής (Forrest, 2005).

Η ευημερία και η ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος επηρεάζεται από τη φυσική και αισθητική αναζωογόνηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του περιαστικού χώρου ή του δάσους. Αξίζει να αναφερθεί ότι οικοδομήσιμες περιοχές που συνορεύουν με δάσος, επωφελούνται περισσότερο σε σχέση με άλλες περιοχές, λόγω των προαναφερόμενων λειτουργιών, με αποτέλεσμα η εμπορική τους αξία να αποτιμάται πολύ υψηλότερα (Arvanitidis & Skouras, 2008). Αρκετά συχνά, είτε από έλλειψη ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης είτε από περιορισμένες ειδικές γνώσεις για το περιβάλλον, χώροι πρασίνου και δασικές εκτάσεις κοντά σε κατοικημένες περιοχές αποτελούν «υποχρησιμοποιημένη περιουσία», και παραμένουν ανεπαρκώς ασύνδετοι με τον αστικό ιστό. Δύσκολα προσεγγίζονται εφόσον θεωρούνται ως μη ασφαλείς. Ως αποτέλεσμα, χιλιάδες άνθρωποι δεν είναι πρόθυμοι ή δεν τολμούν να περπατήσουν στους χώρους πρασίνου σε περιοχές κοντά στα σπίτια τους (Morris, 2003).

Η προσβασιμότητα συντελεί σε συχνότερη χρήση των περιαστικών πράσινων χώρων, που αναμφισβήτητα συντελείται με δίκτυα διαδρομών και μονοπάτια ποδηλασίας που οδηγούν σε αυτούς τους χώρους, όπως επιβεβαιώνει η συγκριτική έρευνα που

πραγματοποιήθηκε στη Λιουμπλιάνα και το Εδιμβούργο (Zlender & Ward Thompson, 2017).

Τα χαρακτηριστικά όπως η προσβασιμότητα, η απόσταση και η ασφάλεια έχουν ιδιαίτερη σημασία για την επωφελή αξιοποίηση των αστικών και περιαστικών δασών και γενικότερα των χώρων πρασίνου.

2.4.1 Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗ ΕΥΡΩΠΗ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο στην Ευρώπη (Konijnendijk, 2003) όσο και στη χώρα μας, έχουν γίνει πολλές αλλαγές στη διαχείριση και το σχεδιασμό και γενικότερα στην πολιτική των δασών του αστικού και του ημιαστικού χώρου (Μπεριάτος, 2002). Στη διεθνή αρθρογραφία γίνεται λόγος για «αστική δασοπονία» της οποίας αντικείμενο αποτελεί ο αστικός χώρος και ο αγροτικός. Είναι κατανοητό πως τα περιαστικά δάση αποτελούν αρμοδιότητά της και συγκαταλέγονται στον αστικό χώρο. Σύμφωνα με πρόσφατη καταγραφή, διαπιστώνεται ότι η αποδάσωση αποτελεί μείζον πρόβλημα σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η δασική επιφάνεια έχει αυξηθεί μεταξύ 1990 και 2010 περίπου κατά 11 εκατομμύρια εκτάρια, κυρίως λόγω της φυσικής εξάπλωσης των δασών και των προσπαθειών αναδάσωσης. (www.europarl.europa.eu, 2018).

Έρευνες που διενεργούνται στην Ευρώπη, μας παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τη σχέση του κοινού με το δάσος, τα κίνητρα για αναψυχή αλλά και τα οφέλη. Η χρήση τους διαφοροποιείται μεταξύ των ευρωπαϊκών πόλεων, λόγω του διαφορετικού περιβαλλοντικού και κοινωνικού - πολιτιστικού περιβάλλοντος. Τα ψυχαγωγικά και αισθητικά οφέλη είναι παραδοσιακά σημαντικά, ιδίως στις σκανδιναβικές χώρες, ενώ οι προστατευτικές και κλιματικές χρήσεις της βλάστησης τονίζονται περισσότερο σε άλλες περιοχές της Ευρώπης.

Στην Φιλανδία σύμφωνα με τη L.Tyrväinen, παρουσιάζεται σημαντική άνοδος στη συμμετοχή του κοινού στην πιο κοινή ψυχαγωγική δραστηριότητα, το περπάτημα, που ανέρχεται σε υψηλό ποσοστό (81%). Μεταξύ των φυσικών περιοχών, τα δάση θεωρούνται ως ένα από τα πιο ελκυστικά είδη φύσης. Στην Ιταλία, το 96% του πληθυσμού συμμετέχει σε δραστηριότητες αναψυχής που αφορούν τα δάση (Tyrväinen, et al., 2005). Στη Δανία, το ποσοστό των κατοίκων που επισκέπτεται χώρους πρασίνου ανέρχεται περίπου σε ποσοστό 92%, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα. Υπάρχουν ωστόσο

μεγάλες διαφορές στις εκτάσεις δάσους μέσα και γύρω από τις πόλεις. Για παράδειγμα, στη Φινλανδία τα δάση καλύπτουν περίπου το 86% των χερσαίων εκτάσεων και είναι ο επικρατέστερος τύπος αστικής περιοχής πρασίνου, ενώ στην Ολλανδία τα δάση καλύπτουν μόνο το 10% της συνολικής έκτασης (Schipperijn, et al., 2010). Σε μια προσπάθεια συστηματικής μελέτης από τους Ulrike Propstl κ.ά., διαιρείται η Ευρώπη σε πέντε γεωγραφικές ομάδες κρατών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στη Σκανδιναβική περιοχή – Σουηδία, Φινλανδία και Νορβηγία – η κάλυψη με δασική έκταση καταλαμβάνει μεγάλο ποσοστό. Οι υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής και αθλητισμού θεωρούνται υψίστης σημασίας από το σύνολο του πληθυσμού (Pröbstl, et al., 2010).

Τα δάση στις χώρες τις κεντρικής Ευρώπης, όπως η Γερμανία, η Ελβετία, η Αυστρία, καθώς και στις μεγάλες πόλεις της Γαλλίας καταλαμβάνουν το ένα τρίτο των εκτάσεων. Ο σχεδιασμός και η διαχείριση των υποδομών αναψυχής αποτελεί παράδοση και μόνιμη πρόκληση για τους υπεύθυνους, ιδιαίτερα κοντά σε αστικές και πυκνοκατοικημένες περιοχές (Bell, et al., 2007).

Η περιοχή του Ατλαντικού χαρακτηρίζεται από μικρό ποσοστό δασικής κάλυψης, 5-11% ανά χώρα - Ισλανδία, Ιρλανδία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο - όπως και οι χώρες της Μπενελούξ. Τα δάση αποτελούν τόπους υψίστης σημασίας, με κυρίαρχη την παροχή ευκαιριών αναψυχής και τουρισμού (ψυχαγωγικού χαρακτήρα) σε συνδυασμό με τη διατήρηση της φύσης. Η παρακολούθηση των μεταβαλλόμενων απαιτήσεων των επισκεπτών και οι προσπάθειες για την ύπαρξη προσβάσιμων δασικών περιοχών κοντά σε αστικές περιοχές, αποτελεί προϋπόθεση της διαχείρισης των δασών. Επίσης στην περιοχή της ηπειρωτικής Ευρώπης στα κράτη της Βαλτικής - Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία - παρατηρείται ενδιαφέρον της κεντρικής διοίκησης για υπηρεσίες αναψυχής, αλλά απουσιάζει η κατάλληλη υποδομή, με συνέπεια να μην υπάρχουν οι προϋποθέσεις για εντατική χρήση από τον τουρισμό, παρά μόνο στις μεγάλες πόλεις. Αλλά ελπίζουν ότι θα προσελκύσουν πρόσθετη χρηματοδότηση για τη βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν (Ostojic, et al., 2017).

Στην περιοχή της Μεσογείου, τα δάση καταλαμβάνουν το ένα τρίτο της έκτασης. Η παραγωγή ξυλείας δεν είναι σημαντική, ο τουρισμός απαιτεί τοπία με αισθητική ποιότητα, αλλά η ύπαρξη δυσεπίλυτων προβλημάτων και η διαχείριση αυτών, όπως οι πυρκαγιές, οι υποδεέστερες υποδομές αναψυχής και πολλές φορές η απουσία αυτών, καθώς και η απόθεση σκουπιδιών, αποτελούν παράγοντες για πλημμελή χρήση. Επιπλέον δεν υπάρχει ανεξάρτητος προγραμματισμός του τουρισμού αναψυχής σε δασικές

εκτάσεις στην Ελλάδα και στην Ιταλία, παρά μόνο σε μεγάλες πόλεις για την παροχή ψυχαγωγικών ευκαιριών (Bell, et al., 2007).

2.5. Η ΑΝΑΨΥΧΗ

2.5.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η αναψυχή είναι κατάσταση ευεξίας (σωματική, ψυχική, πνευματική, συναισθηματική) στην οποία περιέρχεται το άτομο, ως αποτέλεσμα εμπλοκής σε ελεύθερης επιλογής του δραστηριότητες «σχόλης» (Κουθούρης, 2006). Προέρχεται από τη λατινική λέξη «recreari» που σημαίνει αναζωογονώ, τονώνω, ξεκουράζω. Η ιστορική προσέγγιση θεωρεί την αναψυχή σαν μια δραστηριότητα που ξεκουράζει και ανανεώνει το άτομο από την υποχρεωτική του εργασία. Ο Kraus (1978) εισηγείται *«ότι αναψυχή είναι μια μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας και εμπειρίας, η οποία μολονότι συχνά εμφανίζεται ως παιγνιώδης, όπως ένα ταξίδι, επίσκεψη σε ένα μουσείο, ή το διάβασμα, δεν περιορίζεται πάντοτε εκεί, αλλά σε ποικίλες πνευματικές, καλλιτεχνικές και σωματικές δραστηριότητες»* (Κουθούρης, 2006). Μια γενική διατύπωση μας επιτρέπει να αναφέρουμε ότι είναι μια κοινωνικά αποδεκτή εμπειρία, που διεξάγεται στον ελεύθερο χρόνο, το άτομο συμμετέχει εθελοντικά και του δημιουργεί συναισθήματα ευχαρίστησης και ευεξίας. Είναι συνυφασμένη με τον ελεύθερο χρόνο, ο οποίος έχει αποδοθεί και ερμηνευθεί ανάλογα με την κουλτούρα του κάθε λαού.

Στην διεθνή βιβλιογραφία, ιστορικοί και κοινωνιολόγοι ανατρέχουν στην Ελληνική κλασική αρχαιότητα και ιδιαίτερα στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, όπου γίνεται διάκριση της εργασίας από την αναψυχή. Η δουλειά στην αρχαία Ελλάδα συνδέθηκε με τη χειρωνακτική εργασία για τις ανάγκες της ζωής, ενώ ο ελεύθερος χρόνος εκτιμήθηκε ως ο χρόνος περισυλλογής, στοχασμού, και αναπόλησης για τις αιώνιες αλήθειες, συμμετοχή στη μουσική, το δράμα και τα αθλήματα. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα η αναψυχή περιλάμβανε τη μουσική, την ποίηση και τη φιλοσοφία, που οδηγούν στην ομορφιά της ζωής. Η αντίληψη για τον ελεύθερο χρόνο ήταν ευρύτερη άποψη της ζωής και της φύσης του ελευθέρου ανθρώπου (Torkildsen, 2012). Ο Αριστοτέλης μελέτησε το νόημα της «σχόλης» και διατύπωσε την άποψη ότι δεν αποτελεί ανάπαυση ούτε το πέρας της ασχολίας - εργασίας. Αντίθετα, η δουλειά ή ασχολία αναφέρεται στην απουσία ελευθέρου χρόνου. Η δουλειά αποτελούσε το «μη έχειν», δηλαδή το να μη διαθέτει το άτομο χρόνο ή να το έχει διαθέσει κάπου αλλού και το αποτέλεσμα αυτής της επιλογής

είναι να μην είναι ευτυχισμένος. Ο χρόνος της «σχόλης» αξιοποιούνταν με στόχο τη βελτίωση του ανθρώπου ως πολίτη και για την προσωπική του ευχαρίστηση.

Αποψη που αναφέρεται και από τους «Miller και Duane (1963), όπως αναφέρεται από τον Χ. Κουθούρη: *«ο ελεύθερος χρόνος γίνεται σχόλη μόνο όταν ξοδεύεται εσκεμμένα από το άτομο στην επιδίωξη εμπειριών αξιόλογων για τη ζωή»* (Κουθούρης, 2006). Την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, η έννοια του ελεύθερου χρόνου διαφοροποιείται και απομακρύνεται από την ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, για να αποτελέσει μέρος της παραγωγικής διαδικασίας (Κορωναίου, 1996).

Σήμερα ως ελεύθερος χρόνος ορίζεται ο εναπομείνας χρόνος εφόσον έχει πραγματοποιηθεί η εργασία και οι συνηθισμένες δραστηριότητες για την επιβίωση του ατόμου. Προσεγγίζεται είτε ως συμπεριφορά, είτε ως συμμετοχή σε σύνολο δραστηριοτήτων, είτε ως συγκεκριμένη χρονική περίοδος στη καθημερινή ζωή των ατόμων (Συρακούλης & Δέφνερ, 2009). Για τους Αγγλοσάξονες, η «σχόλη» έχει αρκετές ερμηνείες, αποτελεί μια πνευματική κατάσταση (*leisure is a state of mind*) ή ψυχική κατάσταση, που ο καθένας μπορεί να ερμηνεύσει με διαφορετικό τρόπο. Ο περίπατος, η άσκηση, η παρακολούθηση μιας ταινίας ή συναυλίας, η επίσκεψη σε ένα μουσείο κ.ά. καθώς επίσης η λέξη «recreation» (αναψυχή), χρησιμοποιείται για να ορίσει την αναζωογόνηση με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Δραστηριότητες αθλητικές, πολιτιστικές, τουριστικές, κοινωνικής ζωής (οι οποίες περιλαμβάνουν τις δραστηριότητες ποτού και φαγητού) αλληλοσχετίζονται και ανακύπτουν με το σύγχρονο τρόπο ζωής, λαμβάνουν χώρα στον ελεύθερο χρόνο και αναπτύσσουν τις πολιτιστικές βιομηχανίες (Δέφνερ, 1999). Η κατανάλωση ελεύθερου χρόνου επιφέρει κατανάλωση χώρου, με αποτέλεσμα πολλές αστικές περιοχές να έχουν αναπλαστεί για τη συγκέντρωση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων αλλά και τη δημιουργία χώρων κοινωνικής ωφέλειας όπως πάρκα, πλατείες, χώρους πρασίνου (Γοσποδίνη & Μπεριατος, 2006).

2.5.2 Η ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΑΝΑΨΥΧΗ

Η αστική αναψυχή στο πράσινο περιβάλλον ήταν ένα φαινόμενο της κουλτούρας της μεσοαστικής τάξης στις αρχές του 19ου αιώνα. Σε παλαιότερες εποχές, τα βασιλικά και αριστοκρατικά πάρκα καθώς και τα αστικά δάση χρησιμοποιούνταν ως χώρος αναψυχής (κυνήγι) των βασιλέων. Η Γαλλική Επανάσταση έθεσε τέλος σε πολλά αριστοκρατικά προνόμια σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Οι πολίτες απέκτησαν ελεύθερη

πρόσβαση σε πάρκα και δάση σε όλες τις χώρες. Με την βιομηχανοποίηση υπάρχει μια μαζική μεταφορά εργατικού δυναμικού από τον γεωργικό τομέα στα βιομηχανικά κέντρα. Οι κακές συνθήκες και οι πολλές ώρες εργασίας αποτελούσαν, απειλή για εκατομμύρια ανθρώπους που δεν είχαν πρόσβαση ή χρόνο για αναψυχή στον υπαίθριο χώρο. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα οι συνθήκες ζωής της αστικής εργατικής τάξης βελτιώθηκαν. Ένα αθλητικό και υπαίθριο κίνημα δημιουργήθηκε, με κατάκτηση την χρησιμοποίηση του αστικού πράσινου χώρου για αναψυχή. Ο ελεύθερος χρόνος, που κάποτε ήταν ένα πολυτελές αγαθό της ανώτερης τάξης, έγινε θεσμός και για τις άλλες κοινωνικές τάξεις. Ο διαχωρισμός του χρόνου ζωής ενός ατόμου σε ώρες εργασίας και ελεύθερου χρόνου, έκανε την αναψυχή μια κοινωνική απαίτηση. Η παροχή πράσινου χώρου μέσα και γύρω από τις πόλεις έγινε αντιπροσωπευτική των αξιών της μεσαίας τάξης. Ο σχεδιασμός και η λειτουργία του έγινε ένα χαρακτηριστικό της ίδιας της αστικής κουλτούρας και εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο (Tyrväinen, et al., 2005)

Στη δεκαετία του 1860-1870 ο αρχιτέκτονας τοπίου, Frederick Law Olmsted (Central Park) στις Η.Π.Α ήταν πεπεισμένος ότι η οπτική επαφή με τη φύση ήταν ευεργετική για τη συναισθηματική και φυσιολογική υγεία των κατοίκων της πόλης. Οι θεωρίες του Olmsted σχετικά με τις θετικές επιδράσεις της φύσης στο αστικό περιβάλλον, είχαν ευρύτατη επίδραση στο σχεδιασμό πάρκων και στον εξωραϊσμό των μεγάλων πόλεων (Morris, 2003). Στη μεταβιομηχανική εποχή του τέλους του 20ού αιώνα, πάρκα με μεταμοντέρνο σχεδιασμό εμφανίστηκαν σε μεγάλες κεντρικές ευρωπαϊκές πόλεις. Η παροχή μεγάλων ορατών, καθαρών και καλά συντηρημένων αστικών και περιαστικών χώρων πρασίνου κοντά στη κατοικία των ανθρώπων, μπορεί να είναι μια στρατηγική για τη βελτίωση της φυσικής δραστηριότητας και της υγείας των ανθρώπων και για την εικόνα της πόλης (Akriņar, 2016). Κατά συνέπεια η ανάπτυξη των χώρων πρασίνου πρέπει να καταλαμβάνει κεντρική θέση στην πολιτική του χωροταξικού σχεδιασμού (Maas, 2006).

Όπως προαναφέρθηκε, η αναψυχή είναι μια ευχάριστη εμπειρία στην οποία ένα άτομο συμμετέχει εθελοντικά και από την οποία έχει άμεση ικανοποίηση. Θεωρείται από πολλούς, ως τρόπος χαλάρωσης και ανανέωσης και πλέον αναγνωρίζεται η αξία του ως κοινωνικού θεσμού. Το είδος αναψυχής εξαρτάται από τις ανάγκες αλλά και από τις ψυχικές και σωματικές δυνατότητες. Η αναψυχή είναι προσωπική επιλογή, αυτό που χαρακτηρίζεται ως δραστηριότητα αναψυχής από ένα άτομο, μπορεί να είναι ταλαιπωρία για κάποιον άλλο (Carlson, et al., 1979). Ως υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής

ορίζονται οι δραστηριότητες που διεξάγονται σε υπαίθριους χώρους και η εκτέλεσή τους περιλαμβάνει κάποια μορφή αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων και του περιβάλλοντος χώρου. Ο άνθρωπος ενδιαφέρεται για την πληροφόρηση και εξετάζει το περιβάλλον ως ζωτική πηγή πληροφόρησης για το πλήθος των ερεθισμάτων που προσφέρει (Karlan & Karlan, 1989). Οι δραστηριότητες της υπαίθριας αναψυχής δεν έχουν ως κεντρικό στόχο τη σωματική και κινητική βελτίωση, αλλά την ικανοποίηση και ευχαρίστηση, με αποτέλεσμα τα οφέλη να προκύπτουν αβίαστα (Χρόνη & Ζουρμάνος, 2001).

Η υπαίθρια αναψυχή, σύμφωνα με την άποψη του Χ.Κουθούρη, είναι οποιαδήποτε δραστηριότητα εκπαιδευτική, αθλητική, κοινωνική, περιβαλλοντική, ευαισθητοποίησης υπό τη μορφή μιας απλής συμμετοχικής εμπειρίας ή ενός σχεδιασμένου προγράμματος, που λαμβάνει χώρα κατά την διάρκεια του ελεύθερου χρόνου του ατόμου, πάντα στο φυσικό περιβάλλον. Η ηρεμία, η αίσθηση της φυσικής ομορφιάς και η διαφυγή από την πόλη και ταυτόχρονα η εξερεύνηση της φύσης είναι τα οφέλη που ανακύπτουν. Οι φυσικές περιοχές όπου πραγματοποιείται η υπαίθρια αναψυχή είναι: Δασικές εκτάσεις, ελεύθεροι χώροι πρασίνου, εθνικά πάρκα, εθνικοί δρυμοί, λίμνες, ποτάμια, κανάλια κ.ά. Η αναψυχή στη φύση περιλαμβάνει μια ευρύτητα δραστηριοτήτων, που μπορεί να είναι ένας απλός περίπατος, τρέξιμο, απόλαυση θέας, ελεύθερο παιχνίδι, υπαίθριο γεύμα ή αναρρίχηση σε μια ορθοπλαγιά, παρατήρηση ενός πουλιού, αγώνες μοτοκρός, ελεύθερη πτώση από μια γέφυρα κ.λπ.. Όπως επίσης τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει δυναμική εμφάνιση και οι περιπετειώδεις μορφές αναψυχής όπως η ορεινή ποδηλασία, το skateboarding και το paintball.

Δραστηριότητες που απαιτούν ήπιες και φιλικές παρεμβάσεις, που δεν αλλοιώνουν ούτε προσωρινά το φυσικό περιβάλλον, δεν αναιρούν τις λειτουργίες του, αλλά διατηρούν την χρήση του και αξιοποιούνται από όλες τις ηλικίες, επικράτησε ως όρος παθητική αναψυχή. Αποτελεί κοινωνική προσφορά με στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις και δεν παράγει οικονομικά αποτελέσματα (Ντούρος, 2001), σε αντίθεση με την ενεργητική αναψυχή, όπου υφίσταται κυριαρχία των κατασκευών στο τοπίο με μόνιμες και δραστικές επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, των οποίων η χρήση αρκετές φορές προκαλεί αναίρεση των περιβαλλοντικών αξιών. Η ενεργητική αναψυχή απαιτεί εκτεταμένες εκτάσεις σε συνδυασμό με κατάλληλα φυσικά στοιχεία, με αποτέλεσμα οικονομικό κέρδος. Πολλές φορές μπορεί να συνυπάρχουν με ειδικά αξιοθέατα, όπως ζωολογικά πάρκα ψυχαγωγίας και πλατφόρμες για υπαίθριες συναυλίες.

Από τις υπαίθριες δραστηριότητες που γίνονται με μεγαλύτερη συχνότητα είναι το περπάτημα (πεζοπορία), το οποίο έχει αλλάξει ρόλο και από ένας «κεντρικός τρόπος μεταφοράς» μετατρέπεται σε μια «ψυχαγωγική δραστηριότητα», (Πίνακας:2.1). Το περπάτημα και τα υπαίθρια αθλήματα, όπως η ποδηλασία, αναγνωρίζονται όλο και περισσότερο ως ένας από τους καλύτερους τρόπους βελτίωσης της σωματικής υγείας και της ψυχικής ευημερίας των ανθρώπων (Carpenter, 2013; Morris, 2003)

Πίνακας:2.1: Υπαίθριες δραστηριότητες

Υπαίθριες δραστ/τητες	Ποσοστό Συμμετοχής %						
	Δανία	Φιλανδία	Ολλανδία	Ιταλία	Νορβηγία	Καναδά	U.S.A
Περπάτημα	63	68	74	40	84		67
Πεζοπορία		19		38	82		24
Ποδηλασία		55	68	6	47		29
Τρέξιμο	14	16	16	4			26
Πικνίκ	10	28		45		26	49

Πηγή: (Bell, et al., 2007).*Ιδία επεξεργασία*

2.5.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΑΝΑΨΥΧΗ

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αναζήτηση της υπαίθριας αναψυχής, η οποία ενδέχεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια, είναι οι κοινωνικές αλλαγές που καταγράφονται τόσο στην Ευρώπη όσο και στην υφήλιο. Πρωτίστως είναι οι δημογραφικές αλλαγές:

- Η γήρανση του πληθυσμού: οι άνθρωποι ζουν περισσότερα χρόνια και ως συνταξιούχοι μπορούν να επισκέπτονται χώρους αναψυχής κοντά σε αστικά κέντρα με καθημερινή συμμετοχή σε άσκηση και περιπάτους ή χαλαρώνοντας και απολαμβάνοντας τη φύση σε αστικούς και περιαστικούς χώρους (Cordell, et al., 1999).
- Η αύξηση της εθνοτικής ποικιλομορφίας λόγω της μετανάστευσης αλλά και η μείωση του αγροτικού πληθυσμού με την μετακίνηση στα αστικά κέντρα. (Bell, et al., 2007).
- Η περιβαλλοντική συνείδηση: Οι άνθρωποι έχουν μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε σχέση με τις προηγούμενες εποχές, όσον αφορά το περιβάλλον και τα προβλήματά του, όπως η ρύπανση και η αποψίλωση των δασών.

- Η αυξανόμενη δράση των περιβαλλοντικών οργανώσεων, έχουν ως αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις να ενεργοποιούνται και να λαμβάνουν μέτρα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο σχετικά με το φυσικό περιβάλλον.
- Στην αύξηση του φυσικού τουρισμού και της υπαίθριας ψυχαγωγίας συνέβαλε και η αναζήτηση του ανθρώπου για άυλα προϊόντα, που αποκτώνται από την εξερεύνηση της φύσης.
- Η ισχυρή επιρροή του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει ως αποτέλεσμα την άμεση πληροφόρηση, την γρήγορη λήψη αποφάσεων για την πραγματοποίηση των ταξιδιών αναψυχής αλλά και την ανατροφοδότηση σχετικά με την εμπειρία σε αυτό (Selwyn, et al., 2005).
- Η κοινωνική ανησυχία για τη σωματική και ψυχική υγεία των πολιτών, καθώς η παχυσαρκία και το άγχος προσεγγίζουν επιδημικές καταστάσεις (Tyrväinen, et al., 2013).

2.5.4 ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΙΑΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

Μεγάλος όγκος της κατακερματισμένης βιβλιογραφίας, υποστηρίζει το θετικό συσχετισμό μεταξύ ενεργητικής και παθητικής χρήσης του φυσικού περιβάλλοντος και της υγείας του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον καθηγητή Δασολογίας Σ. Ντάφη, «οι κοινωφελείς επιδράσεις του δάσους είναι τόσες πολλές και ανεκτίμητες, που αν δεν υπήρχε, θα έπρεπε να το εφεύρουμε». (Ντάφης, 2010)

Επιπρόσθετα η Ο. Χριστοπούλου αναφέρει ότι η αναψυχή και ειδικότερα η αναψυχή στην ύπαιθρο (outdoor recreation) προσφέρει πνευματική αναζωογόνηση, ψυχική ηρεμία, ικανοποίηση των αισθήσεων, αναδιοργανώνει τις σκέψεις του ανθρώπου και προσφέρει ζωτική ενέργεια για την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων (Χριστοπούλου, 1991)

Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι η υπαίθρια αναψυχή που πραγματοποιείται σε χώρους πρασίνου ή σε δάση, έχει γίνει ένα σημαντικό στοιχείο της υγιούς διαβίωσης και ένα φάρμακο κατά των ελλείψεων της σύγχρονης ζωής του ανθρώπου που έχει απομακρυνθεί από τη φύση (Morris, 2003). Τα άτομα με ειδικές ανάγκες, με σωματική ή διανοητική υστέρηση καθώς και οι ηλικιωμένοι αποκτούν θεραπευτικά οφέλη από την επαφή ή με δραστηριότητες που διεξάγονται σε φυσικό περιβάλλον (Maas, 2006).

Προσφέροντας ένα ελκυστικό περιβάλλον για δραστηριότητες αναψυχής, τα δάση ή οι χώροι πρασίνου, μπορούν να παρασύρουν ανθρώπους με καθιστική ζωή στο να γίνουν πιο δραστήριοι κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους. Ομαδικά προγράμματα ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να γίνουν σωματικά ενεργοί στο τοπικό φυσικό περιβάλλον (Bell, et al., 2007).

Το ποσοστό πρασίνου σε ακτίνα ενός έως τριών χιλιομέτρων έχει σημαντική σχέση με την αντίληψη της γενικής υγείας και ιδιαίτερα για τις χαμηλές κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Οι μαθητές και γενικότερα οι νέοι επωφελούνται περισσότερο από την παρουσία πράσινων περιοχών στο περιβάλλον διαβίωσης και μάθησης (Maas, 2009).

Επιπρόσθετα η αυξημένη γειτνίαση με χώρους πρασίνου συσχετίζεται με χαμηλότερους κινδύνους κακής ψυχικής υγείας (Richardson, et al., 2013). Έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι, την πρωτεύουσα της Φιλανδίας, υποδηλώνει ότι τα μεγάλα αστικά πάρκα (άνω των 5 εκταρίων) και τα μεγάλα αστικά δάση έχουν θετικές επιπτώσεις στην ευημερία των κατοίκων. Επισκέψεις σε περιοχές με πράσινο μετά από την εργασία, έχει θετική επίπτωση στη μείωση του άγχους. Αυτό σημαίνει ότι τα αστικά πάρκα και τα δάση πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμα για τους κατοίκους (Tyrväinen, et al., 2013).

Τα παραπάνω αποτελέσματα ενισχύονται και με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Δανία από τον Schipperijn κ.ά., καθώς γίνεται συσχετισμός της απόστασης με τη συχνότητα χρήσης των χώρων πρασίνου από τους κατοίκους και διαπιστώνεται, ότι όσο μεγαλύτερη είναι η απόσταση, τόσο μικρότερη είναι η συχνότητα χρήσης των χώρων αυτών (Schipperijn, et al., 2010). Τα ευρήματα αυτά λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό των χώρων πρασίνου στις μεγαλύτερες πόλεις της Δανίας, όπου επιδιώκεται να είναι εντός ακτίνας 400 μέτρων. Η απόλαυση του καιρού και γενικότερα του φυσικού περιβάλλοντος, η αίσθηση της χαλάρωσης για την αντιμετώπιση του stress και η διατήρηση σε καλή φόρμα του σώματος είναι οι πιο δημοφιλείς λόγοι που οδηγούν τους κατοίκους των μεγάλων πόλεων της Δανίας να επισκέπτονται χώρους αστικού και περιαστικού πρασίνου (Schipperijn, et al., 2010). Για τους Ιάπωνες η καλύτερη μέθοδος πρόληψης των ασθενειών και βελτίωσης της υγείας αποτελεί η άσκηση και η υπαίθρια αναψυχή στο δάσος. Η έκθεση σε δάσος αποδεικνύεται τόσο επωφελής, ώστε να αποτελεί μέρος μιας στρατηγικής αντιμετώπισης του άγχους στη Γερμανία (Meyer & Botsch, 2017)

Σημαντική εξίσου είναι η εκπαιδευτική αξία των αστικών και περιαστικών δασών. Μελέτη στο Michigan διαπίστωσε την θετική συσχέτιση της έκθεσης στη φύση και της επιτυχίας των μαθητών σχολείου, που οδήγησε στη συνέχιση των σπουδών τους (Matsuoka, 2010). Ερευνητές έχουν αναδείξει τον κρίσιμο ρόλο του παιχνιδιού σε φυσικό περιβάλλον στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Επιπλέον έχει αποδειχθεί ότι ο χρόνος που περνάει ένα παιδί στο φυσικό περιβάλλον σχετίζεται άμεσα με τη χρήση που κάνει ως ενήλικος (Colléony, et al., 2017) Τα αστικά και περιαστικά δάση διαδραματίζουν έναν εξαιρετικά σημαντικό και πολύπλευρο ρόλο στη διατήρηση και τη βελτίωση όχι μόνο των περιβαλλοντικών συνθηκών των πόλεων, αλλά παρέχουν αισθητική απόλαυση και δημιουργούν ένα ευχάριστο περιβάλλον για διάφορες υπαίθριες δραστηριότητες (Arnberger, 2006).

Τα προαναφερθέντα στοιχεία καταδεικνύουν ότι τα δάση κοντά στον αστικό ιστό παρέχουν ζωτικές κοινωνικές υπηρεσίες: ενισχύουν την κοινωνική συνοχή, προάγουν την κοινωνική αλληλεπίδραση, δημιουργούν αίσθημα ένταξης. Εξίσου σημαντικές είναι οι ψυχολογικές επιδράσεις: ανακουφίζουν από το άγχος και τη κούραση, προάγουν την ανάπτυξη των παιδιών, επιδρούν θετικά στη ψυχολογία και τέλος ευνοούν τη σωματική άσκηση, καταπολεμούν την παχυσαρκία και συνεισφέρουν στην μακροζωία. Όλα αυτά μπορούν να αποτελέσουν μια καλή βάση για αποφάσεις στον τομέα του σχεδιασμού και της διαχείρισης των αστικών και περιαστικών χώρων πρασίνου, που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της εικόνας των πόλεων, με επακόλουθο την ποιότητα ζωής.

3. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Μαγνησία πήρε το όνομα της από τους πρώτους κατοίκους της περιοχής, μεταξύ των οποίων οι Μάγνητες, οι απόγονοι του Αιόλου – του θεού των ανέμων – και τολμηροί θαλασσοπόροι της εποχής. Περιοχή περιτριγυρισμένη με μύθους και ιστορία χιλιετιών, κατοικήθηκε από τους πρώιμους προϊστορικούς χρόνους (Κραβαρίτου, 2012).

Τα σημαντικότερα αρχαιολογικά ευρήματα της Νεολιθικής Εποχής στο Σέσκλο (7ης χιλιετίας π.Χ.) και στο Διμήνι, μαρτυρούν τον πολιτισμό της περιοχής. Στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού, που είναι γνωστή ως Μυκηναϊκή περίοδος, η Θεσσαλία είναι στο απόγειο της ακμής της. Συμμετέχει στην εκστρατεία της Τροίας με 280 πλοία με κεντρικό ήρωα τον Αχιλλέα. Δεν είναι παράδοξο ότι στη Θεσσαλία γεννήθηκαν σπουδαίοι μύθοι. Εδώ τοποθετούνται οι θεοί του Ολύμπου, οι Τιτάνες, οι Λάπιθες και οι Κένταυροι, με πιο γνωστό τον Κένταυρο Χείρωνα στο Πήλιο. Ο σημαντικότερος μύθος είναι αυτός που αναφέρεται στην μυθική πόλη της Ιωλκού, από όπου ξεκίνησε η Αργοναυτική Εκστρατεία, που απηχεί το άνοιγμα των τολμηρών ναυτικών προς τις νέες αγορές του βορειοανατολικού Αιγαίου και ήταν η πρώτη μεγάλη ναυτική εξόρμηση των Ελλήνων για την εξεύρεση πολύτιμων μετάλλων, τεχνολογιών και αγορών, αλλά και για την διακίνηση των ελληνικών προϊόντων (Αδρύμη-Συσμάνη, 2012).

Η σύγχρονη πόλη του Βόλου εμπεριέχει το σύνολο τόπων, όπου ανάλογα με την εποχή λειτούργησαν και αναπτυχθήκαν αρχαίες πόλεις, η Ιωλκός, οι Παγασές, το Ορμίνιο. Το 293 – 292 π.Χ. ο βασιλιάς της Μακεδονίας Δημήτριος ο Πολιορκητής ίδρυσε την Δημητριάδα, που αποτέλεσε ισχυρό στρατιωτικό σταθμό και ορμητήριο των Μακεδόνων.

Τα χρόνια της τουρκοκρατίας όλοι οι παραθαλάσσιοι οικισμοί εγκαταλείφθηκαν και η οικονομική και πνευματική δραστηριότητα μεταφέρθηκε στο Πήλιο. Στη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα, το Πήλιο εξελίσσεται σε ένα από τα σημαντικότερα πρωτοβιομηχανικά και πνευματικά κέντρα του Ελλαδικού χώρου. Μετά το 1830 αρχίζει να κτίζεται έξω από το κάστρο η πόλη του Βόλου. Η ευνοϊκή γεωγραφική θέση, λόγω του λιμανιού, συνετέλεσε στην εξέλιξή της σε οικονομικό κέντρο της Θεσσαλίας.

Το 1881 ο Βόλος και η περιοχή της Μαγνησίας προσαρτώνται στο νεοελληνικό κράτος, όπου δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις ενός αστικού κέντρου στα πλαίσια της

αστικοποίησης των πόλεων της Ελλάδας. Η βιοτεχνική παράδοση του Πηλίου, το λιμάνι και τα παροικιακά κεφάλαια που εισέρρευσαν στην περιοχή ήταν μερικοί από τους παράγοντες που ευνόησαν την οικονομική εξέλιξη με κύριες κατευθύνσεις το εμπόριο και τη βιομηχανία.

Το 1886 ολοκληρώθηκε η σιδηροδρομική σύνδεση του Βόλου με τη Λάρισα και την Καλαμπάκα. Το 1895 άρχισε η λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής Βόλου – Λεχωνίων και ολοκληρώθηκε με την επέκταση το 1904 στις Μηλιές (Χαρίτος, 2004). Παράλληλα, το 1892 ξεκίνησαν τα έργα για τη διαμόρφωση του λιμανιού, που συνεχίστηκαν και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, καθιστώντας το λιμάνι μοχλό ανάπτυξης (Δημόγλου, 1999). Συγκεντρώνοντας όλες τις προϋποθέσεις - εργατική δύναμη, κεφάλαια, εσωτερική αγορά, πρόσβαση σε πρώτες ύλες - ο Βόλος εξελίχθηκε προπολεμικά σε σημαντικό βιομηχανικό κέντρο. Παράλληλα με την οικονομική άνθηση, αναπτύχθηκε σημαντική κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα.

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος ανέκοψε προσωρινά την εξέλιξη. Μεταπολεμικά ο Βόλος εξελίχθηκε σ΄ ένα από τα σημαντικότερα πολεοδομικά συγκροτήματα της Ελλάδος από οικονομική και δημογραφική άποψη με τους Δήμους Βόλου, Ν. Ιωνίας και τις μικρότερες περιφερειακές κοινότητες. Οι σεισμοί του 1955 άλλαξαν την αισθητική της πόλης. Η σύγχρονη πόλη αξιοποιώντας την παρακαταθήκη του παρελθόντος, εξελίχτηκε σε αστικό κέντρο, που από το 1999 ανακόπτεται ο επενδυτικός ρυθμός και το προϊόν της μεταποίησης υποχωρεί. Η μείωση της απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα συνοδεύεται με ενίσχυση του τριτογενούς τομέα και ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση των υπηρεσιών του τουρισμού.

3.2 Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Ο Βόλος είναι ένα τυπικό αστικό κέντρο από τα μεγαλύτερα της χώρας. Γεωγραφικά βρίσκεται στο κέντρο, απέχοντας ίση σχεδόν απόσταση από τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Ο μόνιμος πληθυσμός της Δημοτικής ενότητας Βόλου είναι 86.046 κάτοικοι, ενώ του ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος (Βόλου και Νέας Ιωνίας) 125.248 κάτοικοι και του Καλλικρατικού Δήμου Βόλου ανέρχεται στους 144.449 κατοίκους, με έκταση 387.172 τετραγωνικών χιλιομέτρων (dimosvolos.gr). Τα δύο οικοσυστήματα, ο Παγασητικός Κόλπος και το Πήλιο, καθορίζουν ευρύτερα τη μορφολογία της περιοχής και χαρίζουν στην πόλη μοναδικότητα

από άποψη ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Ο Βόλος είναι χτισμένος με μέτωπο στον Παγασητικό κόλπο και εκτείνεται ως τις παρυφές του Πηλίου. Η διαδραστική σχέση πόλη - βουνό - θάλασσα έχει αποτυπωθεί στην οικονομική, την κοινωνική και την πολιτιστική ζωή της πόλης. Η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής βασίστηκε σε αυτή τη σχέση, η οποία εξακολουθεί να παίζει και σήμερα ουσιώδη ρόλο μέσα από τον τουρισμό. Η πόλη του Βόλου είναι η έδρα του Δήμου και η πρωτεύουσα του νομού Μαγνησίας. Βασικό χαρακτηριστικό της αποτελεί το παραλιακό μέτωπο (παραλία), όπου στο δυτικό τμήμα υπάρχουν οι εγκαταστάσεις του λιμανιού. Το λιμάνι αποτελεί ένα από τα πέντε μεγαλύτερα της χώρας και συνδέει εμπορικά το Βόλο με τον υπόλοιπο κόσμο και επιβατικά με τα νησιά των Σποράδων. Η σιδηροδρομική σύνδεση του Βόλου με την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη γίνεται μέσω της Λάρισας. Η οδική σύνδεση με την υπόλοιπη χώρα επιτυγχάνεται με επαρχιακά δίκτυα, τα οποία καταλήγουν στον εθνικό άξονα Αθηνών – Θεσσαλονίκης, ενώ το στρατιωτικό και πολιτικό αεροδρόμιο της Νέας Αγχιάλου υποστηρίζει την τουριστική κίνηση της ευρύτερης περιοχής, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Ο τουρισμός και οι υπηρεσίες που συνδέονται με αυτόν έρχονται να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία της πόλης και να αντισταθμίσουν ίσως τις απώλειες από την συρρίκνωση της βιοτεχνίας και της βιομηχανίας.

Στα πλαίσια της αστικής αναβάθμισης, της διαχείρισης του πολιτιστικού πλούτου και της ανάδειξης της ιστορικής ταυτότητας της πόλης, διαμορφώθηκε και λειτουργεί το εργοστάσιο Τσαλαπάτα ως Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας. Επίσης δημιουργήθηκε το Μουσείο της Πόλης του Βόλου ως χώρου πολιτισμού, επικοινωνίας και κοινωνικής δραστηριότητας, δράσεις που συμβάλλουν στην αναβάθμιση της περιοχής των Παλαιών και στην πολιτιστική ανάδειξη της πόλης του Βόλου. (Ασπιώτης, 2005) (www.piop.gr/el/diktuo-mouseiwn/Mouseio)

Χαρακτηριστικό είναι το παραλιακό μέτωπο, όπου ένα τμήμα λειτουργεί ως αγκυροβόλιο για τα ιστιοφόρα, προσδίδοντας στην παραλιακή οδό Αργοναυτών ιδιαίτερα ελκυστική εικόνα για τους επισκέπτες. Κατά μήκος της διαδρομής υπάρχουν νεοκλασικά ανακαινισμένα και μοντέρνα κτίρια, αλλά πιο έντονη είναι η παρουσία της ψυχαγωγίας και των καταστημάτων εστίασης.

Σημαντικό ρόλο στη σημερινή εικόνα της πόλης διαδραματίζει το Πανεπιστήμιο, που ιδρύθηκε το 1988. Σήμερα, οι λειτουργικές εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Βόλο είναι συγκεντρωμένες κυρίως σε τέσσερις θέσεις: στην παραλία

στη οδό Αργοναυτών, στο Πεδίο του Άρεως, στο παλιό εργοστάσιο τσιγάρων Ματσάγγου και στο Φυτόκο της Νέας Ιωνίας.

Η πλατεία Ρήγα Φεραίου είναι η πιο σημαντική πλατεία, όπου στεγάζεται το Δημαρχείο κατασκευής Δημητρίου Πικιώνη, το Δημοτικό Θέατρο (προσωρινά κλειστό λόγω τεχνικών προβλημάτων). Πολύ κοντά βρίσκεται και η Κεντρική Βιβλιοθήκη του Πανεπιστήμιου, το Ωδείο Βόλου και το Κέντρο Τέχνης Τζιόρτζιο Ντε Κίρικο.

Το κέντρο της πόλης παρουσιάζει μια πολύ ζωντανή εικόνα, καθώς ένα δίκτυο πεζοδρόμων ενώνει και συνδυάζει χρήσεις αγοράς, αναψυχής και υπηρεσιών.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία καταδεικνύουν ότι, στην παραθαλάσσια ζώνη της πόλης, ιδιαίτερα στη δυτική πλευρά της, βρίσκονται οι περισσότερες οικονομικές, εμπορικές, πολιτιστικές, εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες: Αρχαίοι οικισμοί (Παλιά, αρχαία Δημητριάδα), εργοστάσιο Τσαλαπάτα, λιμάνι, σταθμός τρένων, αστικός και υπεραστικός σταθμός λεωφορείων, θερινό Δημοτικό θέατρο, Δημαρχείο κ.ά., ενώ το ανατολικό τμήμα της πόλης όπου βρίσκονται το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Αχιλλοπούλειο Νοσοκομείο και οι αθλητικές εγκαταστάσεις, αποτελεί κυρίως χώρο κατοικίας.

Ο λόφος της Γορίτσας βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της πόλης, εκτός σχεδίου και σηματοδοτεί την έξοδο προς τα χωριά του Νοτίου Πηλίου. Είναι αρχαιολογικός χώρος και παράλληλα περιαστικό δάσος, αποτελεί πνεύμονα πρασίνου για την πόλη με δυνατότητα αναψυχής και άθλησης για τους κατοίκους της και όχι μόνο.

3.3 ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΑ ΔΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Το πράσινο είναι πάντα ένα σημαντικό στοιχείο για τη ζωή των κατοίκων της πόλης, τόσο η πράσινη όσο και η μπλε υποδομή αποτελούν ζωτικό στοιχείο στο τοπίο της πόλης. Η ευρύτερη περιοχή του Βόλου έχει το πλεονέκτημα και των δύο προαναφερθέντων στοιχείων, γεγονός που ενισχύει την πόλη ως τόπο κατοικίας αλλά και ως τουριστικό προορισμό.

Στο παραλιακό μέτωπο, εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, εκτελέστηκαν έργα ανάπλασης, που σκοπό είχαν την αισθητική και λειτουργική αναβάθμιση της παραλιακής ζώνης. Ο ελεύθερος χώρος που προσφέρει η παραλιακή ζώνη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολλές χρήσεις που αφορούν τόσο τους κατοίκους όσο και τους επισκέπτες, ως χώρος περιπάτου, υπαίθριων εκθέσεων και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ωστόσο υπάρχουν και περιοχές που χρήζουν περαιτέρω βελτίωσης και αξιοποίησης.

Οι δασικές περιαστικές εκτάσεις που πλαισιώνουν το πολεοδομικό συγκρότημα δεν έχουν δεχθεί ανάλογη προσοχή και αξιοποίηση λόγω και της κοντινής απόστασης από το Πήλιο που είναι κατάφυτο από δάση με βελανιδιές, οξιές, πλατάνια, αγριοκαστανιές κ.ά. Το Πήλιο συγκεντρώνει τουρισμό τόσο τους χειμερινούς όσο και τους καλοκαιρινούς μήνες και ενδείκνυται για κάθε είδους δραστηριότητα, καθώς και για εναλλακτικό τουρισμό, διαθέτοντας υποδομές για φιλοξενία μεγάλου όγκου τουριστών.

Στην ευρύτερη περιοχή του πολεοδομικού Συγκροτήματος του Βόλου, εκτός από την περίπτωση του λόφου της Γορίτσας που μελετούμε εδώ, υπάρχει ο λόφος του Σαρακηνού, που βρίσκεται στον κεντρικό αυτοκινητόδρομο Βόλου – Μακρυνίτσας Πηλίου μέσω Αγίου Ονουφρίου, σε απόσταση 3 χλμ. από το κέντρο του Βόλου. Το δάσος έχει έκταση 4.520 στρεμμάτων, είναι τεχνητό και αποτελείται από τραχεία πεύκη ενώ στην κορυφή φύονται πρίνος και φυλίκι. Λόγω υπερβόσκησης, το μεγαλύτερο μέρος του βοσκότοπου εμφανίζεται ως φρυγανότοπος, με κυριότερο εκπρόσωπο το θυμάρι.(www.minagric.gr) Ο Λόφος Επισκοπής βρίσκεται στον κεντρικό αυτοκινητόδρομο Βόλου-Πορταριάς Πηλίου σε απόσταση 5 χιλιομέτρων από το κέντρο του Βόλου. Το δάσος έχει έκταση 250 στρεμμάτων, είναι τεχνητό και αποτελείται από ορθόκλαδο και πλαγιόκλαδο κυπαρίσσι καθώς και από τραχεία πεύκη. Ένα πλακόστρωτο φαρδύ δρομάκι οδηγεί στην κορυφή του λόφου στη βυζαντινή εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Σήμερα, χρησιμοποιείται ως δάσος αναψυχής (www.minagric.gr).

4. Ο ΛΟΦΟΣ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

4.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ

Ο λόφος της Γορίτσας καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της πόλης του Βόλου και σηματοδοτεί την έξοδο προς τα χωριά του Πηλίου. Συνορεύει νότια και δυτικά με την παραλιακή οδό Βόλου – Αγριάς, βόρεια και δυτικά με την πόλη του Βόλου και ανατολικά με το εργοστάσιο τσιμέντων της Lafarge (πρώην ΑΓΕΤ). Βορειοδυτικά του λόφου απλώνεται το πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου και νοτιοανατολικά η πεδιάδα της Αγριάς και των Λεχωνίων. Είναι η περιοχή όπου ο πολεοδομικός ιστός της πόλης συναντάει το περιαστικό φυσικό τοπίο. Αποτελεί ένα φυσικό ύψωμα περίπου 200 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας. Στο βόρειο άκρο του ενώνεται με ένα στενό λαιμό με τον κύριο ορεινό όγκο του Πηλίου, του οποίου αποτελεί ένα μικρό έξαρμα στους πρόποδες του. Έτσι εξηγείται και η ονομασία του λόφου «Goritsa», δηλαδή μικρό βουνό, σε αντιπαράθεση με το Πήλιο που ονομάζεται «Gora» (Αδρύμη-Συσμάνη, 1998). Η έκταση είναι 2.280 στρέμματα εκ των οποίων τα 1.040 είναι δασική έκταση (www.minagric.gr).

Εικόνα 4.1: Γεωγραφική θέση Γορίτσας

Πηγή: Google maps, ιδία επεξεργασία

4.2 ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Ο λόφος της Γορίτσας διέπεται από ιδιαίτερο ιδιοκτησιακό καθεστώς, μεταβιβάστηκε στον Καλλικρατικό Δήμο Βόλου (2011) από τους πρώην Καποδιστριακούς Δήμους Ιωλκού και Πορταριάς και αποτελεί σύμφωνα με το αρχείο του Δήμου Βόλου δημοτική περιουσία. Η διαχείριση του είναι ένα περίπλοκο έργο, όχι μόνο λόγω της μεγάλης έκτασης που καταλαμβάνει και της μορφολογίας του εδάφους, αλλά και εξαιτίας των αντικρουόμενων στόχων, απαιτήσεων και απαγορεύσεων από τους φορείς που εμπλέκονται και ιδιαίτερα κατά το παρελθόν, όταν ιδιοκτήτες ήταν οι κοινότητες Άνω Βόλου, Ανακασιάς, Άλλης Μεριάς και Αγίου Ονουφρίου (πριν το σχέδιο Καποδίστρια).

Το 1961 ανακηρύχθηκε αρχαιολογικός χώρος σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ.105/3-4-1961 τεύχος Β'. Η αυστηρή εφαρμογή του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά γενικότερα τους αρχαιολογικούς χώρους, έχει αποδειχθεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την προστασία των αστικών και περιαστικών ελεύθερων χώρων. Παρά τις πιέσεις από φορείς του δημοσίου τομέα και από ιδιώτες για εισαγωγή νέων χρήσεων και για οικοδόμηση του λόφου, λειτούργησε ως δικλείδα ασφαλείας για την προστασία και περιφρούρηση υπέρ των κατοίκων της πόλης (Μπελαβίλας & Βαταβάλη, 2009). Ο ρόλος του Υπουργείου Πολιτισμού σε τοπικό επίπεδο εκφράζεται από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μαγνησίας, η οποία ορίζει περιορισμούς στη χρήση, στον τρόπο λειτουργίας των κτισμάτων (Ναός Ζωοδόχου Πηγής και των παραπλεύρων κτισμάτων) καθώς και στην απαγόρευση της δόμησης.

Επιπρόσθετα καθορίζει τις πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις που μπορούν να πραγματοποιούνται στο λόφο της Γορίτσας και οι οποίες πρέπει να είναι συμβατές με το χαρακτήρα του λόφου. Παραχωρεί κατά περίπτωση άδεια για δραστηριότητες που δεν θα βλάψουν άμεσα ή έμμεσα τον αρχαιολογικό χώρο (ποδηλατικοί αγώνες).

Κυρίαρχο ρόλο στη διαφύλαξη του λόφου της Γορίτσας κατέχει και το Δασαρχείο Μαγνησίας, διότι αποτελεί δασική έκταση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τεχνητού περιαστικού δάσους, που μέχρι το 1972 είχε την κύρια ευθύνη για την προστασία (με δασοφύλακα). Οι αρμοδιότητες μεταβιβάζονται στις τότε κοινότητες Ανακασιάς, Άνω Βόλου, Άλλης Μεριάς, και Αγίου Ονουφρίου, θορυβούμενες ότι χάνουν το ιδιοκτησιακό καθεστώς με τις συχνές επεμβάσεις της Διεύθυνσης Δασών Μαγνησίας. Τα πλούσια φυσικά χαρακτηριστικά μεσογειακής βλάστησης, έχουν βελτιώσει την ελκυστικότητα και επισκεψιμότητα της περιοχής, που αποτελεί αξιόπαινο έργο του

Δασαρχείου Βόλου. Άλλωστε, η αναλογία χώρων πρασίνου ανά κάτοικο, αποτελεί βασικό δείκτη προσδιορισμού της ποιότητας ζωής των πόλεων. Παρά τις απαγορεύσεις για οικιστική εξάπλωση, οι αυλές πολλών σπιτιών ακουμπούν επικίνδυνα τους πευκόφυτους πρόποδες του λόφου. Και όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε από τον Δασάρχη Μαγνησίας «*το δάσος δεν πήγε στα σπίτια αλλά τα σπίτια έχουν έρθει σε απόσταση αναπνοής από το δάσος*» σε μια απαίτηση να κοπούν δέντρα προκειμένου να δημιουργηθεί αντιπυρική ζώνη (Συνέντευξη κ. Πινακά Δασάρχη Βόλου).

Ο λόφος θα μπορούσε να έχει αναγνωριστεί ως σημείο αναφοράς πολιτιστικού, θρησκευτικού και τουριστικού ενδιαφέροντος, αλλά και χώρος καθημερινής άσκησης και υπαίθριας αναψυχής για τους κατοίκους του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου και όχι μόνο. Η ανάδειξη μπορεί να έχει κοινωνικές πολιτισμικές και οικονομικές επιπτώσεις για την ευρύτερη περιοχή του πολεοδομικού συγκροτήματος. Για την υλοποίηση οποιασδήποτε δράσης θα πρέπει να υπάρχει η σύμφωνη γνώμη όλων των υπηρεσιών που εμπλέκονται στην διαχείριση του λόφου: του Δήμου Βόλου, της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας και του Δασαρχείου Βόλου, γεγονός που αποθαρρύνει και επιβραδύνει οποιαδήποτε πρωτοβουλία.

4.3 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

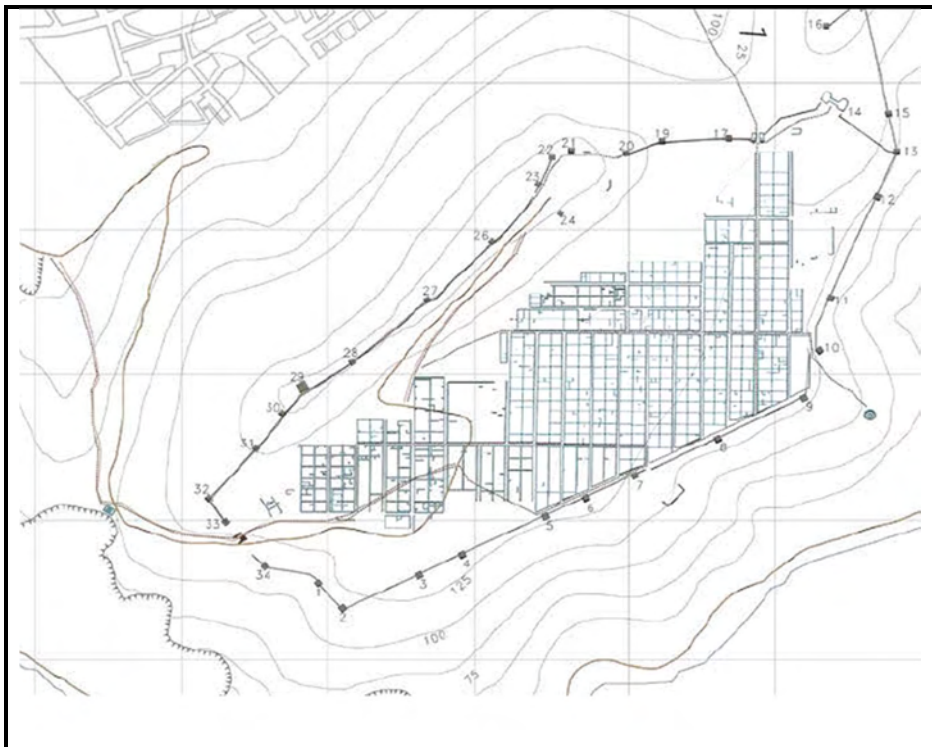
Ο λόφος είναι σήμερα γνωστός ως χώρος περιπάτου κοντά στη φύση μέσα στα πεύκα, για τον Ιερό Ναό της Ζωοδόχου Πηγής που βρίσκεται στην κορυφή και για τον αρχαιολογικό χώρο.

Η σημαντική γεωπολιτική θέση του φαίνεται πως ήταν γνωστή από την αρχαιότητα. Στο λόφο, στα μέσα του 4^{ου} π.Χ. αιώνα χτίστηκε και κατοικήθηκε μια πόλη, το όνομα της οποίας είναι άγνωστο, παρόλο που πολλοί ερευνητές κατά καιρούς την έχουν ταυτίσει με διάφορες πόλεις. Η προνομιακή θέση του λόφου, της έδινε τη δυνατότητα να εποπτεύει τις πεδιάδες της (τωρινής) Αγριάς και του Βόλου, ενώ παράλληλα να ελέγχει το θαλάσσιο χώρο που απλωνόταν εμπρός της.

Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα (1791) οι Μηλιώτες Δανιήλ Φιλιππίδης και Γρηγόριος Κωνσταντάς στο έργο τους «Γεωγραφία Νεωτερική» την ταυτίζουν (λαθεμένα) με την αρχαία Δημητριάδα. Με την άποψη αυτή συμφώνησαν ο Ν. Μάγνης και ο Ν. Γεωργιάδης

καθώς και ο W. Leak το 1835. Αποτέλεσμα της λανθασμένης ταύτισης της Δημητριάδας με την αρχαία πόλη στη «Γορίτσα», ήταν να δοθεί το όνομα «Νέα Δημητριάδα» στο σύγχρονο συνοικισμό του Βόλου, δυτικά της «Γορίτσας» και «Νέες Παγασές» στο σύγχρονο οικισμό που βρίσκεται μέσα στα τείχη της αρχαίας Δημητριάδας στα Πευκάκια. Ο E. Dodwell το 1819 κάνει αναφορά για την αρχαία πόλη της Ιωλκού. Το 1907 με έρευνες που πραγματοποίησε ο Έφορος Αρχαιοτήτων Θεσσαλίας, Απόστολος Αρβανιτόπουλος στην τοποθεσία Πευκάκια, αναγνώρισε στα ερείπιά του την αρχαία Δημητριάδα. Ο ίδιος προτείνει τότε για την Γορίτσα τον αρχαίο οικισμό της Νηλείας (Ιντσεσίλογλου, 1994). Άποψη με την οποία διαφώνησε ο Fr. Stahlin, που υποστήριζε ότι επρόκειτο για το αρχαίο Ορμίνιο, άποψη με την οποία συμφώνησε ο E. Meyer και ο N. Παπαχατζής, βασιζόμενοι σε φιλολογικές πηγές, κυρίως του Στάβωνα. Όμως τη σημαντικότερη ίσως συμβολή αποτέλεσαν οι έρευνες των Ολλανδών ερευνητών με επικεφαλής τον ιστορικό S. Bakhuizen το 1970. Οι τοπογραφικές αποτυπώσεις αλλά και η μελέτη του πολεοδομικού σχεδίου και του αμυντικού συστήματος ήταν καθοριστικές. Αρχικά υποστήριξε ότι αποτελούσε στρατιωτική βάση, άποψη που ανέτρεψε αμέσως μετά τις πρώτες έρευνες που διεξήγαγε και που συνεχίστηκαν για μια δεκαετία, καθώς διαπίστωσε ότι ο οικισμός έχει αστικό χαρακτήρα (Αδρύμη-Συσμάνη, 1998).

Εικόνα 4.2: Κάτοψη της αρχαίας πόλης στο λόφο της Γορίτσας

Πηγή: (Βουζαξάκης, et al., 2002)

Σύμφωνα με τα ευρήματα, η πόλη είναι κτισμένη στην νοτιοανατολική πλευρά του λόφου και καλύπτει μια έκταση περίπου 400 στρεμμάτων. Ο προσανατολισμός της ιδιαίτερα προνομιακός, με συμπαγή πολεοδομικό ιστό, χτισμένη με το ιπποδάμειο σύστημα, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της βραχώδους - ασβεστολιθικής επιφάνειας του λόφου. Κάθετοι και οριζόντιοι δρόμοι, χαραγμένοι σε τακτά διαστήματα, δημιουργούν τέσσερις βασικούς τύπους οικοδομικών τετραγώνων που ποικίλουν σε έκταση. Συνολικά υπολογίζεται ότι το πολεοδομικό αυτό συγκρότημα περιείχε 400-500 σπίτια, όπου πιθανόν ζούσαν 3000-3500 άνθρωποι. Τα σπίτια τετράγωνα, με μια σειρά δωματίων στη βόρεια πλευρά και αυλή προς τα νότια. Ανάμεσα από τα οικοδομικά τετράγωνα που σχηματίζουν κάθετους και οριζόντιους δρόμους, διαπιστώθηκε η ύπαρξη τριών ελεύθερων χώρων- πλατειών, που συνδέονται με τη δημόσια ζωή των κατοίκων της πόλης (Αδρύμη-Συσμάνη, 2004).

Το αυστηρά οργανωμένο πολεοδομικό σύστημα, φανερώνει ότι η κατοίκηση του λόφου έγινε σύμφωνα με προδιαγραφές συγκροτημένου σχεδίου. Πιθανόν η πολιτική βούληση και η πρωτοβουλία για την κίνηση αυτή να αποτελούσε μέρος του πολιτικού και στρατιωτικού σχεδιασμού του Φιλίππου του Β΄, ο οποίος αυτή την εποχή έκανε οχυρώσεις στη Μαγνησία. Το τείχος, όπως σώζεται σήμερα, πρέπει να ολοκληρώθηκε στα χρόνια του Κασσάνδρου, ανάμεσα στο 316 π.Χ. και το 298 π.Χ.. Η στρατιωτική θέση του λόφου εξασφάλιζε πλήρη έλεγχο στη στεριά αλλά και στη θάλασσα και πιθανολογείται ότι μπορεί να αποτελούσε προστατευτικό οχυρωματικό έργο για την αρχαία Δημητριάδα (απόσταση 27 σταδίων) λόγω της πλεονεκτικής θέσης που καταλάμβανε (Βουζαζάκης, et al., 2002)

Το αμυντικό σύστημα της πόλης είναι ιδιαίτερα προσεγμένο και κατασκευάστηκε με βάση ένα ενιαίο σχέδιο. Το τείχος της πόλης έχει συνολικό μήκος περίπου 2,8 χιλιομέτρων και έχει κτιστεί κατά το ψευδοϊσόδομο σύστημα με ασβεστόλιθο που εξορύχθηκε από τον ίδιο το λόφο, αλλά περιέχει και σημεία όπου τα βράχια αποτελούν φυσική οχύρωση. Ενισχύεται από 33 συνολικά πύργους, τοποθετημένους σε άνισες μεταξύ τους αποστάσεις, ανάλογα με τις αμυντικές ανάγκες που απαιτούσαν οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες. Ιδιαίτερη προστασία υπήρχε στις τρεις πύλες της πόλης και ιδιαίτερα ενισχυμένο ήταν το βόρειο τμήμα, στο σημείο όπου ενώνεται ο λόφος με το Πήλιο. Πρόκειται για τον Προμαχώνα 14 (Εικόνα 4.3 και Εικόνα 4.4), που σώζεται σε ύψος 3 μέτρων με δύο μεγάλους πύργους και αποτελεί το πιο εντυπωσιακό μέρος της οχύρωσης (Bakhuizen, 1977).

Εικόνα 4.3: Προμαχώνας 14

Πηγή: Google maps

Εικόνα 4.4: Προμαχώνας 14

Πηγή: ΔΗ.Κ.Ι

Τμήμα της οχύρωσης αποτελεί και η ακρόπολη στο ψηλότερο σημείο του λόφου, εκεί όπου είναι χτισμένος (σήμερα) ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής. Έχει μήκος περίπου 135 μέτρα και πλάτος 80 μέτρα, ενώ μέσα στην ακρόπολη έχουν εντοπιστεί πέντε δεξαμενές νερού, που εξασφάλιζαν νερό στην Ακρόπολη σε περίπτωση πολιορκίας. Πρόκειται για λαξευτές στέρνες στο βράχο για την αποθήκευση νερού, αλλά και ένα αυλάκι λαξευμένο στον βράχο, που μετέφερε το νερό της πηγής στο βορειοανατολικό άκρο της πόλης, όπου υπήρχε δημόσια κρήνη. Οι τρεις από τις δεξαμενές βρίσκονται στο σημείο που είναι χτισμένος ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής, η μια είναι ορατή σήμερα στα ανατολικά (εξωτερικά) της εκκλησίας, είναι τετράγωνη στεγανοποιημένη με αρκετές στρώσεις υδραυλικού κονιάματος (ασβεστοκονίαμα με προσμίξεις κεραμοχαλικώματος). Οι άλλες δύο είναι φιαλόσχημες, προσβάσιμες από το εσωτερικό της εκκλησίας και διατηρούνται σε άριστη κατάσταση. Στην κυριολεξία πάνω τους είναι χτισμένη η εκκλησία, και σήμερα το νερό που συλλέγεται αντλείται με μηχανικό τρόπο. Εξωτερικά υπάρχει η βάση κατασκευής άντλησης νερού, που χρησιμοποιούνταν για τις ανάγκες της εκκλησίας. Το νερό των δεξαμενών αυτών ήταν βρόχινο, συλλέγονταν από τις οροφές των σπιτιών με υδρορροές και στη συνέχεια με αγωγούς μεταφέρονταν στις δεξαμενές. Οι άλλες δύο βρίσκονται στην οχύρωση της κορυφογραμμής δυτικά της εκκλησίας, οι οποίες έχουν σκαφτεί στον βράχο και εσωτερικά έχουν στεγανοποιηθεί με υδραυλικό κονίαμα, ώστε να εξασφαλίζουν το κατάλληλο πόσιμο νερό. Αξιοπρόσεκτο είναι και το δίκτυο αγωγών για τα ακάθαρτα νερά, το οποίο έτρεχε κάτω από τους δρόμους και οδηγούσε τα ανεπιθύμητα νερά έξω από τα τείχη – «το λαγούμι», μέρος του οποίου διασώζεται σε καλή κατάσταση (Αδρύμη-Συσμάνη, 1998).

Η ίδρυση της αρχαίας Δημητριάδας το 294 π.Χ. από το Δημήτριο τον Πολιορκητή σε διαμετρικά αντίθετο σημείο του κόλπου (δυτικά), σήμανε την αρχή του τέλους για την

αρχαία πόλη στη Γορίτσα. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού πρέπει να μετακόμισε, ώσπου τελικά η πόλη στο λόφο της Γορίτσας εγκαταλείφθηκε οριστικά περίπου στο 250 π.Χ., έναν αιώνα από την ίδρυσή της. Αξιοσημείωτο παραμένει ότι ο χώρος δεν κατοικήθηκε ποτέ ξανά από τότε και αποτελεί ένα ιδιόμορφο ευτύχημα το γεγονός ότι υπάρχει μια αρχαία πόλη χωρίς μεταγενέστερες επεμβάσεις και αλλοιώσεις που προσφέρεται ως ανοιχτό μνημείο στον επισκέπτη.

Στο εξωτερικό της ανατολικής πύλης εντοπίστηκε ένα μικρό φυσικό σπήλαιο με διαστάσεις 4 μέτρα μήκος, 3 μέτρα πλάτος και 2 μέτρα ύψος. Στο εσωτερικό του υπάρχει η εγχάρακτη επιγραφή «ΔΙΟΣ ΜΙΛΙΧΙΟΥ» που παραπέμπει με βεβαιότητα στη λατρεία του Δία.

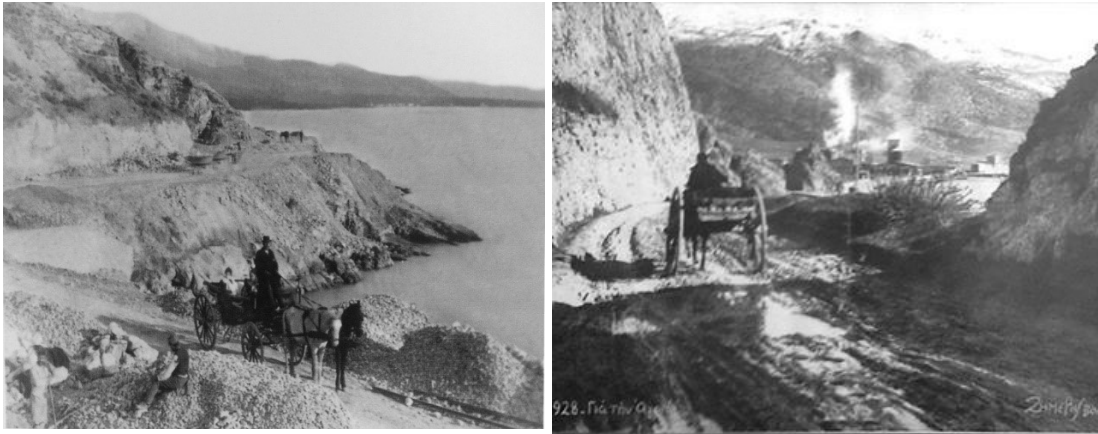
Το έδαφος της Γορίτσας αποτελείται από ασβεστολιθικά πετρώματα, υλικό που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι πολεοδόμοι για να κατασκευάσουν το τείχος και τα σπίτια της αρχαίας πόλης. Τα λατομεία του 4^{ου} αιώνα, από όπου προήλθε το υλικό, αποτυπώθηκαν από την ομάδα των Ολλανδών αρχαιολόγων (Bakhuizen, 1977). Αυτό το ίδιο υλικό εξορύχθηκε κατά τον 20^ο αιώνα προκειμένου να κτισθούν τα σπίτια της σύγχρονης πόλης του Βόλου και αυτό το υλικό αποτελεί μέχρι τις μέρες μας την πρώτη ύλη μιας από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες τσιμέντων στο χώρο της Μαγνησίας αλλά και της Ελλάδος, την Lafarge (πρώην ΑΓΕΤ). Βορειοανατολικά του λόφου ανοίχτηκαν στα μέσα του 20^{ου} αιώνα τομές εξόρυξης, ορατές τόσο από τον οδικό άξονα όσο και από τη θάλασσα και είναι πλέον σχεδόν αδύνατο να καλυφθούν, προκειμένου να αποκατασταθεί αισθητικά και ουσιαστικά το περιβάλλον. Οι τομές αυτές σε ορισμένα σημεία εφάπτονται στον αρχαιολογικό χώρο.

Για την πρόσβαση στη λατομική ζώνη, αλλά και στην αρχαία πόλη, δημιουργήθηκε ένας χαλικόστρωτος δρόμος, που σήμερα σώζεται σε μήκος 269 μέτρων και έχει πλάτος 2.50 έως 3.00 μέτρα. Ο δρόμος αυτός ίσως είναι ο ίδιος δρόμος που χρησιμοποιήθηκε ως το τέλος του περασμένου αιώνα και που ένωνε τα χωριά του Πηλίου με το Βόλο.

Ο παλιός δρόμος δυστυχώς καταστράφηκε από τα λατομεία της ΑΓΕΤ και έχει χαθεί η ακριβής πορεία μετά τον προμαχώνα 14 για τα χωριά του Πηλίου.

Πολύ αργότερα ανοίχτηκε ο παραθαλάσσιος δρόμος από τον οποίο περνάει και η σιδηροδρομική γραμμή για το τρενάκι του Βόλου-Λεχωνίων- Μηλεών, που συνέδεε το Βόλο με το Πήλιο (Εικόνα 4.5 και 4.6).

Εικόνα 4.5 & 4.6: Ο παραλιακός δρόμος της Γορίτσας

Πηγή: ΔΗ.Κ.Ι

Οι ανασκαφικές έρευνες είναι περιορισμένες στο λόφο της Γορίτσας. Η αρχαία πόλη δεν κατοικήθηκε ξανά και οι μεταγενέστερες επεμβάσεις είναι στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δύο πολυβολεία στην κορυφογραμμή, κατασκευές που δεν αλλοιώνουν την κάτοψη της αρχαίας πόλης, αντιθέτως επιβεβαιώνουν την σημαντική γεωγραφική θέση του λόφου.

Στις 3 Απριλίου του 1961 με το ΦΕΚ 105 τεύχος δεύτερο και με την αριθμ.7057 υπουργική απόφαση, ο λόφος της Γορίτσας κηρύσσεται αρχαιολογικός χώρος «Όρια αρχαιολογικού χώρου Ορμινίου (Γορίτσας, Βόλου). Από της επί του ποταμού Αναύρου γεφύρας της οδού Βόλου- Αγριάς και του ακραίου λατομείου, κατ' ευθείαν προς τα ΒΑ κατά μήκος του αρχαίου τείχους και εις απόστασιν 250-300μ. απ' αυτό μέχρι του βορείως του προτειχίσματος χώρου και εκείθεν δια του αυχένος προς τα ΝΑ είτε δε προς Νότον δια των προπόδων του λόφου μέχρι της συναντήσεως της οδού Βόλου - Αγριάς και εκείθεν μέχρι της εί του ποταμού Αναύρου γεφύρας».

Η πόλη στο λόφο της Γορίτσας, αν και δεν έχει ανασκαφεί συστηματικά, αποτελεί ευκαιρία για τη δημιουργία ενός ανοιχτού αρχαιολογικού πάρκου, όπου μπορεί να συνδυαστεί ο αρχαιολογικός περίπατος με την αναψυχή. Μια σημαντική προσπάθεια αξιοποίησης επιχειρήθηκε το έτος 1999 μέσα από το πρόγραμμα ECOSERT, με τίτλο «Ευρωπαϊκή Συνεργασία για την επίτευξη Βιώσιμης Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης μέσω Τουρισμού» στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος RECITE II. Πραγματοποιήθηκε ανάδειξη των σημείων αρχαιολογικού ενδιαφέροντος με πινακίδες σήμανσης, που προσανατολίζουν και πληροφορούν τον επισκέπτη για την αρχαία πόλη. Η σήμανση διατηρείται σε άριστη κατάσταση, σε αντίθεση με τα περίπτερα πληροφόρησης που βρίσκονται το πρώτο στην αρχή του ασφαλτοστρωμένου δρόμου

στους πρόποδες και το δεύτερο στην κορυφή, τα οποία έχουν εγκαταλειφθεί και υποστεί καθολικές ζημιές. Το πρώτο ειδικά, παρά την προσεγμένη αρχιτεκτονική κατασκευή του, δεν έχει περιφραχθεί ώστε να περισωθεί για μελλοντική χρήση, σε αντίθεση με το κτίσμα των Δασοπροσκόπων που βρίσκεται παραπλεύρως φροντισμένο, αν και κατασκευασμένο με υποδεέστερα υλικά, έρχεται να μας υπενθυμίσει ότι η αρχιτεκτονική μπορεί να κάνει ένα οίκημα θελκτικό, την ψυχή του μόνο εμείς οι πολίτες - χρήστες μπορούμε να τη δώσουμε (Αργυρού, 2018).

4.4. Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ

Βρίσκεται στη θέση της αρχαίας ακρόπολης του Ελληνιστικού οικισμού και είναι τρίκλιτη βασιλική. Ο σημερινός ναός χτίστηκε στη θέση μικρού παλαιότερου ναού, που υπήρχε στη θέση από το 18^ο αιώνα. Για την ανέγερση του χρησιμοποιήθηκε οικοδομικό υλικό από τον αρχαίο οικισμό που αναπτύχθηκε τον 4^ο αι. π.Χ. στον λόφο, καθώς και κιβωτίοιτοι πωρόλιθοι πιθανόν από τη Μακρινίτσα. Ο ναός αποτελεί κτίριο που χρήζει ειδικής κρατικής προστασίας σύμφωνα με την Υ.Α. ΥΠΠ/ΑΡΧ/ΒΙ/Φ32/ΚΗΡ/22201/615-15.6.2000. Εκκλησιαστικά ανήκει στην ενορία του Ιερού Ναού Εισοδίων της Θεοτόκου του Άνω Βόλου.

Εικόνα 4.7: Ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής

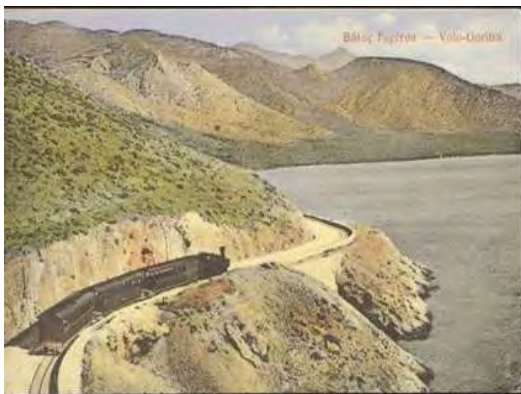
Πηγή: Google maps

4.4 ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

Πριν τους ιστορικούς χρόνους, ο λόφος της Γορίτσας ήταν καλυμμένος με πυκνή βλάστηση και το Πήλιο περιγράφεται σαν βουνό με «λασιωτάτη ρίζα» (Αδρύμη-Συσμάνη, 2012). Τα ευρήματα μαρτυρούν ότι τα σπίτια θεμελιώθηκαν πάνω στον βράχο, αφού δεν υπήρχε επίχωση. Επιπρόσθετα οι περιηγητές του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, περιγράφοντας τα αρχαία ερείπια, δεν αναφέρουν ότι ο λόφος είχε δέντρα ή κάποιο είδος καλλιέργειας, δεδομένου ότι τίποτα δεν κάλυπτε τα ερείπια του 4^{ου} αιώνα.

Η αναγνωρισμένη δασική έκταση στο λόφο της Γορίτσας έχει συνολική έκταση 2.280 στρεμμάτων εκ των οποίων τα 900 αναδασώθηκαν από τη Διεύθυνση Δασών, σύμφωνα με την υπ' αριθμ.188735 /13-11-1939 Φ.Ε.Κ 280 τεύχος Β' απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας (Αρχείο Δασαρχείου Βόλου και www.minagric.gr)

Εικόνα 4.8: Η Γορίτσα άδενδρη

Πηγή: ΔΗ.Κ.Ι

Εικόνα 4.9: Αναδάσωση στη Γορίτσα

Πηγή: ΔΗ.Κ.Ι

Η αναδάσωση πραγματοποιείται κατά τα έτη 1940 έως 1950, από το Δασαρχείο Βόλου, με χαλέπιο και τραχεία πεύκη (*Pinus halepensis* and *brutia*) και διάσπαρτα κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*). Το Δασαρχείο Βόλου περιέφραξε περιμετρικά τη δασωμένη έκταση, όπου και είχε την εποπτεία, φύλαξη και συντήρηση, με δασοφύλακα για την προστασία από βόσκηση, πυρκαγιά και υλοτόμηση θάμνων. Αργότερα κατασκευάζεται ο δρόμος που οδηγεί στην κορυφή του λόφου. Το Ελληνικό Δημόσιο - Υπουργείο Γεωργίας με εποπτεύουσα αρχή το Δασαρχείο Βόλου, ολοκληρώνει την δημιουργία του «εξαιρετικού πευκοδάσους φυσικού πνεύμονα της πόλεως του Βόλου δεσπόζοντος του Παγασητικού κόλπου. Το αισθητικό πευκοδάσος προσφέρει ψυχικές υγιεινές προστατευτικές και τουριστικές επιδράσεις στην πόλη...» (Εγγραφο από Αρχείο Δασαρχείου Βόλου).

Οι κοινότητες διεκδικούν την κυριότητα του λόφου, καθώς εγγράφως στις 4-12-1970 ο δασάρχης Βόλου κ. Ιωάννης Παναϊρλής παρέδωσε την εξ αδιαιρέτου έκταση των 1.380 στρεμμάτων επί του λόφου Γορίτσης στις κοινότητες Άνω Βόλου, Ανακασιάς, Άλλης Μεριάς και Αγίου Ονουφρίου. Και στις 5 Φεβρουάριου 1972, ο Δασάρχης κ. Βασίλειος Τόλης παρέδωσε στις παραπάνω κοινότητες και τη δασωμένη έκταση των 900 στρεμμάτων, σύμφωνα με «διαταγή» του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, αφού το Υπουργείο Γεωργίας την αναγνώρισε ως ιδιοκτησία των παραπάνω κοινοτήτων (Αρχειό Δασαρχείο Βόλου).

Στο πέρασμα των χρόνων, ο λόφος χρησιμοποιήθηκε για την εξόρυξη αδρανών υλικών, γεγονός που το μαρτυρούν οι διάσπαρτες εστίες λατομείων ακόμη και σήμερα. Με την κήρυξη του λόφου σε Αρχαιολογικό χώρο, απαγορεύθηκε η λειτουργία των λατομείων και των ασβεστοκαμίνων, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε έγγραφο του υπουργείου «να μην παραβλάπτεται το τοπίο και η εμφάνισις του φυσικού περιβάλλοντος της πόλεως» (Αρχειό Δασαρχείου Βόλου). Σε αρκετά τμήματα το φυσικό τοπίο έχει ανεπανόρθωτα καταστραφεί, με αποτέλεσμα η αποκατάσταση του να φαίνεται ιδιαίτερα δύσκολη λόγω του βραχώδους εδάφους, των μεγάλων κλίσεων που δημιουργήθηκαν (60-70%) και των κατολισθήσεων. Σε κάποια κοίλα μέρη με την πάροδο του χρόνου έχει συσσωρευθεί χώμα, με αποτέλεσμα να δασωθεί.

Στους πρόποδες του λόφου προς την πλευρά των αθλητικών εγκαταστάσεων, παραχωρείται μια μικρή έκταση στους Δασοπροσκόπους. Μια μικρή ξύλινη κατασκευή, σε πλήρη εναρμόνιση με το πευκοδάσος είναι σε λειτουργία από το 1969. Επίσης το Σκοπευτήριο, έκτασης 13 στρεμμάτων, είναι χώρος του λόφου που έχει παραχωρηθεί για χρήση του συλλόγου.

Το 1982 παραχωρείται το δικαίωμα χρήσης κοινοτικής έκτασης (στο χώρο πρώην λατομείου Καραβασίλη) για τη δημιουργία Δασοπυροσβεστικού Σταθμού, που σήμερα όμως δεν λειτουργεί.

Το καλοκαίρι του 1996, πυρκαγιά κατακαίει την ανατολική πλευρά του θαυμάσιου πευκώνα που αποτελούσε το «πράσινο τείχος» μεταξύ του εργοστασίου της ΑΓΕΤ και του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου, έκτασης 510 στρεμμάτων. Η περιοχή κηρύσσεται αναδασωτέα με φυσικό τρόπο και προτείνεται να μην γίνει καμία επέμβαση, καθώς η φυσική αναγέννηση έχει προχωρήσει σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό και η δασική βλάστηση αποκαθίσταται σταδιακά. Παραβλαστήματα έχουν αναγεννηθεί και συνυπάρχουν με διάφορα είδη θάμνων όπως πουρνάρι, αγριελιά, σχίνο, ρείκι, λιγούστρο,

τόσο στην καμένη όσο και στην υπόλοιπη δασική έκταση. Η ποώδης βλάστηση αποτελείται κυρίως από θυμάρι, δενδρολίβανο, λεβάντα, ασπάλαθο, σπάρτο, κάπαρη και άλλα χαρακτηριστικά φυτά που ευδοκιμούν στις Μεσογειακές χώρες και ιδιαίτερα στον Ελλαδικό χώρο.

Δασική έκταση 1040 στρεμμάτων (900 στρέμματα αναδασώθηκαν μέχρι το 1950 και 140 στρέμματα το 1973) στην πλειονότητα με πεύκα, αναπτύσσεται πλήρως δίνοντας ένα δασικό περιβάλλον υψηλής αισθητικής, που λόγω της γειννίας με την οικιστικό ιστό της πόλης του Βόλου, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αστικό δάσος. Η οικολογική σπουδαιότητα του δασικού περιβάλλοντος του λόφου ενισχύεται με την παρουσία αρκετών ειδών του ζωικού βασιλείου που βρίσκουν τροφή και καταφύγιο στη υπάρχουσα βλάστηση, όπως χελώνες, αλεπούδες, καρδερίνες, αηδόνια, σουσουράδες, τσίχλες κ.ά.. Ο κυνηγητικός σύλλογος Βόλου σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της πανίδας έχει ελευθερώσει εκτρεφόμενες πέρδικες, που βλέπουμε και σήμερα.

Η περιοχή ανήκει στην κατηγορία του έντονου θερμομεσογειακού κλίματος, δηλαδή ήπιος χειμώνας, πολύ ξηρό καλοκαίρι και με υψηλές μέσες ετήσιες θερμοκρασίες. Οι βροχοπτώσεις σημειώνονται κυρίως το χειμώνα, την άνοιξη και το φθινόπωρο, ενώ είναι περιορισμένες ως μηδαμινές τη θερινή περίοδο. Το κλίμα αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ευνοϊκό για την ανάπτυξη ξηροφυτικής Μεσογειακής βλάστησης. Η περιοχή εδράζεται σε ασβεστολιθικά πετρώματα, το έδαφος είναι αβαθές, πετρώδες, ενώ η διάβρωση έχει δημιουργήσει καρστικά πετρώματα.

4.5 ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

Ο λόφος της Γορίτσας είναι ένας ανοιχτός αρχαιολογικός χώρος, ένα περιαστικό δάσος, με ελεύθερη πρόσβαση και προσφέρεται για αναψυχή, πεζοπορία και άθληση. Ο πευκόφυτος λόφος δίπλα στον αστικό ιστό της πόλης του Βόλου, είναι εύκολος στην πρόσβαση, με μέτριας δυσκολία ανάβαση σε μερικά σημεία, με θέα τη θάλασσα και το βουνό. Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί μέσα σε ένα φυσικό περιβάλλον με πλούσια εναλλαγή εικόνων, χρωμάτων και ακουσμάτων, βιώνοντας μια εμπειρία ξεκούρασης, ηρεμίας και ψυχικής ανάτασης. Η γοητεία που αποπνέει ο περίπατος μέσα στα πεύκα σε συνδυασμό με την καταπληκτική θέα στη θάλασσα και τη μικρή απόσταση από το κέντρο της πόλης του Βόλου, καθιστούν το λόφο ελκυστικό, με ιδιαίτερο αισθητικό τοπίο.

Εικόνα 4.10: Πεζοπορία στη Γορίτσα

Εικόνα 4.11: Πεζοπορία από Ε.Π.Φ. Αγωγής

Πηγή: Φυσιολατρικός Όμιλος Βόλου «ΠΑΝ»

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Σχολεία πραγματοποιούν ημερήσιες εκδρομές στο λόφο, για εκπαιδευτικούς λόγους ή με την αφορμή σχολικών εορτασμών, όπως την ημέρα Σχολικού Αθλητισμού, Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος κ.ά..

Εικόνα 4.12: Σχολική εκδρομή

Πηγή: 20^ο Δημοτικό Σχολείο Βόλου

Η ύπαρξη της αρχαίας πόλης δεν είναι αρκετά γνωστή στους κατοίκους της πόλης. Ο επισκέπτης με δυσκολία μπορεί να προσδιορίσει τα ίχνη των οικοδομικών τετραγώνων, των δρόμων και των πλατειών, αφού δεν έχουν ανασκαφεί και η βλάστηση δεν βοηθάει. Μόνο οι επιγραφές ενημερώνουν και σηματοδοτούν τους χώρους της αρχαίας πόλης. Μια εξαιρετική προσπάθεια γνωριμίας του Λόφου, πραγματοποιήθηκε από το Αθανασάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο, στα πλαίσια των πράσινων πολιτιστικών διαδρομών τον Ιούνιο του 2017. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Τι κρύβουν ο Κοχλίας και η Σπείρα στο λόφο της Γορίτσας» περιλάμβανε ξενάγηση παιδιών και των συνοδών τους. Ήταν μια εκπαιδευτική περιήγηση στους χώρους της Γορίτσας και της αρχαίας πόλης, ακολουθώντας το αρχαίο μονοπάτι από τους πρόποδες ως την Ακρόπολη. Στόχος της δράσης, η προαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης με εκπαίδευση των μαθητών σε θέματα προστασίας και ανάδειξης του πολιτιστικού πλούτου και του φυσικού περιβάλλοντος της

Γορίτσας και ταυτόχρονα η ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση περισσότερων κοινωνικών ομάδων.

Ενίοτε στα πλαίσια των εκδηλώσεων για την αυγουστιάτικη πανσέληνο, διοργανώνονται μουσικές εκδηλώσεις, από τη Διεύθυνση Πολιτισμού (ΔΟΕΠΑΠ-ΔΗ.ΠΕΘΕ) του Δήμου Βόλου σε συνεργασία με την ΙΓ΄ Εφορεία Αρχαιοτήτων Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Βόλου. Εκδηλώσεις που προάγουν την τουριστική εικόνα, εναρμονίζοντας το φυσικό περιβάλλον με την ιστορική και πολιτιστική παράδοση.

Η διεξαγωγή αγώνων ορεινής ποδηλασίας που πραγματοποιούνται κάθε φθινόπωρο στη Γορίτσα, δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής σε φίλους του αθλήματος από πολλές πόλεις. Η προσπάθεια αυτή υλοποιείται χάρη στις ανιδιοτελείς προσπάθειες των ερασιτεχνικών ομάδων, με ένα απρόσμενα ευχάριστο αποτέλεσμα όχι μόνο λόγω του φυσικού τοπίου αλλά και της κοντινής απόστασης από την πόλη. Οι συμμετέχοντες και οι συνοδοί παραμένουν στην πόλη του Βόλου για ολιγοήμερες διακοπές, συνδυάζοντας επισκέψεις στα χωριά του Πηλίου.

Εικόνα 4.13: Ποδηλατικός αγώνας

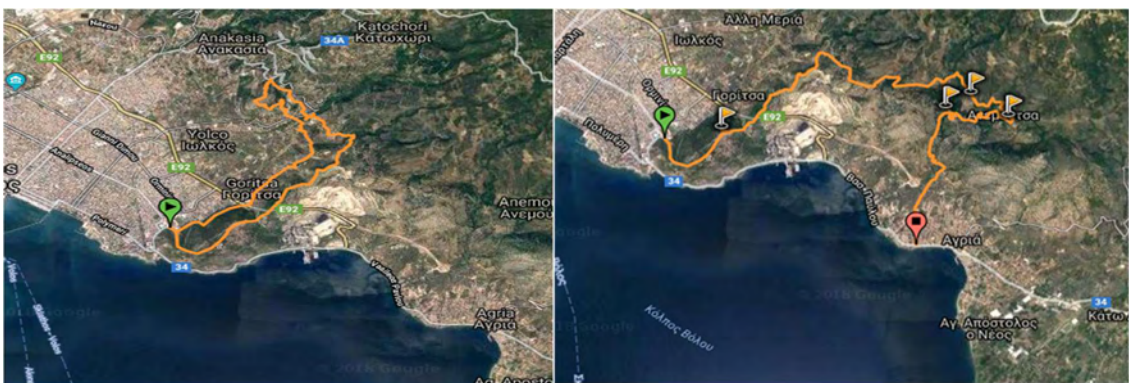

Πηγή: *e-thessalia.gr*

Ο λόφος αποτελεί την αφετηρία περιπατητικών διαδρομών (Εικόνα 4.14 και 4.15)

Εικόνα:4.14 Διαδρομή Ανακασιά

Εικόνα:4.15 Διαδρομή Αγριά

Πηγή: *Walking Pilion*

Επιπρόσθετα, κάθε χρόνο ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής που βρίσκεται στο ψηλότερο σημείο του λόφου, στη παλαιά Ακρόπολη, πέντε ημέρες μετά την Κυριακή του Πάσχα, συγκεντρώνει πλήθος κόσμου στο πανηγύρι που πραγματοποιείται στο ομώνυμο εκκλησάκι στην κορυφή του λόφου. Η πρόσβαση στο εκκλησάκι, γίνεται από τον μοναδικό ασφαλτοστρωμένο δρόμο, ο οποίος συνδέεται με το οδικό δίκτυο της πόλης στο ύψος των αθλητικών εγκαταστάσεων και διασχίζει το νοτιοδυτικό τμήμα της αρχαίας πόλης. Εναλλακτικά, υπάρχει και το αρχαίο μονοπάτι, το οποίο έχει την ίδια σχεδόν αφετηρία με τον κεντρικό δρόμο και η πορεία του είναι αρχικά παράλληλη αλλά στη συνέχεια τον τέμνει σε δύο σημεία. Το μονοπάτι αυτό, αφού φτάσει στο χώρο της Ακρόπολης, συνεχίζει βορειοδυτικά και καταλήγει στην Άλλη Μεριά και από εκεί στον Άνω Βόλο. Τη διαδρομή αυτή χρησιμοποιούσαν ταξιδιώτες ως το τέλος του περασμένου αιώνα για να μεταβούνε στα χωριά του Πηλίου από τον Βόλο. Την ίδια διαδρομή ακολουθεί και σήμερα η εικόνα της Ζωοδόχου Πηγής στην λιτάνευση, από την εκκλησία των Εισόδων της Θεοτόκου του Άνω Βόλου στο εκκλησάκι της Γορίτσας. Στις δύο ημέρες εορτασμού, πλήθος προσκυνητών (περίπου 3000 άτομα) ανεβαίνουν το λόφο με τα πόδια ή με το αστικό λεωφορείο, για να εναποθέσουν την αναστάσιμη λαμπάδα και να χαρούν την ανοιξιάτικη φύση.

Εικόνα 4.16 Λιτάνευση της Εικόνας από τη Γορίτσα στον Άνω Βόλο.

Πηγή: Αρχείο Ι.Ν. Ζωοδόχου Πηγής

5. ΕΡΕΥΝΑ

5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αρχικά επιχειρείται ο ορισμός των υποθέσεων προς διερεύνηση και στη συνέχεια επιλέγεται η κατάλληλη ερευνητική μέθοδος προκειμένου να καταγραφούν οι χρήσεις από τα άτομα που επισκέπτονται το λόφο, με στόχο να διατυπωθούν μέτρα και δράσεις που θα συμβάλλουν στη βελτίωση και την επέκταση της χρήσης του περιαστικού λόφου της Γορίτσας. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι ερευνητικές εργασίες διακρίνονται με βάση τη στρατηγική που ακολουθούν για την υλοποίηση των σκοπών τους σε διερευνητικές, περιγραφικές, ποιοτικές ή ποσοτικές και σε ερμηνευτικές (Φράγκος, 2004). Αν η διάκριση πραγματοποιείται με βάση τον αριθμό των εξεταζόμενων ατόμων, τότε η έρευνα χαρακτηρίζεται ως δειγματοληπτική, δημοσκόπηση, ατομική περίπτωση ή μελέτη περίπτωσης (Παρασκευόπουλος, 1993). Οι έρευνες διακρίνονται με βάση τις πηγές που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή των δεδομένων. Οι βιβλιογραφικές έρευνες αντλούν στοιχεία από την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία, ενώ οι εμπειρικές στοιχειοθετούνται με νέα πρωτογενή δεδομένα τα οποία συλλέγονται για τις ανάγκες της εργασίας από τον ίδιο τον ερευνητή. Ειδικότερα, οι εμπειρικές έρευνες διεξάγονται είτε μέσω της συλλογής ποιοτικών δεδομένων από ελεύθερες συνεντεύξεις, παρατηρήσεις ή από άλλες πηγές, είτε μέσω της συλλογής ποσοτικών δεδομένων με τη χρήση δομημένων συνεντεύξεων ή τη χρήση ερωτηματολογίου και τη στατιστική ανάλυση, με στόχο την αναγωγή συμπερασμάτων για ευρύτερη εφαρμογή και σύνδεση με τις κατάλληλες πρακτικές και δράσεις (Δημητριάδη, 2000).

5.1.1 ΔΕΙΓΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το πρώτο βήμα στη δειγματοληπτική έρευνα είναι ο προσδιορισμός του πληθυσμού στον οποίον αναφέρεται η έρευνα, δηλαδή ο προσδιορισμός του πληθυσμού-στόχου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο πληθυσμός-στόχος (διαθέσιμο ή βολικό δείγμα) αποτελείται από τα άτομα που κάνουν χρήση του λόφου της Γορίτσας (Νόβα-Καλτσούνη, 2006).

Για την εμπειρική διερεύνηση της συγκεκριμένης εργασίας, η συλλογή των πρωτογενών δεδομένων επιτεύχθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν σε άτομα που πραγματοποιούσαν δραστηριότητες, κατά το χρονικό διάστημα 31 Μαρτίου έως 13 Απριλίου 2018 στο λόφο της Γορίτσας. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αποδέχθηκε με προθυμία τη διερευνητική διαδικασία, εκτός από την ημέρα Εορτασμού του Ιερού

Ναού της Ζωοδόχου Πηγής, που μάλλον αισθάνθηκαν ενοχλημένοι. Παρατηρώντας, διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στον εορτασμό διαφοροποιούνται από τα άτομα που κάνουν καθημερινή χρήση του λόφου. Σημειώνεται ότι, την συγκεκριμένη ημέρα συλλέχθηκαν περίπου 30 ερωτηματολόγια παρά τη μεγάλη προσέλευση του κόσμου, που εκτιμάται πάνω από 3.000 άτομα (12 και 13 Απριλίου).

Για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην επιλογή των κατάλληλων ερωτήσεων, καθώς η σημασία τους είναι καθοριστική για την ποιότητα και την αξιοπιστία των συγκεντρωθέντων, που θα κρίνουν και το αποτέλεσμα της εμπειρικής διερεύνησης (Μαντζάρης, 2004). Χρησιμοποιούνται ερωτήσεις με προκαθορισμένες απαντήσεις, ώστε ο ερωτώμενος να μπορεί να επιλέγει συμπληρώνοντας με ένα Χ την υλοποίηση καθορισμένων προτάσεων ή προτιμήσεων που εφαρμόζει κατά το χρόνο που δραστηριοποιείται στο λόφο. Ορισμένες από τις ερωτήσεις επιδέχονται πολλαπλές επιλογές. Τα πλεονεκτήματα των συγκεκριμένων ερωτήσεων είναι ότι συμπληρώνονται εύκολα, απαιτούν λίγο χρόνο να απαντηθούν, παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες, περιορίζουν εν μέρει τον εξεταζόμενο, αλλά κωδικοποιούνται και αναλύονται στατιστικά εύκολα.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει δεκαεπτά (17) ερωτήσεις, που επιμερίζονται σε θεματικούς τομείς, προκειμένου να εξασφαλιστεί πλήρης κάλυψη του στόχου της εργασίας (Παρασκευόπουλος, 1993). Συγκεκριμένα, η πρώτη ομάδα εξετάζει τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, η δεύτερη εξετάζει την απόσταση και τη συχνότητα των επισκέψεων, η τρίτη ομάδα περιγράφει υπαίθριες δραστηριότητες που επιλέγονται στον χώρο μελέτης, βάσει των χαρακτηριστικών και ιδιοτεροτήτων του λόφου, ενώ η τέταρτη διερευνά μέτρα βελτίωσης και τη συμμετοχική διάθεση των ερωτώμενων. Οι ερωτήσεις της 2^{ης} και 3^{ης} ομάδας επιλέγονται από αξιολογικά επιστημονικά άρθρα και έρευνες (Ekkel & de Vries, 2017) (Zlender & Ward Thompson, 2017).

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη μορφή και την παρουσίαση του ερωτηματολογίου που παρατίθεται στο τέλος της εργασίας. Στην εισαγωγή του ερωτηματολογίου αναφέρεται εν συντομία ο σκοπός της έρευνας, και επισημαίνεται η ανωνυμία και η σημαντικότητα των ειλικρινών απαντήσεων για την επιτυχία της εργασίας. Οι ερωτήσεις διατυπώνονται με τρόπο απλό και συγκεκριμένο, ώστε να είναι εύκολη η συμπλήρωση, ενώ προβλέπονται σχεδιασμένα τετράγωνα για την καταχώρηση των απαντήσεων. Η περιγραφή των εργαλείων μέτρησης κάθε ομάδας αναφέρεται αναλυτικά στη συνέχεια της εργασίας.

5.2 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

Για τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων χρησιμοποιούνται οκτώ ερωτήσεις που αποτυπώνουν το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την απασχόληση, την οικογενειακή κατάσταση, την περιοχή διαμονής, και τον τόπο που έχουν μεγαλώσει. Για το φύλο, οι απαντήσεις κωδικοποιούνται ως εξής: [Άνδρας]=1, [Γυναίκα]=2. Για την ηλικία δίνονται έξι εναλλακτικές απαντήσεις που διακρίνονται ανά δεκαετίες ως εξής: [16-25]=1, [26-35]=2, [36-45]=3, [46-55]=4, [56-65]=5, [66+]=6. Το επίπεδο εκπαίδευσης διακρίνεται σε πέντε κατηγορίες [Υποχρεωτική εκπαίδευση]=1, [Δευτεροβάθμια εκπαίδευση]=2, [Τριτοβάθμια εκπαίδευση]=3, [Μεταπτυχιακό]=4, [Διδακτορικό]=5.

Η απασχόληση απαρτίζεται από επτά κατηγορίες που κωδικοποιούνται κατά τον ίδιο τρόπο, [Μαθητής]=1, [Φοιτητής]=2, [Ιδιωτικός υπάλληλος]=3, κ.ά.. Για τα τέκνα διακρίνουμε σε [Καθόλου]=0, [Ένα παιδί]=1, [Δύο παιδιά]=2, [Τρία και άνω παιδιά]=3, προκειμένου να διαπιστωθεί πόσοι από τους ερωτηθέντες χρησιμοποιούν τον χώρο για βόλτα με τα παιδιά τους.

Σχετικά με τον τόπο διαμονής χρησιμοποιούνται τρεις κατηγορίες [Βόλος]=1, [Ν. Ιωνία]=2 και [Άλλο]=3 με επιπλέον προσδιορισμό την απόσταση από το λόφο της Γορίτσας [Μέχρι 500 m]=1, [Μέχρι 1000 m]=2, [Περισσότερα από 1000]=3. Η παράμετρος της απόστασης εξετάζεται διεξοδικά από τη διεθνή αρθρογραφία. Επίσης το μέσο μετάβασης από τον τόπο κατοικίας στην περιοχή μελέτης εξετάζεται ως ερώτηση με πολλαπλές επιλογές: [Αυτοκίνητο (JX1): Ναι=1], [Όχι=2], [MMM (JX2): Ναι=1, Όχι=2] κ.ά. Η συχνότητα επισκέψεων κωδικοποιείται [Κάθε μέρα=1],[3 φορές την εβδομάδα =2] κ.ά..

Η ερώτηση «Για ποιο λόγο προτιμάτε να έρχεστε...» ο ερωτώμενος μπορεί να επιλέξει περισσότερες από μια απαντήσεις που έχουν προταθεί. Η κωδικοποίηση πραγματοποιείται για την 1^η απάντηση ως εξής: [Είναι κοντά στο τόπο κατοικίας μου (LX1): Ναι=1, Όχι=2], 2^η απάντηση [Είναι εύκολη και ασφαλής διαδρομή (LX2): Ναι=1, Όχι=2] κ.ά. Κατά τον ίδιο τρόπο συνεχίζεται η καταχώρηση στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS και για όλες τις ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων. Κατά την εξαγωγή των αποτελεσμάτων από τα στατιστικό πρόγραμμα, λαμβάνονται τα ποσοστιαία θετικά (Ναι) και τα αρνητικά (Όχι) της κάθε επιμέρους απάντησης, στη συνέχεια καταχωρούνται σε πίνακα excel οι ποσοστιαίες τιμές για την συγκριτική απεικόνιση των επιμέρους απαντήσεων σε διάγραμμα.

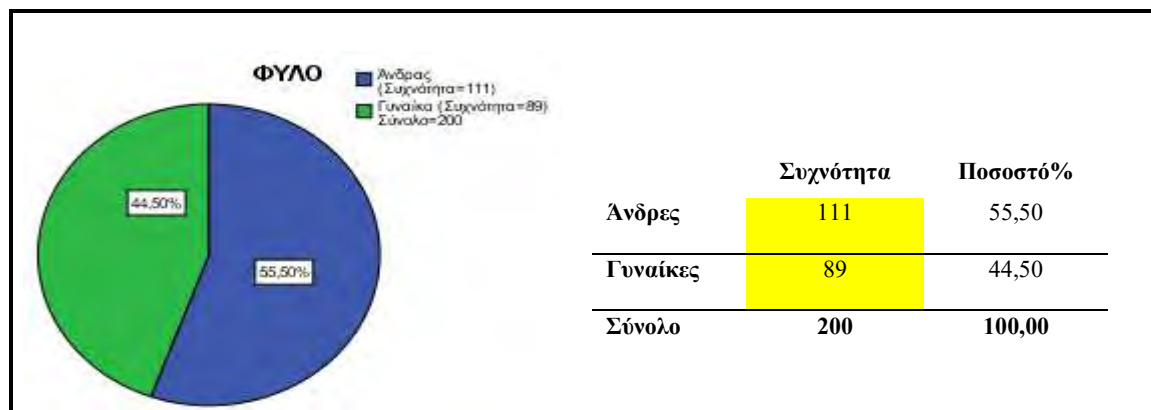
5.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού πακέτου IBM SPSS Statistics (Version 23). Για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας των απαντήσεων του δείγματος (n=200), παρουσιάζονται πρώτα τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων με τα σχετικά γραφήματα και τους πίνακες συχνοτήτων. Στη συνέχεια υπολογίζονται οι θετικές ποσοστιαίες τιμές των πολλαπλών επιλογών για κάθε μια ξεχωριστά. Προκειμένου να επιτευχθεί μια συνολική ποσοτική καταμέτρηση από τις ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων, υπολογίζονται τα ποσοστά κάθε επιμέρους απάντησης και στη συνέχεια καταχωρούνται σε πίνακα excel, όπου και διαμορφώνεται το ποσοστιαίο διάγραμμα με τους λόγους προτίμησης, τις δραστηριότητες και τις προτάσεις βελτίωσης των ερωτηθέντων για κάθε ερώτηση πολλαπλών επιλογών.

5.3.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Αρχικά διερευνώνται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, το οποίο αποτελείται από 111 άνδρες και 89 γυναίκες (Διάγραμμα 5.1).

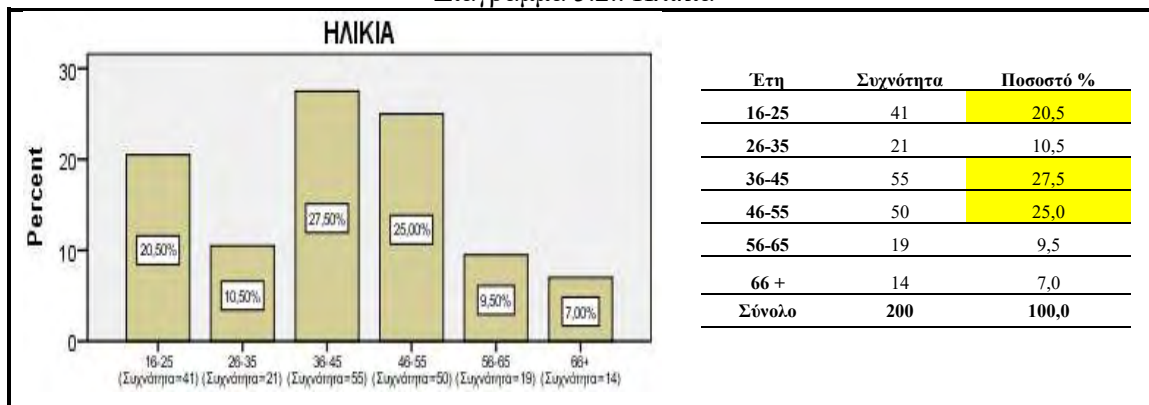
Διάγραμμα 5.1.: Φύλο

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε δραστηριότητες στο λόφο της Γορίτσας παρουσιάζεται στην ηλικία 36-45 ετών με ποσοστό 27,5%, στα ίδια ποσοστά κυμαίνεται και η ηλικιακή κατηγορία μεταξύ 46-55 με ποσοστό 25%, τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ηλικιακή κατηγορία των 16-25 με ποσοστό 20,5% που αντιστοιχεί σε μαθητές – φοιτητές (Διάγραμμα 5.2).

Διάγραμμα 5.2.: Ηλικία

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων, το 48,5% είναι απόφοιτοι Α.Ε.Ι - Τ.Ε.Ι. και ακολουθούν οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 27,5%, και οι κάτοχοι μεταπτυχιακών σπουδών με ποσοστό 18% (Διάγραμμα 5.3).

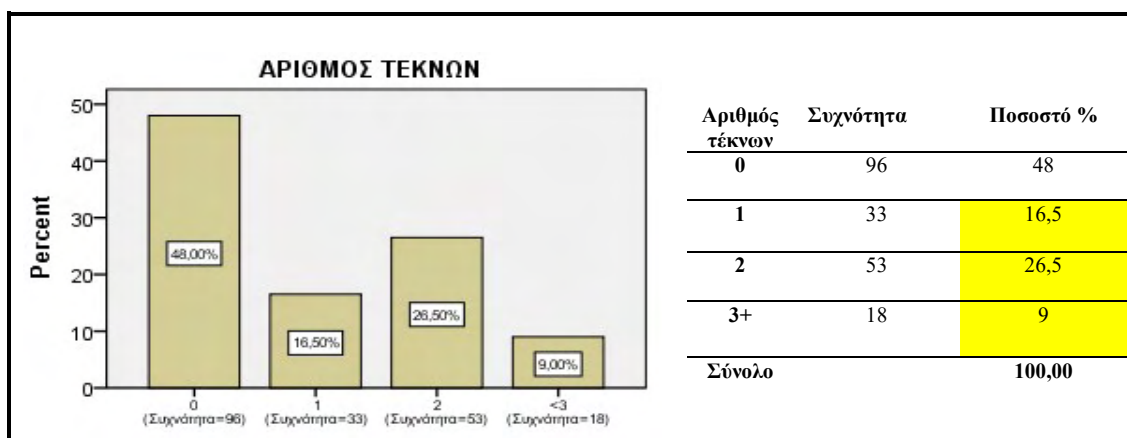
Διάγραμμα 5.3.: Επίπεδο εκπαίδευσης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σχετικά με τον αριθμό των τέκνων, το 52% των ερωτηθέντων έχουν παιδιά (Διάγραμ.5.4)

Διάγραμμα 5.4.: Τέκνων

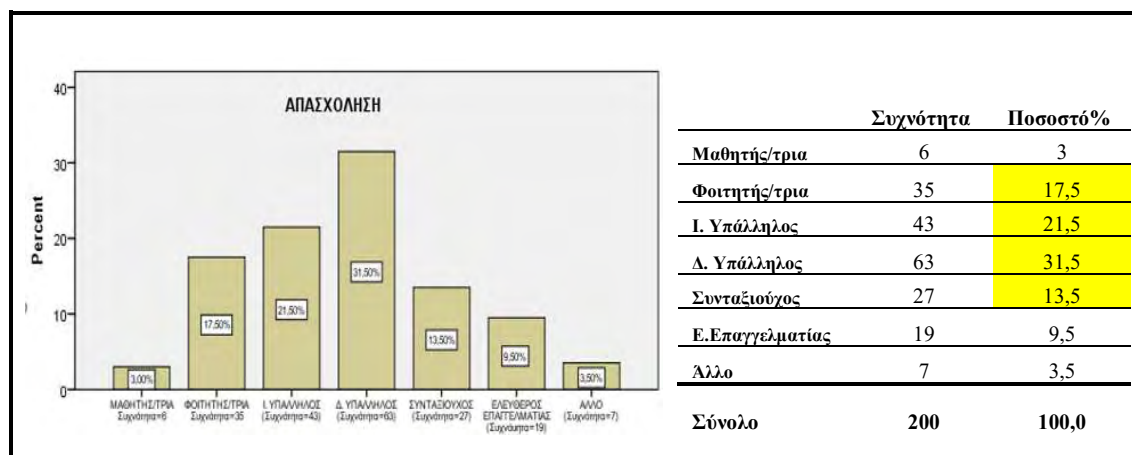

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σχετικά με τη σχέση εργασίας των ερωτηθέντων, το 31,5% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, 21,5% ιδιωτικοί υπάλληλοι, 17,5% φοιτητές και μόλις το 13,5% συνταξιούχοι.

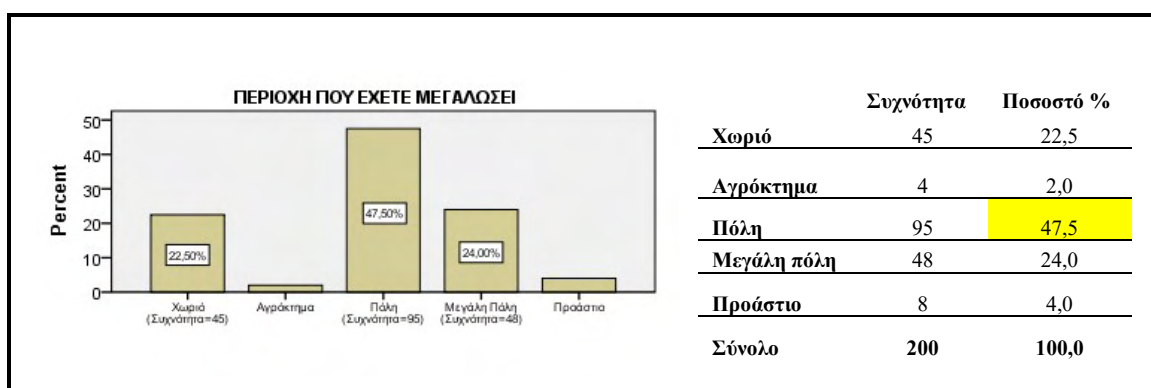
Διάγραμμα 5.5.: Απασχόληση

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

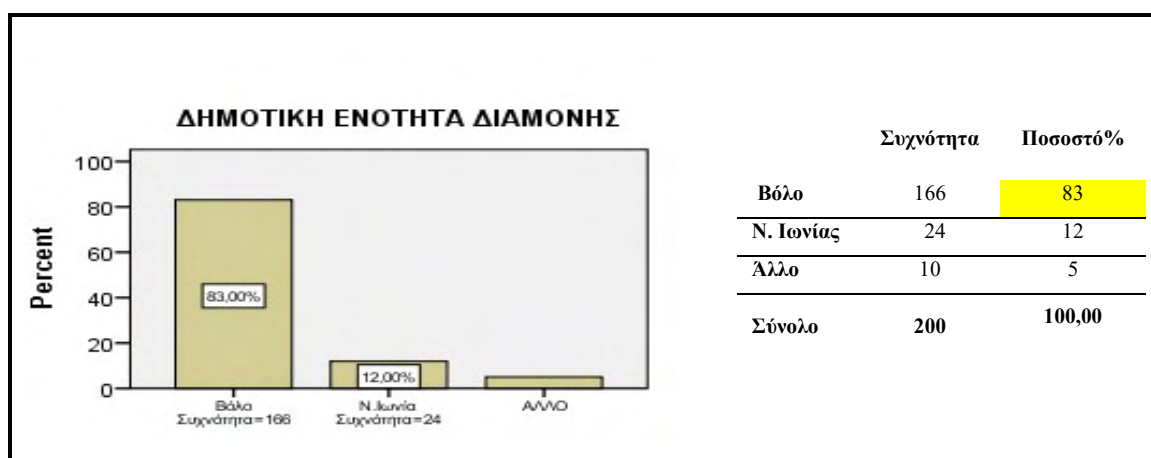
Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει μεγαλώσει σε πόλη, με ποσοστό 47,5% (Διάγραμμα 5.6), και διαμένουν στη Δημοτική ενότητα Βόλου σε ποσοστό 83% (Διάγραμμα 5.7).

Διάγραμμα 5.6.: Περιοχή που έχετε μεγαλώσει

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

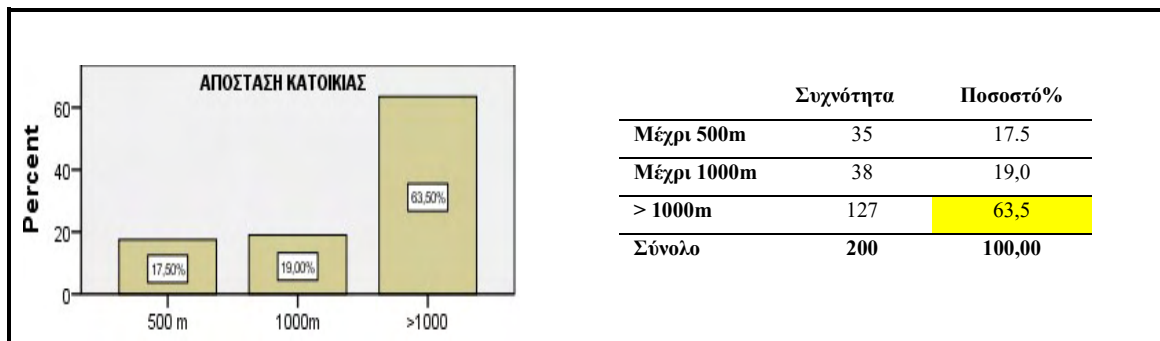
Διάγραμμα 5.7.: Δημοτική Ενότητα διαμονής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Παρόλο που το μεγαλύτερο ποσοστό διαμένει στον Βόλο (Δημοτική ενότητα), η πλειοψηφία των ερωτηθέντων που επισκέπτονται τη Γορίτσα διαμένει σε απόσταση μεγαλύτερη των 1000 m με ποσοστό 63,5% (Διάγραμμα 5.8) και μεταβαίνει με το αυτοκίνητό του από τον τόπο κατοικίας (ποσοστό 40%) στους πρόποδες του λόφου για την πραγματοποίηση της δραστηριότητάς του.

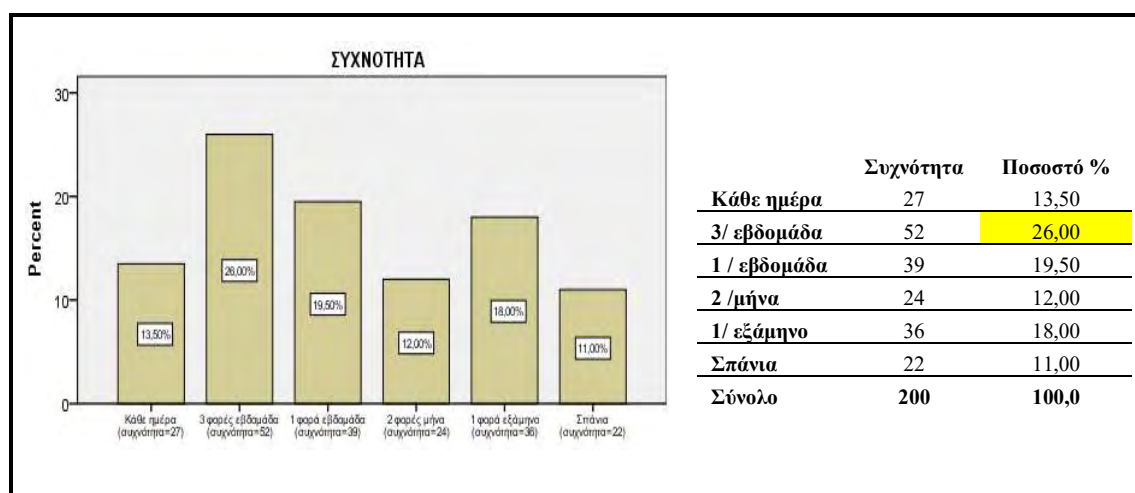
Διάγραμμα 5.8.:Απόσταση κατοικίας από το λόφο της Γορίτσας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι επισκέπτονται το λόφο τρεις φορές την εβδομάδα σε ποσοστό 26%, δηλαδή 52 ερωτηθέντες επισκέπτονται το λόφο περίπου 144 φορές στη διάρκεια ενός έτους. Στο ίδιο χρονικό διάστημα 27 άτομα του δείγματος πραγματοποιούν 360 επισκέψεις, (ποσοστό 27%) και 39 ερωτώμενοι 48 επισκέψεις ποσοστό (19,5%). Αθροιστικά το 59% (118 ερωτηθέντες) του δείγματος επισκέπτεται το λόφο της Γορίτσας με συχνότητα 48 έως 360 φορές τον χρόνο (Διάγραμμα 5.9).

Διάγραμμα 5.9.:Συχνότητα επισκέψεων στο λόφο της Γορίτσας

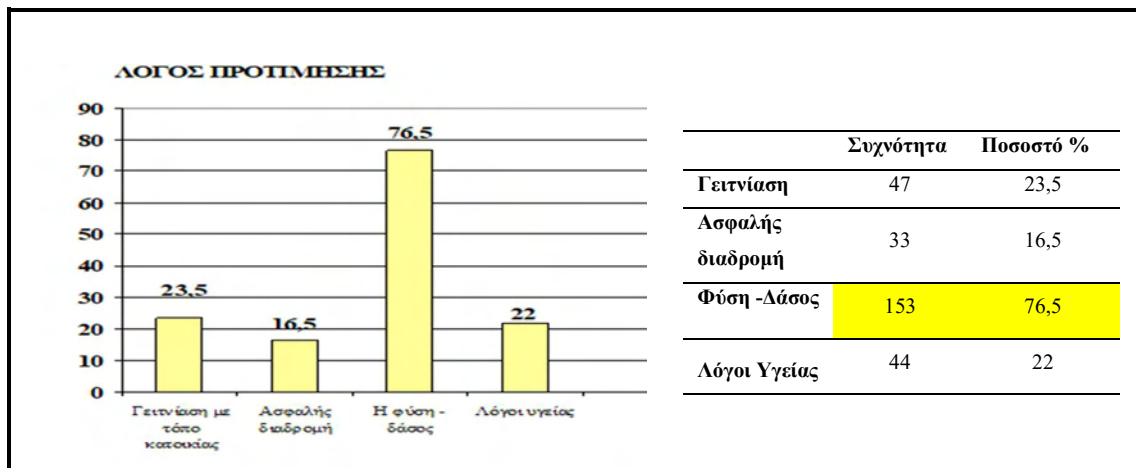
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.4 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Για τη διερεύνηση των πλεονεκτημάτων του λόφου της Γορίτσας σε σχέση με το παραλιακό μέτωπο, τις δραστηριότητες που επιλέγονται, τις ελλείψεις που διαπιστώνονται, καθώς και τις προτάσεις για την βελτίωση του χώρου, οι ερωτηθέντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν περισσότερες από μια απαντήσεις, γεγονός που διαφοροποίησε και τον τρόπο επεξεργασίας των απαντήσεων στο στατιστικό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, καταχωρείται η θετική επιλογή με [1] και η αρνητική με [2]. Τα συνολικά αποτελέσματα απεικονίζονται στα παρακάτω διαγράμματα. Οι ερωτήσεις είναι πολλαπλών επιλογών, με αποτέλεσμα το άθροισμα των ποσοστών να είναι μεγαλύτερο από 100%.

Στο ερώτημα, «γιατί προτιμάτε να έρχεστε στο λόφο της Γορίτσας», το 76,5% των ερωτηθέντων δηλώνουν την προτίμησή τους να βρίσκονται στη φύση-δάσος και έπεται με ποσοστό 23,5% η απάντηση λόγω εγγύτητας με τον τόπο κατοικίας τους. Η επιλογή «Λόγοι υγείας» καταλαμβάνει ποσοστό 22% των προτιμήσεων του δείγματος. Η ισχυρή προτίμηση του φυσικού δασώδους περιβάλλοντος επιβεβαιώνεται από τη συχνότητα των απαντήσεων του δείγματος (Διάγραμμα 5.10).

Διάγραμμα 5.10.: Λόγοι προτίμησης του λόφου της Γορίτσας

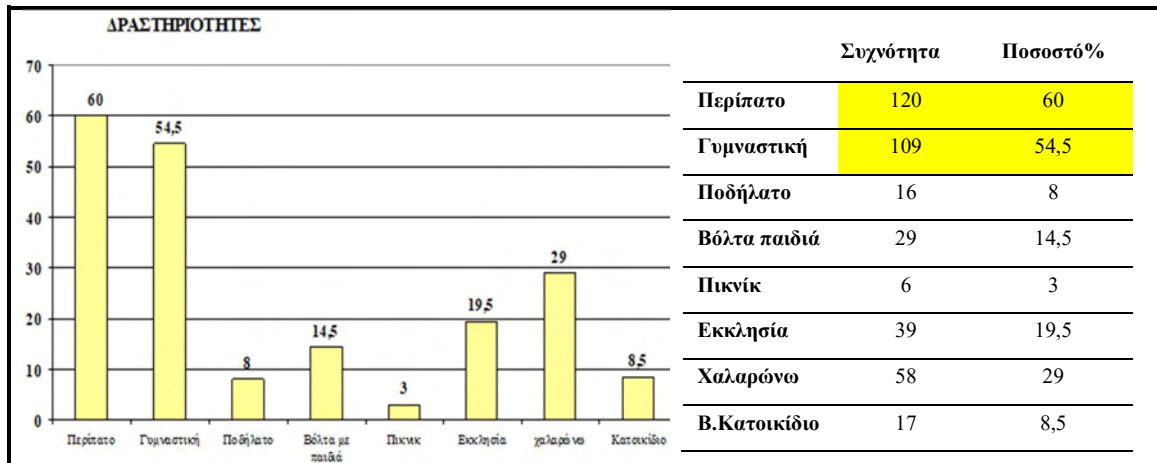

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με τον διάγραμμα 5.11 διαπιστώνεται ότι η δημοφιλέστερη δραστηριότητα στο λόφο της Γορίτσας με ποσοστό 60% είναι ο περίπατος (walking) στο δασογενές περιβάλλον και η γυμναστική (τρέξιμο, jogging) με ποσοστό 54,5%, γεγονός που ενισχύεται και από τις αθλητικές εγκαταστάσεις που βρίσκονται παράπλευρα του λόφου. Η δραστηριότητα «Βόλτα με τα παιδιά» συγκεντρώνει ποσοστό 14,5%, μικρότερο συγκρίνοντάς το με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων με τέκνα, των οποίων το

ποσοστό ανέρχεται σε 52%. Το 29% των ερωτηθέντων αισθάνονται ότι η βόλτα στο λόφο τους χαλαρώνει και τους αποφορτίζει από την καθημερινότητα. Ποσοστό 19,5% των ερωτηθέντων συνδυάζει τη βόλτα στο λόφο της Γορίτσας με προσκύνημα στο Ιερό Ναό της Ζωοδόχου Πηγής (Διάγραμμα 5.11).

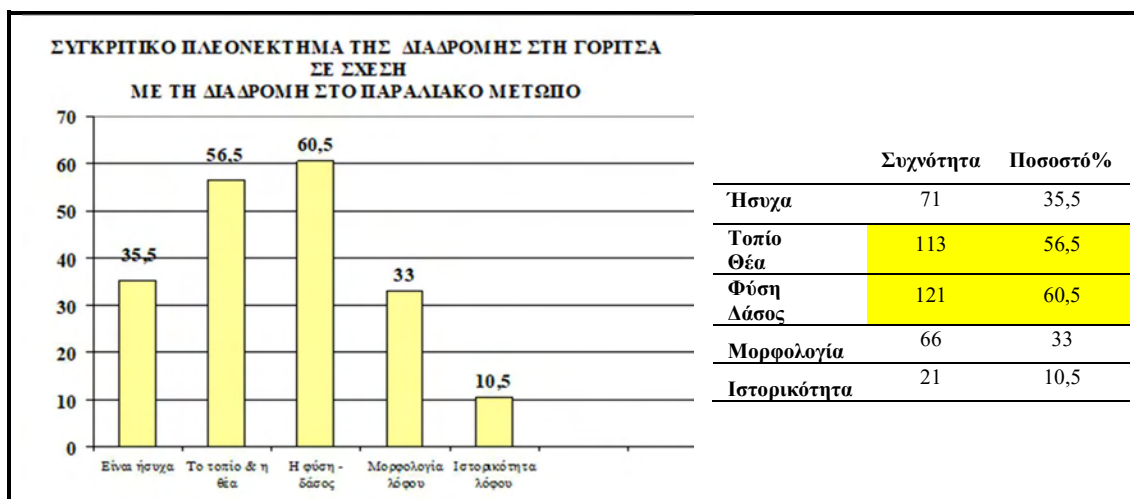
Διάγραμμα 5.11.: Δραστηριότητες στο λόφο της Γορίτσας

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Για τη διερεύνηση των πλεονεκτημάτων του λόφου σε σύγκριση με το παραλιακό μέτωπο, οι ερωτηθέντες απάντησαν σε ποσοστό 60,5% «το φυσικό δασώδες περιβάλλον». «Η θέα και το τοπίο» συγκέντρωσε ποσοστό 56,5%, και «η ησυχία-ηρεμία» του χώρου επιλέχθηκε σε ποσοστό 35,5% από τους ερωτηθέντες (Διάγραμμα 5.12).

Διάγραμμα 5.12.: Συγκριτικό πλεονέκτημα

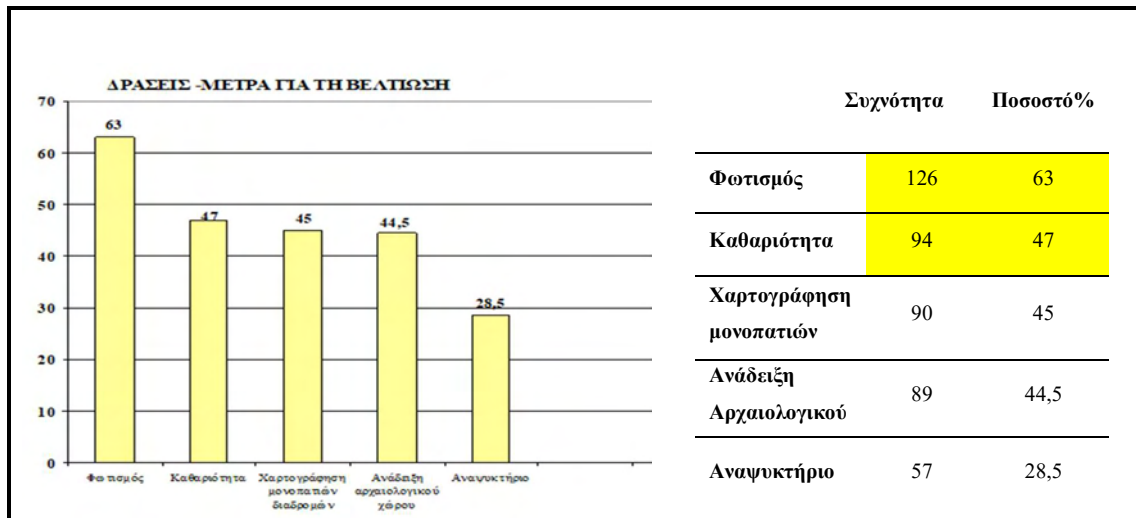

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με την καταγραφή των απαντήσεων, «ο φωτισμός του λόφου», με ποσοστό 63%, θεωρείται απαραίτητος για τη βελτίωση του χώρου της Γορίτσας. Επίσης η «καθαριότητα – κλάδεμα», καταγράφεται ως δεύτερη επιλογή στις προτιμήσεις των

ερωτηθέντων με ποσοστό 47%, έπεται η «χαρτογράφηση μονοπατιών» και η «αξιοποίηση του αρχαιολογικού χώρου» (Διάγραμμα 5.13).

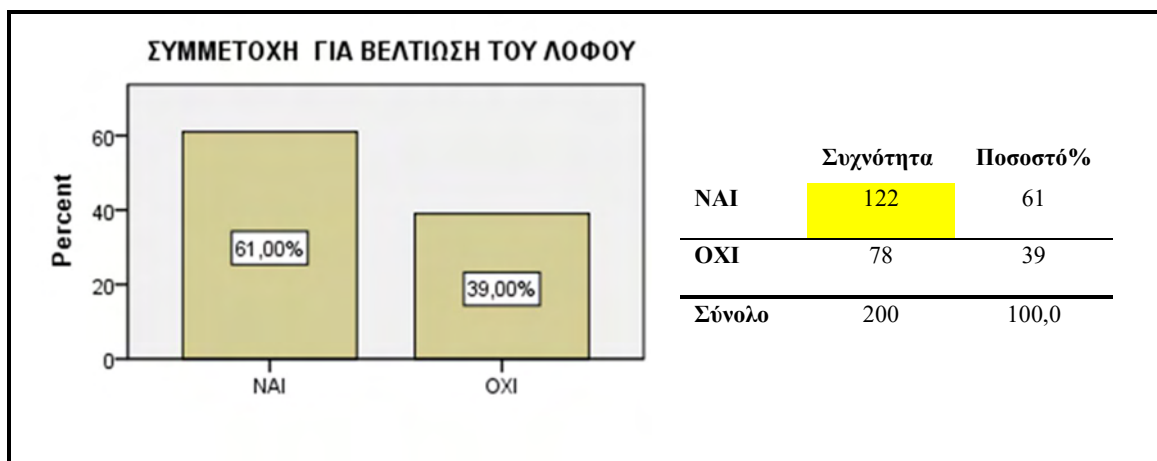
Διάγραμμα 5.13.: Μέτρα για τη βελτίωση

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά στη συμμετοχή των ερωτηθέντων για την βελτίωση του λόφου, το 61% προτίθεται να συμμετέχει είτε σε σύλλογο είτε με εθελοντική εργασία είτε με προσφορά γνώσεων (Διάγραμμα 5.14).

Διάγραμμα 5.14.: Συμμετοχή για βελτίωση του λόφου

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η εμπειρική διερεύνηση διενεργήθηκε σε δείγμα 200 επισκεπτών στο λόφο της Γορίτσας, κατά την οποία διαπιστώνεται ότι οι άνδρες πλειοψηφούσαν με 111 συμμετέχοντες, σε σχέση με 89 γυναίκες. Διαπιστώνεται ότι η ηλικία των συμμετεχόντων σε δραστηριότητες στον συγκεκριμένο χώρο δεν παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις. Αθροιστικά το 52% καταλαμβάνουν οι ηλικιακές ομάδες 36-45 και 46-55. Θετική θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τη συμμετοχή της ηλικιακής κατηγορίας 16-25 ετών, μαθητών και φοιτητών με ποσοστό 20%. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι ΑΕΙ -ΤΕΙ και εργάζονται ως Δημόσιοι Υπάλληλοι. Ποσοστό 47,5% του συνόλου έχουν μεγαλώσει σε πόλη. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, το 61% είναι έγγαμοι και το 52% έχουν παιδιά. Διαπιστώνεται η έλλειψη υποδομής για παιδιά. Τόπος διαμονής για το 83% δείγματος αποτελεί η Δημοτική Ενότητα Βόλου, αλλά το 63,5 των ερωτηθέντων διαμένει σε απόσταση μεγαλύτερη των 1000 μέτρων και μεταβαίνει στο λόφο με μέσο μεταφοράς (ΙΧ, ΜΜΜ, ποδήλατο κ.λπ.). Μόνο το 36,5% διαμένει σε απόσταση μικρότερη των 1000 μέτρων και πολύ πιθανόν είναι κάτοικοι της παράπλευρης συνοικίας Νέα Δημητριάδα. Αποτέλεσμα που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι ο λόφος της Γορίτσας αποτελεί χώρο δραστηριοτήτων για τους κατοίκους του ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος, ανεξάρτητα από την απόσταση διαμονής. Ο κυριότερος λόγος προτίμησης είναι το φυσικό δασογενές περιβάλλον.

Η συχνότητα των επισκέψεων του δείγματος επιβεβαιώνει τη σημαντικότητα και την ιδιαιτερότητα του λόφου, διότι ποσοστό 59% των ερωτώμενων τον επισκέπτεται μια έως επτά φορές την εβδομάδα, γεγονός που καταδεικνύει τον λόφο της Γορίτσας ως χώρο περιπάτου με ποσοστό 60% και γυμναστικής με 54,5%. Ο περίπατος στη φύση-δάσος με την ιδιαίτερη θέα και την μορφολογία του εδάφους, προσδίδουν στο λόφο συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του παραλιακού μετώπου.

Οι παρεμβάσεις που προτείνονται για τη βελτίωση και αξιοποίηση του λόφου είναι ήπιες και φιλικές. Ο φωτισμός, καθώς επίσης η καθαριότητα, η χαρτογράφηση μονοπατιών και η αξιοποίηση του αρχαιολογικού χώρου επιλέγονται από τους περισσότερους ερωτώμενους. Η ύπαρξη αναψυκτήριου δεν σχολιάστηκε θετικά. Οι επιπτώσεις που θα επιφέρει δεν θα συμβάλλουν στην βελτίωση του λόφου της Γορίτσας.

Τη συμμετοχική διαδικασία για τη βελτίωση του λόφου αποδέχεται το 61% των ερωτηθέντων (Συχνότητα 122/200) μέσα από σύλλογο και είναι διατεθειμένοι να

συνεισφέρουν έμπρακτα με προσφορά γνώσεων και εθελοντική εργασία. Με την ολοκλήρωση της διερευνητικής διαδικασίας και του θεωρητικού μέρους, μας επιτρέπεται η αποτύπωση της SWOT ανάλυσης για τον λόφο της Γορίτσας.

5.6 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΓΟΡΙΤΣΑΣ¹

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΑ ΣΗΜΕΙΑ
Εγγύτητα στον αστικό ιστό της πόλης του Βόλου	Έλλειψη οριοθέτησης του χώρου
Χώρος αναψυχής – Αθλητικών Δραστηριοτήτων	Εμπλοκή πολλών υπηρεσιών στη διαχείριση
Εξαιρετική θέα -τοπίο	Έλλειψη πρωτοβουλίας και συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων προς αξιοποίηση
Σύνδεση με θρησκευτικές λαϊκές παραδόσεις	Έλλειψη φύλαξης
Αρχαιολογικός και πολιτιστικός τόπος	Μη αξιοποίηση του αρχαιολογικού χώρου
Φυσικό δασογενές περιβάλλον	Μη αξιοποίηση του Ναού
Συμβάλλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας	Έλλειψη περίφραξης σε επικίνδυνα σημεία, εικόνα εγκατάλειψης
Προσφέρει χώρους για εμπειρίες στη φύση	Μη έλεγχος της κίνησης αυτοκινήτων προς την κορυφή
Βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη	

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ-ΚΙΝΔΥΝΟΙ
Αναδάσωση ενίσχυση της χλωρίδας	Ρύπανση από εκπομπή ρυπογόνων ουσιών του παρακείμενου εργοστασίου
Φωτισμός -Καθαριότητα - φροντίδα χώρου	Έλλειψη αντιτυρικών ζωνών
Χαρτογράφηση μονοπατιών και ποδηλατικών διαδρομών	Βανδαλισμός, εικόνα εγκατάλειψης
Οργάνωση χώρων αναψυχής & θέας (πάγκοι, κιάσκια, βρύση)	
Σύνδεση με το Αρχαιολογικό Μουσείο και Παραλιακό μέτωπο	
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	
Διοργάνωση πολιτιστικών, αθλητικών εκδηλώσεων	
Δημιουργία πολιτιστικού κέντρου Γορίτσα στην περιοχή 3β (τουριστικό info, αθλητικές και πολιτιστικές αίθουσες, αναψυκτήριο)	
Αξιοποίηση και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου και του Ιερού Ναού.	

1.Η ανάλυση SWOT είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού, το οποίο χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης, όταν αυτή καλείται να λάβει μία απόφαση σε σχέση με τους στόχους που έχει θέσει και με σκοπό την επίτευξή τους. Η Ανάλυση SWOT εξετάζει τα Δυνατά (Strengths) και Αδύνατα σημεία (Weaknesses) μιας επιχείρησης, τις Ευκαιρίες (Opportunities) και Απειλές (Threats) από το περιβάλλον που δραστηριοποιείται.

6. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΗΣ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

6.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

Οι κύριοι παράγοντες που συνηγορούν στην προστασία και αξιοποίηση του λόφου της Γορίτσας είναι οι παρακάτω:

- Η ιστορική και πολιτιστική αξία της αρχαίας πόλης του 4^{ου} αιώνα π.Χ. αλλά και το προσκύνημα του ναού της Ζωοδόχου Πηγής, που είναι συνδεδεμένο με ιστορικές και συναισθηματικές μνήμες.
- Το περιαστικό δάσος.
- Η αισθητική αξία του τοπίου.
- Η γεωγραφική θέση του λόφου. Εγγύτητα με τον αστικό ιστό της πόλης και το θαλάσσιο μέτωπο.

Για τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών που αφορούν τον λόφο, κρίνεται αναγκαία η δημιουργία συλλόγου ή ΝΠΙΔ ως φορέα διαχείρισής του, με Διοικητικό Συμβούλιο από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Οι λόγοι που επιβάλλουν την παρούσα λύση είναι: Η ελλιπής διαχείριση, η μεγάλη έκταση του λόφου, οι πολλές εμπλεκόμενες υπηρεσίες και η αναγκαιότητα αξιοποίησης και ανάδειξης ενός χώρου πρασίνου για την ποιότητα της ζωής των κατοίκων της πόλης του Βόλου.

6.2. ΠΡΟΤΑΣΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΔΑΣΟΥΣ

Το δάσος στο λόφο της Γορίτσας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα περιαστικού δάσους, προσφέροντας δυνατότητες προστασίας και αναψυχής.

Για να διατηρηθεί και να βελτιωθεί η υπάρχουσα βλάστηση, απαιτείται η ενεργή συμμετοχή του Δασαρχείου, των υπηρεσιών Πρασίνου και Καθαριότητας του Δήμου Βόλου, καθώς επίσης της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Η συνολική αναδασωτέα έκταση ήταν περίπου 1040 στρέμματα πριν την πυρκαγιά του 1996. Στην έκταση που κάηκε, προτείνεται να μην γίνει καμία επέμβαση, καθώς η φυσική αναγέννηση έχει προχωρήσει σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό και η δασική βλάστηση αποκαθίσταται σταδιακά. Σύμφωνα με τη συνέντευξη που παραχώρησε ο Δασάρχης Βόλου κ. Π. Πινακάς, στη προσπάθεια συλλογής πληροφοριών για την συγκεκριμένη διπλωματική εργασία. Υλοτομικές εργασίες δεν απαιτούνται, γιατί ο βαθμός συγκόμωσης είναι πολύ μικρός. Στη υπόλοιπη έκταση έχουν γίνει επιλεκτικές υλοτομικές εργασίες από τον Δήμο με

υπόδειξη του Δασαρχείου, ενώ έχουν απομακρυνθεί τα ασθενικά και ξερά δέντρα, ώστε να αναπτυχθούν τα εύρωστα και εξελίξιμα δέντρα χαλεπίου πεύκης και κυπαρισσιού.

Στην ερώτηση «Ποιες είναι οι προτάσεις σας για την βελτίωση του λόφου» ο Δασάρχης Βόλου μας αναφέρει ότι: *«Προτείνονται αναδασωτικές παρεμβάσεις, που θα έχουν ως κύριο σκοπό να επιταχύνουν τη φυσική διαδικασία και κυρίως να εμπλουτίσουν την υπάρχουσα βλάστηση με διαφορετικά είδη φυτών, οδηγώντας στη γρήγορη αποκατάσταση και στην αειφορική λειτουργία του οικοσυστήματος. Είναι αναγκαία εξαιτίας του ιδιαίτερα αισθητικού και προστατευτικού ρόλου της συγκεκριμένης δασικής έκτασης, η οποία συνορεύει με οικισμούς και αποτελεί σημαντικό πνεύμονα πρασίνου για το πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου. Τα είδη που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι περιορισμένα λόγω των ξηροθερμικών συνθηκών και των αβαθών εδαφών. Για την αισθητική αποκατάσταση του τοπίου, την αύξηση αντοχής του οικοσυστήματος αλλά και για την αντιπυρική προστασία, προτείνονται τα πλατύφυλλα είδη όπως η κουτσουπιά, το σπάρτο, η ψευδακακία, η μυρτιά, ο κότινος και ο κράταιγος. Επίσης, προτείνεται η άρκευθος και η τούγια που έχουν μικρές απαιτήσεις υγρασίας και καλή προσαρμοστικότητα στο περιβάλλον. Επιπρόσθετα, θα μπορούσαμε σαν Δασαρχείο να μεσολαβήσουμε για την προμήθεια ξύλινων πάγκων και ξύλινων κατασκευών (κιόσκια), ώστε να εξωραϊστεί ο λόφος και να ενισχυθεί ο χώρος για χρήση αναψυχής».*

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία οι επεμβάσεις (καθαρισμός των δέντρων, μονοπατιών, σήμανση επικίνδυνων σημείων) στα περιαστικά δάση προτείνεται να είναι ενδεδλεχείς για την εξασφάλιση ορατότητας της περιοχής και δημιουργίας ασφάλειας για τον περιπατητή και επισκέπτη. Επιπρόσθετα, θα δίνεται η εντύπωση ότι η περιοχή είναι φροντισμένη, ελέγχεται και δεν αποπνέει ανησυχία και φόβο, όπως αναφέρεται από την Tyrväinen (Tyrväinen, et al., 2005).

6.3. ΑΝΤΙΠΥΡΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Ο σημαντικότερος κίνδυνος που απειλεί τα περιαστικά δάση είναι οι πυρκαγιές. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται από τις επαναλαμβανόμενες πυρκαγιές των τελευταίων χρόνων στα περιαστικά δάση και στην περιοχή του Βόλου (Σαρακηνός, λόφος Επισκοπής, λόφος Γορίτσας), οι οποίες οδηγούν στην υποβάθμιση των δασών και σταδιακά στην απαξίωση, ερημοποίηση και καταπάτησή τους. Το γεγονός αυτό φέρει σημαντικές επιπτώσεις όχι μόνο στη βλάστηση και στην πανίδα, αλλά και στις φυσικές

και χημικές ιδιότητες του εδάφους. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται να λαμβάνονται μέτρα όπως τα παρακάτω:

- Να απομακρύνονται τα ξερά υλικά - δέντρα και πευκοβελόνες - που λειτουργούν ως καύσιμη ύλη.
- Να αστυνομεύεται η απόθεση απορριμμάτων και μπαζών σε όλη την έκταση του λόφου.
- Να δημιουργηθεί δίκτυο πυρόσβεσης με την τοποθέτηση εξοπλισμού για την άμεση αντιμετώπιση πυρκαγιάς, χωρίς αρνητική παρέμβαση στην αισθητική του τοπίου.
- Να υπάρχει φύλαξη και έλεγχος του λόφου αλλά και της ευρύτερης περιοχής από υπαλλήλους της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας με πυροσβεστικό όχημα στην περιοχή της Ακρόπολης τους καλοκαιρινούς μήνες.

6.4. ΗΠΙΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Τα αποτελέσματα της έρευνας συνηγορούν σε παρεμβάσεις ήπιες, που θα αναβαθμίσουν αισθητικά, θα αποκαταστήσουν την προστασία και θα εξωραΐσουν το λόφο της Γορίτσας. Στόχος είναι η διευκόλυνση του επισκέπτη να απολαύσει την ομορφιά της φύσης και του δάσους σε ένα χώρο δίπλα στον αστικό ιστό της πόλης του Βόλου, καθώς αποτελεί τον κύριο λόγο προτίμησης των ερωτηθέντων του δείγματος.

Οι επεμβάσεις στη δασική βλάστηση να είναι ήπιες και οι εργασίες αναδάσωσης να γίνουν σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του Δασαρχείου Βόλου, που διαθέτουν τη σχετική τεχνογνωσία, ώστε να επιτευχθούν τα καλύτερα αποτελέσματα. Απαραίτητες θεωρούνται οι εργασίες καθαρισμού, όπου αυτές κρίνονται αναγκαίες, ώστε να δημιουργηθεί η εικόνα φροντισμένου χώρου, προσδίδοντας αίσθημα ασφάλειας.

Προτείνεται:

- Η τοποθέτηση μπάρας στην αρχή του κεντρικού δρόμου, καθώς κρίνεται αναγκαία για τον έλεγχο της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων και δίκυκλων στο εσωτερικό του λόφου.
- Η απομάκρυνση συρματοπλεγμάτων, όπου έχουν υποστεί ζημιές και η αντικατάσταση αυτών σε σημεία που χρήζουν προστασίας, λόγω επικινδυνότητας (μεγάλη κλίση) του εδάφους.
- Η ανάρτηση πίνακα, στην αρχή του κεντρικού δρόμου με χαρτογραφημένες διαδρομές και επισήμανση των σημείων ενδιαφέροντος. Επιπρόσθετα, η

αναγραφή και απεικόνιση των ειδών γλωρίδας και πανίδας που υπάρχουν στον λόφο.

- Η διαμόρφωση του χώρου της Ακρόπολης, περιμετρικά του Ιερού Ναού, με απομάκρυνση των πρόχειρων κατασκευών και αποκατάσταση του παράπλευρου ημικαταστραμένου τμήματος, με κατασκευές εναρμονισμένες στο περιβάλλον, που θα αναδείξουν την ιστορικότητα του χώρου. Περιμετρικά, η φύτευση χαμηλής βλάστησης ή η τοποθέτηση χαμηλής ξύλινης κατασκευής- περίφραξης- θα μπορούσε να εξωραΐσει τον χώρο.
- Συντήρηση και ανάδειξη του Ιερού Ναού, καθιέρωση της Θείας Λειτουργίας σε τακτική βάση.
- Η διαμόρφωση χώρων αναψυχής για πικ-νικ με πετρόκτιστα καθίσματα και κιόσκι στον χώρο της Ακρόπολης και στον χώρο της Αρχαίας Πλατείας (500 μέτρα από την κορυφή). Τα σημεία αυτά έχουν την κατάλληλη διαμόρφωση (το έδαφος είναι επίπεδο) και διαθέτουν πανοραμική θέα.
- Κατασκευή πετρόκτιστης βρύσης, τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων (συμβατών με τον περιβάλλοντα χώρο) και τακτική αποκομιδή των απορριμμάτων.
- Η κατά μήκος διαμόρφωση του τείχους της Αρχαίας Ακρόπολης ως χώρου θέασης. Σύνδεση των επικίνδυνων σημείων του τείχους με κατασκευή που να συνάδει αρμονικά με το χώρο, για την απρόσκοπτη διέλευση των επισκεπτών.
- Ο φωτισμός του χώρου της Ακρόπολης και του κεντρικού δρόμου κατά μήκος (με ηλιακή ενέργεια).
- Η τοποθέτηση πίνακα στον χώρο της Ακρόπολης με απεικόνιση της αρχαίας πόλης και των επισκέψιμων σημείων, καθώς και σύντομη ιστορική αναφορά.
- Η απασχόληση ενός δασοφύλακα σε μόνιμη βάση που θα καθαρίζει, θα φροντίζει και θα επιβλέπει τον χώρο για τυχόν βανδαλισμούς και πυρκαγιές, που ευνοούνται στην περιοχή ιδιαίτερα στους καλοκαιρινούς μήνες.
- Ενίσχυση της πανίδας του λόφου π.χ. με πέρδικες κ.ά. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία πραγματοποιήθηκε στο παρελθόν από το σύλλογο Κυνηγών Βόλου.
- Ενθάρρυνση και κίνητρα για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων σε τακτική βάση, όπως ο εορτασμός της Πρωτομαγιάς, η διοργάνωση ανθοκομικής έκθεσης και η διεξαγωγή αγώνων άθλησης. Επιπλέον, σε συνεργασία με την Γεωπονική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, προτείνεται εκπαιδευτική περιβαλλοντική γνωριμία με τα είδη του φυτικού βασιλείου που φύονται στον

λόφο. Οι πρωτοβουλίες αυτές έχουν κοινωνικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα και επιτρέπουν στους επισκέπτες να γνωρίσουν τον πράσινο πνεύμονα της πόλης του Βόλου και να τον αγαπήσουν.

6.5. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ – ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ

Τα μονοπάτια υπαίθριας αναψυχής είναι οργανωμένες ή ελεύθερες υπαίθριες περιπατητικές διαδρομές, με συγκεκριμένο σκοπό και καθορισμένη αφετηρία και τέρμα, οι οποίες είναι ανοιχτές για ελεύθερη χρήση από το κοινό, διαθέτουν κατάλληλη σήμανση και βρίσκονται υπό συστηματική διαχείριση. Πρωτίστως προορίζονται για παροχή υπαίθριας αναψυχής, αλλά προσφέρουν ταυτόχρονα ευκαιρίες για φυσική άσκηση, ενημέρωση και εκπαίδευση πάνω σε επιλεγμένα στοιχεία της φύσης, αλλά και της τοπικής κουλτούρας, παράδοσης και ιστορίας. Συντελούν στη προβολή της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου και παράλληλα οδηγούν στη βαθύτερη γνώση ενός τόπου (www.visitgreece.gr/el/nature/paths). Η χάραξη και η αποτύπωση των μονοπατιών εξασφαλίζει την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των επισκεπτών κατά τη μετακίνησή τους μέσα στον λόφο. Ταυτόχρονα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος, καθώς οι περιηγητές που χρησιμοποιούν τα υπάρχοντα μονοπάτια, δεν θα μετακινούνται σε σημεία στα οποία ενδεχομένως θα προκαλέσουν φθορές στη βλάστηση. Τα μονοπάτια θα συνδέουν τα σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος με τους χώρους θέας και ξεκούρασης, ώστε να προσφέρουν άνεση, ικανοποίηση και ασφάλεια στους επισκέπτες.

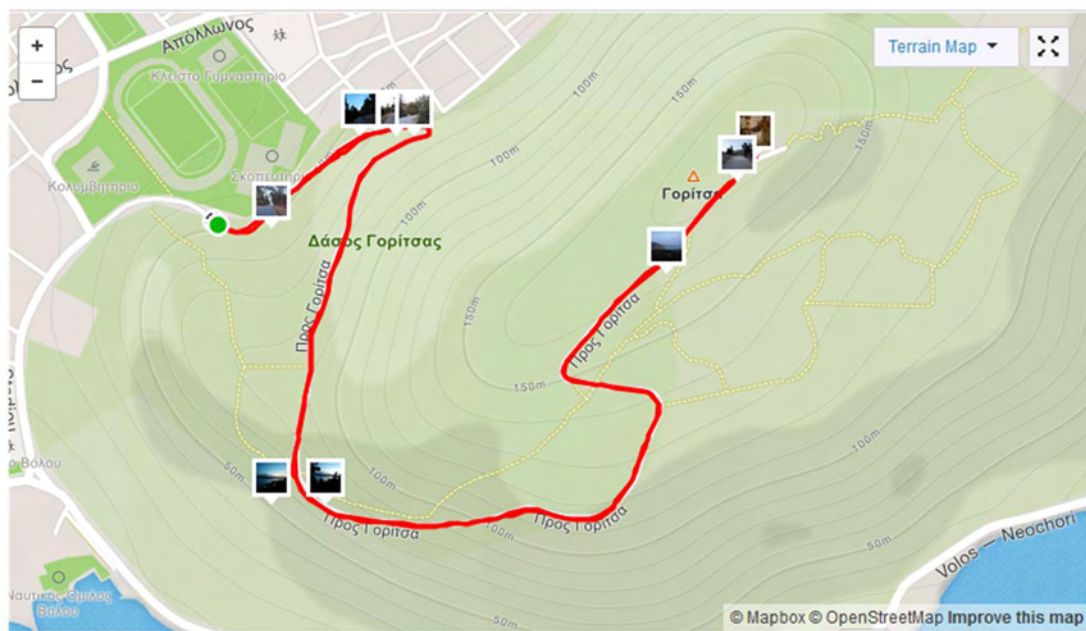
Σε μια προσπάθεια περιγραφής και αποτύπωσης διαδρομών (με χρήση smartphone εφαρμογή strava) στον λόφο καταγράφονται οι παρακάτω διαδρομές:

Διαδρομή 1^η Βασική Διαδρομή

Η πρώτη διαδρομή θεωρείται βασική και έχει ως αφετηρία τις αθλητικές εγκαταστάσεις, διασχίζει το πευκοδάσος και τερματίζει στην κορυφή του λόφου στο εκκλησάκι της Ζωοδόχου Πηγής, στην αρχαία Ακρόπολη. Είναι ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος απόστασης δύο χιλιομέτρων, ανηφορικής διαδρομής μικρής δυσκολίας αλλά με μεγάλη εναλλαγή εικόνων που αποζημιώνουν τον περιπατητή. Το σφύριγμα της θαλασσινής αύρας μέσα από τις πευκοβελόνες σε συνδυασμό με το κελιάδισμα των πουλιών, ειδικά την εποχή της Άνοιξης, ενθαρρύνουν και προδιαθέτουν κάθε επισκέπτη για μια ευχάριστη διαδρομή. Η εναλλαγή του τοπίου στη διαδοχή των εποχών κάνει τον επισκέπτη να αισθάνεται τη ζωογόνα επαφή με τη φύση. Η ανάβαση δυσκολεύει, αλλά

φτάνοντας στην κορυφή, η θέα του Παγασητικού και ο ανοιχτός ορίζοντας δημιουργεί στον περιπατητή ευχαρίστηση και ψυχική ανάταση. Η εναλλαγή των χρωμάτων την ώρα της δύσης του ήλιου, καθώς το σούρουπο αρχίζει να πυκνώνει, παραδίδει την πόλη του Βόλου στα πολύχρωμα φώτα της. Αυτές τις όμορφες και γαλήνιες εικόνες αντικρίζει ο επισκέπτης κατηφορίζοντας τον κεντρικό δρόμο της Γορίτσας για να φτάσει στο τέλος της διαδρομής, η οποία είναι εύκολη, ασφαλής και πολυσύχναστη για όλες τις ώρες της ημέρας και όλες τις εποχές, καθώς ο επισκέπτης βιώνει ευχάριστα την εναλλαγή τους.

Εικόνα 6.1: Διαδρομή 1^η Βασική Διαδρομή

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία*

Διαδρομή 2^η Αρχαιολογικός περίπατος

Η διαδρομή παρουσιάζει αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Η αφετηρία της βρίσκεται παράπλευρα στις εγκαταστάσεις των Δασοπροσκόπων, καθώς προβάλλει μονοπάτι με διακριτά τα ίχνη από τις αρχαίες άμαξες στα λιθόστρωτα και οδηγεί στο νοτιοδυτικό νεκροταφείο. Το σημείο αυτό είναι απάνεμο και ήρεμο, με θέα το λιμάνι και την παραλία του Αναύρου. Ακουμπά στην ανατολική πλευρά του αστικού ιστού της πόλης του Βόλου. Ακριβώς στην απέναντι πλευρά του Παγασητικού κόλπου διακρίνεται το Ανάκτορο της αρχαίας Δημητριάδας. Προχωρώντας, το μονοπάτι τέμνει τον κεντρικό δρόμο. Η πορεία του είναι εύκολη, σκιερή, και σχεδόν επίπεδη μέσα στα πεύκα. Η θάλασσα διακρίνεται μέσα από τα δέντρα και ακολουθεί παράλληλα μέχρι την Δυτική Πύλη. Ο περιπατητής μπορεί να ξεκουραστεί στα τείχη της Δυτικής Πύλης, έτοιμος να περάσει στο εσωτερικό της αρχαίας πόλης. Αναπλάθοντας με τη φαντασία του τον αρχαίο οικισμό φτάνει στην

πλατεία, που διαθέτει ανοιχτό ορίζοντα στον Παγασητικό, με θέα το Πήλιο και την πεδιάδα της Αγριάς. Το μονοπάτι τέμνει τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο, συνεχίζει μέσα στα πεύκα μέχρι να συναντήσει το «λαγούμι»- μέρος του αποχετευτικού αγωγού-, ενώ στη συνέχεια δυσκολεύει μέχρι τον Προμαχώνα 14 και τερματίζει στην Αρχαία Ακρόπολη.

Για την καλύτερη αξιοποίηση του παραπάνω αρχαίου μονοπατιού, προτείνεται ο καθαρισμός και η βελτίωση του εδάφους με ήπιες επεμβάσεις. Στην αφετηρία, στη δυτική πλευρά θα ήταν δόκιμη μια σήμανση κατά μήκος της διαδρομής. Σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος αποτελούν: το Νεκροταφείο, η Δυτική Πύλη, η Αρχαία Αγορά – Πλατεία, το «λαγούμι», ο Προμαχώνας 14 και ο τερματισμός της διαδρομής στα τείχη της Αρχαίας Ακρόπολης, στις δεξαμενές νερού. Προτείνεται η δημιουργία ξύλινων κατασκευών, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να έχει σημεία ξεκούρασης και θέας στον Παγασητικό.

Εικόνα 6.2: Διαδρομή 2^η Αρχαιολογικός περίπατος

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διαδρομή 3^η Περιμετρική διαδρομή

Ένας ξεχωριστός περίπατος διάρκειας δύο ωρών περιμετρικά του λόφου, συνδέει σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και ταυτόχρονα παρουσιάζει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον. Αφετηρία ο κεντρικός δρόμος, μετά από πορεία 100 μέτρων ένα στενό μονοπάτι οδηγεί τον περιπατητή περιμετρικά του λόφου, μέσα στο πευκοδάσος Με κατεύθυνση

βορειοδυτική προσεγγίζει τον περιφερειακό δρόμο Βόλου – Αγριάς, όπου συναντάει το πρώτο σημείο ενδιαφέροντος, το αρχαίο νεκροταφείο, στη συνέχεια τον Προμαχώνα 14 με καταπληκτική θέα. Η συνέχεια της πορείας επίπεδη με νοτιοανατολικό προσανατολισμό παράλληλα με τη θάλασσα, παρουσιάζει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον για την ποικιλία των φυτών που υπάρχουν, θυμάρι, μέντα, βάλσαμο, τριαντάφυλλα κ.λπ. Με οδηγό τα ερείπια της νότιας πλευράς του τείχους, κατευθύνεται στην κεντρική πλατεία και από εκεί στο «λαγούμι». Ο ανηφορικός δρόμος οδηγεί στην Αρχαία Ακρόπολη, η συνέχεια είναι δύσκολη για τον περιπατητή, που βαδίζοντας στο τείχος, βλέπει τις δυο λαξευτές δεξαμενές της Ακρόπολης. Τα πυροβολεία του 2^{ου} Παγκοσμίου πολέμου συμμαχούν με τα αρχαία τείχη για να αποζημιώσουν τον επισκέπτη προσφέροντας την καλύτερη θέα για το εγχείρημα της ανάβασης. Δεξιά απλώνεται η πόλη του Βόλου, αριστερά το μπλε του Παγασητικού, στο κέντρο διακρίνεται το ανάκτορο της Αρχαίας Δημητριάδας, θέα μοναδική και γαλήνια. Η κατάβαση εύκολη, οδηγεί στο τέρμα την αρχαιολογική αναζήτηση.

Εικόνα 6.3: Διαδρομή 3^η Περιμετρική διαδρομή

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με την άποψη της κ. Πορτάλιου, η διαφύλαξη των ελεύθερων χώρων πράσινου και η ενοποίηση ή σύνδεση με τον αστικό ιστό και τον περιαστικό χώρο, μπορεί να αποτελέσει «δημόσια ραχοκοκαλιά συνεχούς ροής πεζών» (library.tee.gr).

Στα πλαίσια της αξιοποίησης του αρχαιολογικού χώρου της Γορίτσας προτείνεται:

- Ενοποίηση – σύνδεση με το Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου και το παραλιακό μέτωπο.
- Επέκταση της διαδρομής ώστε να συνδέει τη Γορίτσα με το παλάτι της αρχαίας Δημητριάδας. Διαδρομή πεζοπορική ή ποδηλατική, που να συνδέει τους δύο αρχαιολογικούς ενδιαφέροντος χώρους με διάμεσους σταθμούς τη συνοικία των Παλαιών, Δημαρχείο, παραλία, Άγιο Κωσταντίνο, πάρκο Αναύρου, Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου και τερματισμό στην Γορίτσα.

6.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΟΡΙΤΣΑΣ

Δημιουργία πολιτιστικού κέντρου στην περιοχή των νεότερων λατομείων (Εικόνα 6.4 και 6.5). Σύμφωνα με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της πόλης του Βόλου, ολόκληρος ο λόφος χαρακτηρίζεται ως περιοχή κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου - δασική και αναδασωτέα έκταση - ζώνη προστασίας χλωρίδας (στοιχείο 1:1α,1β,1γ) εκτός από την περιοχή των λατομείων στο δυτικό τμήμα του λόφου, η οποία χαρακτηρίζεται ως περιοχή 3β, όπου επιτρέπεται η ανέγερση κτιρίων κοινής ωφέλειας¹. Το συγκεκριμένο σημείο αγγίζει τον λόφο, δεν δημιουργεί πρόβλημα στο δασικό όγκο και στον αρχαιολογικό χώρο, επιπρόσθετα μπορεί να λειτουργεί υποστηρικτικά στο λόφο και να αναβαθμίζει την ευρύτερη περιοχή. Είναι σημείο με ιδιαίτερη θέα στον Παγασητικό κόλπο, με προσανατολισμό νότιο, είναι στην έξοδο της πόλης κοντά στις αθλητικές εγκαταστάσεις ΕΑΚ, ΝΟΒΑ, Κωπηλατηρίου και Ναυτοπροσκόπων και στην κοντινή ακτή Πλάκες. Επιπλέον σύμφωνα με τις εξαγγελίες της Δημοτικής αρχής, πρόκειται να κατασκευαστεί εκεί κυκλικός κόμβος κυκλοφορίας. Το πολιτιστικό κέντρο της Γορίτσας, θα μπορούσε να διαθέτει γραφείο πληροφοριών (info) για ταξιδιώτες που κατευθύνονται προς το νότιο Πήλιο, αίθουσες για πολιτιστικές δραστηριότητες με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, καθώς και δραστηριότητες για παιδιά που θα αφορούν δράσεις στο λόφο της Γορίτσας, αίθουσες για δραστηριότητες όπως σκάκι κ.ά. Ο τελευταίος όροφος θα λειτουργεί και ως καφέ - εστιατόριο. Σύμφωνα με τη θεωρία του Whyte, όπως αναφέρεται από την Ψαθά, για την προσέλκυση και την ενθάρρυνση της παραμονής του κόσμου σε κάποιο σημείο, συμβάλλει η διαμόρφωση χώρων ανάπαυσης (χώρος με καθίσματα) και φαγητού (Ψαθά, 2014). Με την πραγματοποίηση του πολιτιστικού κέντρου Γορίτσας, αναβαθμίζεται η περιοχή, δίνεται η δυνατότητα να προσελκύσει τον τουρίστα - επισκέπτη για περισσότερο

χρόνο από έναν περίπατο και ταυτόχρονα δεν επηρεάζει και δεν επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον. Ο επισκέπτης μπορεί να είναι ο κάτοικος του Βόλου, ο φοιτητής Erasmus που θα κάνει την βόλτα στο λόφο και ο τουρίστας που κατευθύνεται στο Πήλιο.

Εικόνα 6.4: Περιοχή νέου λατομείου

Πηγή: Google maps

Εικόνα 6.5: Περιοχή «Κατασκευής Πολιτιστικού Κέντρου Γορίτσας»

Πηγή: Google maps

1.[(ΦΕΚ 63 τεύχος 4^ο 18-02-1986 τροπ/ση ΦΕΚ 228/21-04-1989): «Στις περιοχές με στοιχείο 3β: Στις περιοχές αυτές που περιλαμβάνονται εκτάσεις με τάσεις οικιστικής ανάπτυξης, επιτρέπονται κατοικίες, γεωργοκτηνοτροφικά...καθώς και η ανέγερση κτιρίων και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας»]

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αστικοποίηση αποτελεί διαρκές φαινόμενο, με το 75% περίπου του πληθυσμού της ΕΕ να ζει σε αστικές περιοχές. Οι πόλεις πασχίζουν να αντιμετωπίσουν κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, που οφείλονται σε παράγοντες πίεσης όπως ο υπερπληθυσμός ή υποβάθμιση, οι κοινωνικές ανισότητες, η ρύπανση κ.ά.. Η μεγάλη πρόκληση για τις αστικές περιοχές είναι να βρεθούν οι ισορροπίες ανάμεσα στις περιοχές υψηλής πυκνότητας, και στην ποιότητα ζωής σε ένα υγιές αστικό περιβάλλον. Σήμερα αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η αξία του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα η αξία των χώρων πρασίνου μέσα και γύρω από τις πόλεις. Στους χώρους πρασίνου συμπεριλαμβάνονται το περιαστικό πράσινο και τα περιαστικά δάση. Σημαντικές έρευνες που αναφέρονται στη βιβλιογραφία, τεκμηριώνουν τη θετική επίδραση των περιαστικών δασών στα πρωτογενώς περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως είναι η ηχορύπανση, η διάβρωση του εδάφους, οι δυσμενείς κλιματικές συνθήκες και η ποιότητα της ατμόσφαιρας. Ταυτόχρονα αναδεικνύεται όλο και περισσότερο η σημασία των κοινωνικο - πολιτιστικών λειτουργιών. Ο άνθρωπος διακατέχεται από την έμφυτη ανάγκη να βρίσκεται στο φυσικό περιβάλλον, καθώς του προσφέρει αναψυχή και γενικότερα συμβάλλει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής του.

Με οδηγό τις παραπάνω γενικές διαπιστώσεις, επιχειρήθηκε στην παρούσα διπλωματική η εξέταση της αξιοποίησης του λόφου της Γορίτσας στην πόλη του Βόλου ως χώρου αναψυχής, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας. Η πόλη του Βόλου βρίσκεται σε κεντρική γεωγραφική θέση στον Ελλαδικό χώρο, σε μια ευεργετημένη περιοχή με ιδιαίτερη ποικιλία φυσικού περιβάλλοντος (βουνό – πυκνή βλάστηση – θάλασσα). Ο λόφος της Γορίτσας στη νοτιοανατολική πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος της πόλης του Βόλου, αποτελεί προέκταση του αστικού χώρου, σε σημείο που τα όριά του να είναι δυσδιάκριτα. Η άμεση εγγύτητα προσδίδει στον λόφο πλεονεκτική θέση, όπως και τα επιδραστικά του χαρακτηριστικά: το περιαστικό δάσος, ο αρχαιολογικός χώρος και ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής. Οι περιορισμένες αρχαιολογικές έρευνες έφεραν στο φως μια πόλη με εξαιρετικό Ιπποδάμειο σύστημα που εικάζεται ότι είναι το Αρχαίο Ορμίνιο. Κατοικήθηκε για μικρό διάστημα κατά την πρώιμη ελληνιστική περίοδο, όπου και εγκαταλείφθηκε με τον εποικισμό της Αρχαίας Δημητριάδας. Πιθανολογείται ότι το οικοδομικό υλικό της αρχαίας πόλης χρησιμοποιήθηκε μεταγενέστερα τόσο για το κτίσιμο του Ιερού Ναού όσο και ως οικοδομικό υλικό, αφού μέχρι το 1961

λειτουργούσαν στον λόφο λατομεία. Ο αρχαιολογικός χώρος δεν είναι γνωστός στο ευρύ κοινό και οι προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί, είναι αποσπασματικές και χωρίς συνέχεια. Αδιαμφισβήτητα, η κήρυξή του ως αρχαιολογικού χώρου, έχει περιφρουρήσει και διαφυλάξει την ακεραιότητα του λόφου, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιείται σήμερα ως χώρος περιπάτου, άθλησης και ποδηλασίας.

Το περιαστικό δάσος, αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα του λόφου σε σχέση με το παραλιακό μέτωπο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας, ο περίπατος και η άθληση βοηθούν τους ερωτηθέντες να χαλαρώσουν μέσα στην ηρεμία του φυσικού περιβάλλοντος του λόφου, που συνδυάζει ιδιαίτερη μορφολογία με καταπληκτική θέα στον Παγασητικό και το Πήλιο. Η εναλλαγή των εντυπώσεων και η διαφορετικότητα των εικόνων μέσα σε μικρές αποστάσεις, η απουσία τεχνητών στοιχείων και το κίνητρο για γνωριμία με το χώρο, δημιουργούν στον επισκέπτη μέσω των αισθήσεων συναισθηματικές καταστάσεις που συντείνουν στην ένταξή του στον χώρο.

Επιπρόσθετα, ο εορτασμός του Ιερού Ναού της Ζωοδόχου Πηγής πέντε ημέρες μετά το Πάσχα, την καλύτερη εποχή για την φύση, δημιουργεί το αδιαχώρητο από προσκυνητές, που διαφοροποιούνται από την πλειοψηφία του δείγματος της έρευνας, λόγω των διαφορετικών κινήτρων και προσδοκιών. Είναι επισκέπτες για θρησκευτικούς λόγους, που το φυσικό περιβάλλον συνηγορεί στην κατάνυξη με αποκορύφωση τη συμμετοχή στη λιτάνευση της Ιερής Εικόνας από τη Γορίτσα στον Άνω Βόλο.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και γνωρίζοντας ότι μια περιοχή που προκαλεί στους επισκέπτες ψυχική ευχαρίστηση, αποτελεί στόχο για περισσότερη οργάνωση, ώστε να παρέχει αναψυχή αλλά και να προστατεύεται το περιβάλλον. Προτείνονται επεμβάσεις ήπιες και συμβατές με τον περιβάλλοντα χώρο, που σκοπό θα έχουν να οργανώσουν, να εξωραΐσουν και να αναδείξουν τον λόφο σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Επιπλέον, οι προτάσεις διευκολύνουν τον επισκέπτη να κινηθεί σε μονοπάτια αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και άθλησης, σε χαλαρούς περιπάτους και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Με την κατασκευή ενός Πολιτιστικού κέντρου στην Γορίτσα, ενισχύεται η ανατολική πλευρά της πόλης, δίνοντας την δυνατότητα σύνδεσης των αθλητικών εγκαταστάσεων με τους ναυταθλητικούς ομίλους. Η σύνδεση του περιαστικού λόφου με το Αρχαιολογικό Μουσείο και το Παραλιακό μέτωπο και στη συνέχεια με το αρχαίο Ανάκτορο της Δημητριάδας, δίνει τη δυνατότητα κίνησης σε ποδηλάτες και πεζούς, δημιουργώντας διάδρομο μεταξύ δυο σημείων αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Τα προαναφερθέντα θα ενισχύσουν την ήδη σημαντική θέση του λόφου της Γορίτσας

περιβαλλοντικά, ενώ ταυτόχρονα θα ικανοποιούν τις ανάγκες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου των κατοίκων του ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος.

Η υλοποίηση των προτάσεων της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα είχε συγχρόνως ένα σύνολο θετικών επιπτώσεων τόσο στον λόφο της Γορίτσας όσο και στην πόλη του Βόλου, που συνοψίζονται ως εξής:

- ✓ Αισθητική και λειτουργική αναβάθμιση του χώρου, χωρίς να επηρεαστεί το δασωμένο περιβάλλον, αντίθετα θα εμπλουτιστεί με περισσότερα είδη δέντρων και θα υπάρχουν οι προϋποθέσεις για αποτελεσματική προστασία.
- ✓ Ασφάλεια και άνεση κατά την πραγματοποίηση υπαίθριων δραστηριοτήτων με τη δυνατότητα παραμονής περισσότερου χρόνου στο φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Πολιτιστική αναβάθμιση με την οργάνωση διεξαγωγής πολιτιστικών δράσεων εντός του λόφου, σύμφωνα με τη φέρουσα ικανότητα αλλά και με τη ανέγερση του πολιτιστικού κέντρου.
- ✓ Η σύνδεση με το παραλιακό μέτωπο οδηγεί σε επέκταση της κίνησης των πεζών, προσφέροντας προσβασιμότητα στον περιαστικό χώρο και δίνοντας διέξοδο σε χώρους πρασίνου. Η προτεινόμενη αξιοποίηση ενισχύει το ανατολικό τμήμα της πόλης και δίνει ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη της πόλης του Βόλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abildtrup, J., 2013. Spatial Preference heterogeneity in forest recreation. *Ecological Economics*, August, Τόμος 92, pp. 67-77.
- Akpınar, A., 2016. How is quality of urban green spaces associated, with physical activity and health. *Urban Forestry & Urban Greening*, Τόμος 16, pp. 76-83.
- Arnberger, A., 2006. Recreation use of urban forests: An inter-area comparison. *Urban forestry & urban greening*, Issue 4, pp. 135-144.
- Arvanitidis, P. A. & Skouras, D. B., 2008. Urban green and housing values: exploring the links using empirical evidence from the UK. *POLICIES STRATEGIES*, April, pp. 45-48.
- Ashworth, G., 2012. Do we Understand Urban Tourism. *Tourism & Hospitality*, 25 August, 1(4), pp. 1-4.
- Bakhuizen, S. C., 1977. GORITSA, A NEW SURVEY. Στο: *Αρχαιολογικόν Δελτίον*. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Γενική Διεύθυνσις Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, pp. 396-410.
- Bell, S. και συν., 2007. Out Recreation and Nature Tourism: A European Perspective. *Living Reviews in Landscape Research*, 25 June.
- Bock, K., 2015. The changing nature of city tourism and its possible implications for the future of cities. *Springer Berlin Heidelberg*, 31 October.
- Carlson, R., Maclean, J. & Deppe, T., 1979. *Recreation and leisure. The changing scene*. Belmont: Wadsworth Company, Inc.
- Carpenter, M., 2013. From healthful exercise to nature on prescription. The politics of urban green spaces and walking for health. *Landscape and Urban Planning*, October, Τόμος 118, pp. 120-127.
- Colléony, A., Prévot, A. C., Saint Jalme, M. & Clayton, S., 2017. What kind of landscape management can counteract the extinction of experience?. *Landscape and Urban Planning*, March, Τόμος 159, pp. 23-31.
- Cordell, H. K. και συν., 1999. Outdoor recreation in American life: A national assessment of demand and supply trends. *Champaign IL*, p. 449.
- Douglas, O., M., L. & Scott, M., 2017. Green space benefits for health and well-being: A life course approach for urban planning, design and management. *Cities*, June, Τόμος 66, pp. 53-62.
- Eckel, E. D. & de Vries, S., 2017. Nearby green space and human health: Evaluating accessibility metrics. *Landscape and Urban Planning*, January, Τόμος 157, pp. 214-220.

- Forrest, M., 2005. A History of Urban Forests and Trees in Europe. Στο: C. κ. Konijnendijk, επιμ. *Urban Forest and Trees*. s.l.:Springer, pp. 23-27.
- Hegetschweiler, K. T., 2017. Towards a comprehensive social and natural scientific forest-recreation monitoring instrument—A prototypical approach. *Landscape and urban planning*, November, Τόμος 167, pp. 84-97.
- Kaplan, R., 1993. The role of nature in the context of the workplace. *Landscape and urban planning*, Issue 26, pp. 193-201.
- Kaplan, R. & Kaplan, S., 1989. *The experience of nature: A psychological perspective*. s.l.: CAMBRIDGE UNIVERSITY.
- Konijnendijk, C., 2003. A decade of Urban Forestry in Europe. *Forest Policy and Economics*, July, Τόμος 5, pp. 173-186.
- Maas, J., 2006. Green Space, urbanity and Health: How strong is the relation. *Journal of epidemiology & Community Health*, July, 7(60), pp. 587-592.
- Maas, V., 2009. Social contacts as a possible mechanism behind the relation between green space and health. *Health & Place*, June, 15(2), pp. 586-595.
- Matsuoka, R., 2010. Student performance and high school landscapes: Examining the links. *Landscape and Urban Planning*, 30 September, 97(4), pp. 273-282.
- Meyer, K. & Botsch, K., 2017. Do forest and health professionals presume that forests offer health benefits, and is cross-sectional cooperation conceivable?. *Urban Forestry & Urban Greening*, Issue 27, pp. 127-137.
- Morris, N., 2003. *Health, Well-Being and Open Space*, Edinburgh: Edinburgh College of Art and Heriot- Watt University.
- Newton, J., 2007. *Newton, J. (2007) Wellbeing and the Natural Environment: A brief overview of the evidence*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<http://www3.surrey.ac.uk/resolve/seminars/Julie%20Newton%20Paper.pdf>
[Πρόσβαση 18 Μάιος 2018].
- Ostoić, K. και συν., 2017. Citizens' perception of and satisfaction with urban forests and green space: Results from selected Southeast European cities. *Urban Forestry & Urban Greening*, April, Issue 23, pp. 93-103.
- Paletto, A., Guerrini, S. & De Meo, I., 2017. Exploring visitors' perceptions of silvicultural treatments to increase the destination attractiveness of peri-urban forests: A case study in Tuscany Region (Italy). *Urban Forestry & Urban Greening*, pp. 314-323.
- Pröbstl, U., Wirth, V., Elands, B. H. & Bell, S., 2010. Forest recreation and nature tourism in Europe: context, history and current situation. Στο: *Management of recreation and nature based tourism in European forests*. s.l.:Springer Science & Business Media., pp. 20-32.

Richardson, E., Pearce, J., Mitchell, R. & Kingham, S., 2013. Role of physical activity in the relationship between urban green space and health. *Public Health*, April, Τόμος 4, pp. 318-324.

Schipperijn, J. και συν., 2010. Factor influencing the use of green space: Results from a Danish national representative survey. *Landscape and Urban Planning*, pp. 130-137.
Selwyn, N., Gorard, S. & Furlong, J., 2005. Whose Internet is it anyway? Exploring adults' (non) use of the Internet in everyday life. *European Journal of Communication*, pp. 5-26.

Torkildsen, G., 2012. *Leisure and recreation management*. 4η επιμ. s.l.:Routledge.

Tyrväinen, L. και συν., 2013. The influence of urban green environments on stress relief measures. *Journal of Environmental Psychology* 38 (2014) 1e9, 25 12.

Tyrväinen, L., Pauleit, S., Seeland, K. & Vries, S. d., 2005. Benefits and Uses of Urban Forests and Trees. Στο: *Urban Forests and Trees*. Berlin: Springer, pp. 81-114.

Wood, R. & Handley, J., 2001. Landscape Dynamics and the Management of Change. *Landscape Research*, 26(1), pp. 45-54.

www.europarl.europa.eu, 2018. *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στην υπηρεσία σας*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.europarl.europa.eu>
[Πρόσβαση 18 Μάρτιος 2018].

Zlender, V. & Ward Thompson, C., 2017. Assessibility and use of peri-urban space for inner-city dwellers: A comparative study. *Landscape and Urban Planning*, September, Τόμος 165, pp. 193-205.

Αβδελίδης, Κ., 2009. Αστικός φυσικός χώρος και πτυχές της καθημερινότητας στην Αθήνα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Α(128), pp. 143-174.

Αδρύμη-Συσμάνη, Β., 1998. Μια αρχαία πόλη του 4ου αι.π.χ. πάνω στο λοφο της Γορίτσας. *ΙΩΛΚΟΣ*, Μάιος, Issue 7, pp. 30-35.

Αδρύμη-Συσμάνη, Β., 2004. Η Μαγνησία στην Εποχή του Λίθου και στην εποχή του Χαλκού. Στο: Ε. Θ. Ερευνών, επιμ. *Ο Βόλος και η περιοχή του στην Ιστορική τους διαδρομή*. ΒΟΛΟΣ: s.n., pp. 17-64.

Αδρύμη-Συσμάνη, Β., 2012. Αρχαίες πόλεις στο μυλό του Παγασιτικού κόλπου. Στο: *Αρχαίες πόλεις Θεσσαλίας*. Λάρισα: Περιφερειακή Ένωση Δήμων Θεσσαλίας, pp. 129-156.

Αμπού, Ε., 2017. *Η Ελλάδα του Όθωνα*. Μεταίχμιο επιμ. Αθήνα:

Αραβαντινός, Α., 1997. *Πολεοδομικός Σχεσιασμός .Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού Χωρου*. Β επιμ. Αθήνα: Συμμετρία .

Αργυρού, Χ., 2018. Όμορφες δομές αναζητούνκοινωνικό περιεχόμενο. *Η Ελλάδα και ο κόσμος το 2018 Ένθετο της εφημερίδας Καθημερινή - Ειδική Έκδοση*, 6 Ιανουάριος, pp. 44-45.

Ασπιώτης, Γ., 2005. Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στο Βόλο. *Εν Βόλω*, Ιούλιος- Σεπτέμβριος, pp. 57-70.

Βουζαξάκης, Ν. και συν., 2002. Στο: *Μνημεία της Μαγνησίας-Πρακτικά Συνεδρίου "Ανάδειξη του Διαχρονικού Μνημειακού Πλούτου του Βόλου και της ευρύτερης περιοχής*. Βόλος: ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΒΟΛΟΥ, pp. 20-27.

Γοσποδίνη, Α. & Μπεριατος, Η., 2006. *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*. Αθήνα: Κριτική.

Δέφνερ, Α., 1999. Πολιτιστικός τουρισμός και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου: Η επίδραση στις λειτουργίες των πόλεων.. Στο: *Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας -GUTENBERG, pp. 117-155.

Δημητριάδη, Ζ., 2000. *Μεθοδολογία Επιχειρηματικής Έρευνας*. Αθήνα: Interbooks.

Δημόγλου, Α., 1999. *Βόλος ένας αιώνας Από την ένταξη (1881) εως τους σεισμούς(1955)*. Βόλος: Δημοτικό Κεντρο Ιστορίας & Τεκμηριώσης.
Ίδρυμα, Μ. Ε., χ.χ. http://www.golden-greece.gr/places/thesalia/volos/volos_volos.html.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: www.golden-greece.gr
[Πρόσβαση 24 Μάρτιος 2018].

Ιντσεσίλογλου, Μ., 1994. Ιστορική τοπογραφία της περιοχής του κόλπου του Βόλου. Στο: *ΘΕΣΣΑΛΙΑ, Δεκαπέντε χρόνια αρχαιολογικής έρευνας, 1975-1992 Αποτελέσματα και προοπτικές, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Λυών, 17-22 Απριλίου 1990*. ΑΘΗΝΑ: s.n., pp. 30-56.

Καπετάνιος, Α., 2017. <https://dasarxeio.com>. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://dasarxeio.com>
[Πρόσβαση 24 Μάρτιος 2018].

Κοκκώσης, Χ., 1994. *Αστική και Περιφερειακή Ανάλυση. Θεωρία - Ανάλυση και Πολιτική*. 1 επιμ. Αθήνα: Θεμέλιο.

Κορωναίου, Α., 1996. *Κοινωνιολογία του ελεύθερου χρόνου*. Αθήνα: Νήσος.

Κουθούρης, Χ., 2006. "Σχόλη", "Αναψυχή" και "Αθλητισμός":Εννοιολογική Συσχέτιση των Όρων. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή &τον Αθλητισμό*, 4 Απρίλιος, Τόμος 4, pp. 67-77.

Κραβαρίτου, Σ., 2012. Θεσσαλικές πόλεις. Η μέχρι σήμερα έρευνα. Στο: *Αρχαίες πόλεις Θεσσαλίας& περίοικων περιοχών*. Λάρισα: Περιφερειακή Ένωση Δήμων Θεσσαλίας, pp. 13-36.

Μαντζάρης, Γ., 2004. *Επιστημονική Έρευνα. Συγγραφή -Διαμόρφωση -Παρουσίαση Επιστημονικών Εργασιών ..* Θεσσαλονίκη : Β.Ματθαϊάδης- Π. Παπαγεωργιάδης Ο.Ε..

Μπελαβίλας, Ν. & Βαταβάλη, 2009. *Πράσινο και Ελεύθεροι χώροι στην Πόλη.* Αθήνα: WWF Ελλάς.

Μπεριάτος, Η., 2002. *Περιαστικά Δαση , τα Πράσινα "Τείχη"των Ελληνικών Πόλεων: Δυνατότητες Προστασίας και Ανάδειξης.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.prd.gr>
[Πρόσβαση 18 Οκτώβριος 2017].

Μπέσας, Χ., 1995. Βόλος:Παρόν-Μέλλον. Στο: Μαλούτας Θωμάς, επιμ. *ΒΟΛΟΣ*

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ. Αθήνα: Παρατηρητής, pp. 309-320.
Μουσιδης, Α. & Ζιώγα, Α., 1996. *Περιαστικός Αγροτικός Χωρός : Λειτουργίες Μεταμορφώσεις Προοπτικές.* ΑΘΗΝΑ: Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

Νόβα-Καλτσούνη, Χ., 2006. *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Ανάλυση δεδομένων με τη χρήση του spss 13.* Α' επιμ. Αθήνα: Gutenberg.

Ντάφης, Σ., 2010. *Τα δάση της Ελλάδος.* Αθήνα : Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.

Ντούρος, Γ., 2001. *Παρατηρητήριο Ελευθέρων Χώρων.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.asda.gr/elxoroi/ntoyros.htm>
[Πρόσβαση 25 10 2017].

Πάγκας, Ν., 2006. *Το Περιαστικό Πράσινο σε Σχέση με την Ανάπτυξη και η Λειτουργία της Πόλης.* www.didaktorika.gr/eadd.

Παρασκευόπουλος, Ν., 1993. *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας.* Αθήνα:

Πετράκος, Γ., 2006. *Παλιές και νέες Προκλήσεις για την πόλη.* ΑΘΗΝΑ, ΙΣΤΑΜΕ, pp. 15-17.

Σαπουνάκης, Α. & Σταθάκης, Δ., 2014. Περιαστικό τοπίο στην Ελλάδα: Απειλές και προοπτικές. *Αειχώρος*, Issue 19, pp. 58-79

Συρακούλης, Κ. & Δέφνερ, Α., 2009.
<http://geolib.geo.auth.gr/digeo/index.php/pgc/article/viewFile/9998/9746>.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://geolib.geo.auth.gr/digeo/index.php/pgc/article/viewFile/9998/9746>
[Πρόσβαση 15 Απρίλιος 2018].

Φράγκος, Φ., 2004. *Μεθοδολογία Έρευνας Αγοράς και Ανάλυση Δεδομένων με χρήση του Στατιστικού Πακέτου SPSS FOR WINDOWS.* Αθήνα : Interbooks.

Χαρίτος, Χ., 2004. Βόλος: Διαδρομή της νέας πόλης (1840-1955). Στο: *Ο Βόλος και η περιοχή του στην ιστορική τους διαδρομή.* Βόλος: Εταιρεία Θεσσαλικών Ερευνών, pp. 267-346.

Χριστοπούλου, Ο., 1991. *Η Αξιολόγηση της Ζήτησης στα Χιονοδρομικά Κέντρα της Ελλάδας και η Συμβολή της Λειτουργίας τους στην Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών..* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/1623#page/29/mode/1up>
[Πρόσβαση 2 Μάιος 2018].

Χρόνη, Σ. & Ζουρμάνος, Ν., 2001. *ΦΥΣΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: www.elleda
[Πρόσβαση 30 Απρίλιος 2018].

Ψαθά, Ε., 2014. *Συγκριτική Αξιολόγηση της Ποιότητας Ζωής στις Ελληνικές Πόλεις Μεσαίου Μεγέθους..* s.l.:<https://www.didaktorika.gr/eadd/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο διανέμεται στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας με τίτλο **Αναμόρφωση, Αξιοποίηση και φορέας Διαχείρισης του λόφου Γορίτσας**, του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, «Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού».

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις θα αξιοποιηθούν αποκλειστικά για το σκοπό της παρούσας έρευνας, καθώς θα πάρουν τη μορφή απρόσωπων στατιστικών αριθμητικών συνόλων. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις, σας παρακαλώ να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις με ειλικρίνεια, καθώς από αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιτυχία της εργασίας.

Σας ευχαριστώ θερμά εκ των προτέρων,
Τσενή Μαρία

Παρακαλώ να συμπληρώσετε με (X) τα παρακάτω στοιχεία:

1.	Φύλο	Άνδρας	☐	Γυναίκα	☐
2.	Σε ποιό ηλικιακό πεδίο ανήκετε;	.....	16-25	☐	
		.....	26-35	☐	
		.....	36-45	☐	
		.....	46-55	☐	
		.....	56-65	☐	
		.....	66 +	☐	
3.	Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;			☐	
	Υποχρεωτική εκπαίδευση	.....		☐	
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	.....		☐	
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ-ΤΕΙ)	.....		☐	
	Μεταπτυχιακό	.....		☐	
	Διδακτορικό	.....		☐	

4. Ποια είναι η απασχόλησή σας ;

Μαθητής/τρια.....

Φοιτητής /τρια.....

Ιδιωτικός Υπάλληλος.....

Δημόσιος Υπάλληλος.....

Συνταξιούχος.....

Ελεύθερος Επαγγελματίας.....

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε).....

5. Οικογενειακή κατάσταση

Άγαμος/η.....

Έγγαμος/η.....

Διαζευγμένος/η.....

Χήρος/α.....

6. Τέκνα .....

--

7. Σε ποια περιοχή /Δημοτική Ενότητα διαμένετε;

Στο Βόλο.....

Στη Νέα Ιωνία .....

Άλλο (παρακαλώ ορίστε την περιοχή).....

8. Περιοχή που έχετε μεγαλώσει

Χωριό.....

Αγρόκτημα ή σπίτι στην εξοχή.....

Πόλη ή Κωμόπολη.....

Μεγάλη πόλη.....

Προάστια ή περίχωρα μεγάλης πόλης.....

9. Απόσταση κατοικίας από το Λόφο της Γορίτσας

500 m.....

1000 m.....

Περισσότερα από 1000 m.....

Άλλο (παρακαλώ ορίστε την απόσταση).....

10. Μέσο μεταφοράς για την μετάβαση σας από τον τόπο κατοικίας στο Λόφο της Γορίτσας

Αυτοκίνητο.....

Μέσο μαζικής μεταφοράς.....

Ποδήλατο.....

Με τα πόδια.....

Άλλο (παρακαλώ ορίστε).....

11. Πόσο συχνά επισκέπτεσθε το χώρο της Γορίτσας;

Κάθε ημέρα.....

Τουλάχιστον 3 φορές την εβδομάδα.....

Μια φορά την εβδομάδα.....

Δυο φορές το μήνα.....

Μια φορά το εξάμηνο .....

Σπάνια /ποτέ .....

12. Για ποιο λόγο προτιμάτε να έρχεστε στο λόφο της Γορίτσας;

Είναι κοντά στο τόπο κατοικίας μου.....

Είναι εύκολη και ασφαλή διαδρομή.....

Περπατώ στη φύση-δάσος.....

Λόγοι υγείας.....

Άλλο.....

13. Τι κάνετε συνήθως όταν επισκέπτεστε τον λόφο;
Μπορείτε να συμπληρώσετε με (X) περισσότερες από μία επιλογές
Περίπατο.....	☐
Γυμναστική / Αθλητισμό.....	☐
Κάνω ποδήλατο.....	☐
Βόλτα με τα παιδιά.....	☐
Κάνω πικνίκ.....	☐
Βγαίνω ραντεβού.....	☐
Πηγαίνω στην Εκκλησία.....	☐
Χαλαρώνω.....	☐
Βγάζω βόλτα το κατοικίδιο.....	☐
Άλλο.....	☐
14. Ποιο είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα της διαδρομής στο λόφο της Γορίτσας σε σχέση με τη διαδρομή στο παραλιακό μέτωπο;
Είναι πιο ήσυχα.....	☐
Το τοπίο - η θέα είναι καλύτερο/η.....	☐
Είμαι πιο κοντά στη φύση – δάσος.....	☐
Η μορφολογία του λόφου.....	☐
Η ιστορικότητα του λόφου.....	☐
Άλλο.....	☐
15. Τι δράσεις / μέτρα θα προτείνατε για την αναβάθμιση και βελτίωση του παρόντα χώρου;
Φωτισμό (κάθε 100 μέτρα).....	☐
Καθαριότητα - Κλάδεμα.....	☐
Χαρτογράφηση πεζοπορικών μονοπατιών και ποδηλατικών διαδρομών, με ενημερωτικό χάρτη στη βάση του λόφου.....	☐
Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου.....	☐
Αναψυκτήριο.....	☐
Άλλο	☐

16. Είστε διατεθειμένοι να συμμετέχετε στη διαχείριση για τη βελτίωση του λόφου

Ναι.....	☐
Όχι.....	☐

17. Αν ναι με ποιες δράσεις ;

Με δραστηριοποίηση σε σχετικό σύλλογο	☐
Με προσφορά γνώσεων.....	☐
Με εθελοντική εργασία.....	☐
Άλλο (παρακαλώ ορίστε τη δράση).....	☐

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία